

20999

T.C
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ELAZIĞ İCADIYE MAHALLESİNDEKİ EY KADINLARI İLE MERKEZ PTT'DE
ÇALIŞAN KADINLARIN OY YERME DAYRANIŞLARI ÜZERİNE MUKAYESELİ
BİR ARAŞTIRMA

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Tez Yöneticisi
Doç. Dr. H. Musa Teşdelen

Tezi Hazırlayan
Mehtap Yeşilorman

ELAZIĞ-1992

ÖNSÖZ

İki insanın biraraya geldiği gün, siyaset ilmi açısından da başlangıç sayılabilir. Çünkü, yöneten ve yönetilen zımının çizilmesi, belirli bir sayısal çokluğun ve bir topluluğun varlığına ihtiyaç hissettirmektedir. Bu topluluğu meydana getiren bütün bireylerin birbirinin aynı çıkar, düşünce ve dileklere sahip olması beklenemez. Bilhassa heterojen bir yapı arzeden çağdaş toplumlar, bu ayrılıkların uzlaştırılması için halkın iradesi esasına dayanan demokratik yönetim tarzını ve siyasi katılma faaliyetlerini zaruri hale getirmektedir. Bir rekabet ortamı çerçevesinde gerçekleştirilen bu faaliyetlerin yönü pek çok sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik faktörlerce belirlenmektedir.

Söz konusu araştırma, ifade edilen hususları konu edinmekle beraber, bütün toplumsal ilişkileri belirli ölçülerde etkileyen cinsiyet faktörünün, oy verme davranışına tesir eden faktörlerle etkileşimini ele almaktadır. Sosyal hayatın bütün sahalarında mevcut olan kadın-erkek farklılığı, siyasi konularda da varlığını hissettirmektedir. Geleneksel sosyal rolleri çerçevesinde sosyal ilişki ve faaliyetlerini sürdüren kadınlar, Siyasal haklarını - yakın bir geçmişte- kazanmakla birlikte, erkeklerden farklı siyasi tutum ve davranışlara ve bu faaliyetlere tesir eden faktörlere sahiptirler.

Bu noktadan hareketle, kadının oy verme davranışını ve bu davranışı etkileyen saiklerin incelenmesini amaçlayan bu çalışmanın her aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. H. Musa Taşdelen'e teşekkürü bir borç bilirim.

ELAZIĞ Temmuz 1992

Mehtap YEŞİLORMAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ	
İÇİNDEKİLER	
TABLolar	
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Konusu.....	3
2. Araştırmanın Amacı.....	4
3. Araştırmanın Yöntemi.....	5
4. Araştırmanın Gerçekleştirilmesi.....	7
4.1. Araştırma Öncesi Hazırlık Aşaması.....	7
4.2. Araştırma Yerinin ve Görüşülenlerin Seçilmesi.....	8
4.3. Araştırmada Uygulama ve Bulguların Değerlendirilme Safhası.....	9

II. BÖLÜM DEMOKRASİ YE SİYASİ KATILMA

1. Demokrasi Üzerine.....	11
2. Siyasal Katılma.....	13
2.1. Siyasal Katılma Kavramının Tanımı ve Kapsamı.....	13
2.2. Siyasal Katılma Yöntemleri Olarak Seçimler.....	15
2.3. Bir Siyasal Katılma Davranışı Olarak Oy Verme.....	16
2.4. Kadınlar ve Oy Verme Davranışı.....	18

III. BÖLÜM ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Araştırma Kapsamına Alınanların Ferdi Özellikleri.....	21
1.1. Görüşülenlerin Yaş Durumları.....	21
1.2. Görüşülenlerin Doğum Yerlerinin Tespiti.....	22
1.3. Görüşülenlerin Mesleki Durumları.....	24
1.4. Görüşülenlerin Eğitim Durumları.....	25
1.5. Yaşların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	26
1.6. Görüşülenlerin Medeni Durumları.....	27

1.7. Kadınların Eşlerinin Mesleki Durumları.....	28
1.8. Evlenme Ya Çocuk Sahibi Olmanın Siyasetle İlgili Azalttığına Dair Hükümler.	29
1.9. Görüşülenlerin Aile Biçimleri.....	30
2. Bulunulan Sosyal Çevrenin Ferdi Tutumlara Etkisi	
2.1. Siyasi Parti Tercihine Yakın Çevrenin Etkisi.....	32
2.2. Siyasi Parti Tercihine Yakın Çevreye Danışma Durumu.....	34
2.3. Eşiyle Aynı Partiye Oy Verme Tutumunun Nedenleri.....	35
2.4. Eşinden Farklı Bir Partiye Oy Vermenin Nedenleri.....	36
2.5. Sosyal Çevrede Siyasi Konuların Tartışılma Sıklığı.....	38
2.6. Tartışılan Siyasi Konuların Muhtevası ve Türü.....	39
2.7. Dışarda Çalışmanın Siyasi İlginin Yönünü Belirleyici Etkisi.....	40
2.8. Ekonomik Durumun Siyasi Tutumlara Olan Etkisi.....	42
2.9. Şehir Merkezinde Oturma Süresi ve Siyasi Tutumlara Etkisi.....	43
3. Politik Sistemde Mevcut Olan Politik Tutum Farklılıkları	
3.1. Siyasi Propagandaya Ulaşma Yolları.....	45
3.2. Siyasi Propagandanın En Etkili Aracı Hususundaki Hükümler.....	47
3.3. Görüşülenlerin Demokrasi Tanımları.....	48
3.4. Ülke Yönetiminde Siyasi Partilerin Gerekliliğine olan İnanç.....	50
3.5. Eğilimlere Göre Siyasi Parti Tercihleri.....	52
3.6. Siyasi Parti Tercihlerini Belirleyen Faktörler.....	53
3.7. Oy Verilen Siyasi Partinin En Çok Bilinen Özelliği.....	54
3.8. Oy Verilen Siyasi Partinin En Beğenilen Yönü.....	56
3.9. Oy Atılan Siyasi Partiyi Zaman İçinde Değiştirme Durumu.....	57
3.10. Oy Verilen Siyasi Partiyi Değiştirme Sebepleri.....	59
3.11. Seçimlerde Oy Kullanmamanın Nedenleri.....	61
4. Kadının Sosyal Tutumunun Siyasi Tutumlara Etkisi	
4.1. Toplumda Kadının Erkeğe Göre Daha Alt Konumda Bulunduğuna Dair Görüşler.....	63
4.2. Eğitim Durumuna Göre Kadının Sosyal Konumu Hakkındaki Düşüncelerin Değerlendirilmesi.....	65
4.3. Kadının Siyasetten Anlayamayacağına Dair Düşünceler.....	66
4.4. Yaşlara Göre Siyaseti Karmaşık Bir Olgu Olarak Görme Durumu.....	68

4.5. Kadınlara Siyasete Aktif Katılmada Tanınması Gerekli Fırsatlar	69
4.6. Kadının Siyasete Aktif olarak Katılmasına Yakın Çevresinin Tepkisi.....	72
4.7. Siyasi Partilerin Kadın Adaylara Fırsat Verip Vermediğine Dikkat Etme.....	73
4.8. Öğrenim Durumuna Göre Siyasi Partilerdeki Kadın Adaylara Dikkat Etme Tutumu.....	74
4.9. Siyasi Partilerde Kadın Üyelerin Az Sayıda Olmalarının Sebepleri.....	75
4.10. Kadınlar Tarafından kurulacak Bir Siyasi Partiye Oy Verme Durumu.....	78
5. Güncel Siyasi Meselelere Dair Düşünceler	
5.1. Ülkemizde Memnun Olunan Hususlar	80
5.2. Ülkemizde Memnun Olunmayan Hususlar.....	82
5.3. Seçimlerin Genel İradeyi Yansıttığı Hususundaki Fikirler.....	84
5.4. Genel ve Mahalli Seçimlerin Birbirlerine Nisbetle Önem Dereceleri.....	85
5.5. Öğrenim Düzeyine Göre Genel ve Yerel Seçimleri Daha Önemli Bulma Hususundaki Hükümler.....	87
5.6. Genel Seçimlerle Mahalli Seçimlerde Oy Verilen Partinin Değiştirilme İhtimalleri.....	88

GENEL DEĞERLENDİRME

KAYNAKLAR GÖRÜŞME CETVELİ

TABLolar

	<u>Saufa No</u>
Tablo1. Görüşülenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı.....	22
Tablo2. Görüşülenlerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı.....	23
Tablo3. Görüşülenlerin Mesleklerine Göre Dağılımı.....	24
Tablo4. Görüşülenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı.....	25
Tablo5. Görüşülenlerin Yaş Gruplarına Göre Eğitim Durumlarının Dağılımı....	26
Tablo6. Görüşülenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	27
Tablo7. Görüşülenlerin Eşlerinin Mesleki Dağılımı.....	28
Tablo8. Evlenme ve Çocuk Sahibi Olmayı Siyasetle İlgilenmeye Engel Olarak Görenlerin Dağılımı.....	29
Tablo9. Görüşülenlerin Aile Biçimlerine Göre Dağılımı.....	30
Tablo10. Son Seçimdeki Parti Tercih Üzerinde Etkili Olan Kimselerin Dağılımı	33
Tablo11. Parti Seçiminde Danışılan Kimselerin Dağılımı.....	34
Tablo12. Eşiyle Aynı Partiyi Tercih Etme Sebeplerinin Dağılımı.....	35
Tablo13. Eşinden Farklı Bir Partiyi Tercih Etme Sebeplerinin Dağılımı.....	37
Tablo14. Arkadaş/komşularla Biraraya Gelindiğinde Siyasi Meselelerin Tartışıl- ma sıklığının Dağılımı.....	38
Tablo15. En Fazla Tartışılan Siyasi Meselelerin Dağılımı.....	39
Tablo16. Dışarda Çalışma İle Siyasal İlginin Yönü Arasındaki İlişkinin Dağılımı	41
Tablo17. Ekonomik Duruma Bağlı Olarak Aylık Mutfak Masrafının Dağılımı....	42
Tablo18. Fertlerin Şehir Merkezinde Bulunma Sürelerinin Dağılımı.....	44
Tablo19. Kadınların Siyasi Propagandalara Ulaştıkları Yarıtların Dağılımı.....	46
Tablo20. Siyasi Propagandanın En Etkili Aracı Hususundaki düşüncelerin Dağılı- mı.....	47
Tablo21. Görüşülenlerce Yapılan Demokrasi Tanımlarının Dağılımı.....	49
Tablo22. Ülke Yönetiminde Siyasi partilerin Gerekliliği Konusundaki Düşünceler- in Dağılımı.....	51
Tablo23. Tercih Edilen Siyasi Partinin Sahip Olduğu Eğilime Göre Tercih Yapma Tutumunun Dağılımı.....	52

	<u>Sayfa No</u>
Tablo24. Tercih Edilen Siyasi Partiye Oy Verme Nedenlerinin Dağılımı.....	53
Tablo25. Siyasi Partilerin En Çok Bilinen Özelliklerinin Dağılımı.....	55
Tablo26. Tercih Edilen Siyasi Partinin En Beğenilen Özelliklerinin Dağılımı.....	56
Tablo27. Bugüne Kadar Oy Verilen Siyasi Partinin Değiştirilme Tutumunun Dağılımı.....	58
Tablo28. Siyasi Partilerin Değiştirilme Nedenlerinin Dağılımı.....	59
Tablo29. Seçimlerde Oy Vermeme Nedenlerinin Dağılımı.....	61
Tablo30. Kadının Toplumdaki Yerine Dair Düşüncelerin Dağılımı.....	64
Tablo31. Kadının Toplum İçindeki Kendi Konumunu Değerlendirmesinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı.....	65
Tablo32. Ülke Yönetimi ve Siyasetin Karmaşık Olduğu Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı.....	67
Tablo33. Yaşlara Göre Siyaseti Karmaşık Bir Olgu Olarak Görenlerin Dağılımı.....	68
Tablo34. Kadınlara Siyasette Yerilmesi Gerekli Fırsatlar Hususundaki Düşüncelerin Dağılımı.....	70
Tablo35. Herhangi Bir Partiden Aday Olma Durumunda Aile ve Çevrenin Buna Tepkisinin Dağılımı.....	72
Tablo36. Siyasi Partilerin Kadın Adaylara Fırsat Verip Vermediğine Dikkat Etme Tutumunun Dağılımı.....	73
Tablo37. Öğrenim Düzeyine Göre Oy Verilen Siyasi Partinin Kadın Adaylara Fırsat Vermesine Dikkat Etme Tutumunun Dağılımı.....	74
Tablo38. Siyasi Partilerdeki Kadın Üyelerin Az Sayıda Olmasının Sebeplerinin Dağılımı.....	76
Tablo39. Sadece Kadınlar Tarafından Kurulacak Bir partiye Oy Verme Eğiliminin Dağılımı.....	78
Tablo40. Ülkemizde Memnun Olunan Hususların Dağılımı.....	81
Tablo41. Ülkemizde Memnun Olunmayan Hususların Dağılımı.....	83
Tablo42. Seçimlerin Genel İradeyi Yansıttığına Dair Düşüncelerin Dağılımı.....	85
Tablo43. Genel ve Mahalli Seçimleri Daha Önemli Kılan Düşüncelerin Dağılımı.....	86

Tablo44. Öğrenim Düzeyine Göre Genel ve Yerel Seçimleri Daha Önemli Görme Durumu.....	87
Tablo45. Oy Verilen Siyasi Partinin Genel Ve Yerel Seçimlere Göre Değiştilme Tutumunun Dağılımı.....	88

GİRİŞ

Günümüzde yönetim ya da siyaset, artık halka ve onun siyasi nitelikli faaliyetlerine kapalı bir saha olmaktan çıkmıştır. Bütün çağdaş toplumların politik sistemleri halkın yönetime katılmasına ve siyasi faaliyetlerde bulunmasına elverişli bir ortam oluşturmakla; hem çoğulcu bir yapı geliştirmekte, hem de siyaset olgusunun sosyal hayatla daha çok içiçe girmesine meydan vermektedir. Belki olması gereken de budur. Çünkü, toplumun bütün üyeleri en az sosyal yapı kadar geniş ve karmaşık bir yapı olan siyasi ortamda yaşamaktadırlar. Bunun sonucu olarak da vatandaşlar, birbirinden kesin çizgilerle ayırma imkanı olmayan siyasi ve sosyal menfaatlerini korumak için, sözkonusu alanlarda faaliyette bulunmak durumundadırlar.

Ancak her siyasi sistem, farklı biçimlerde ve kendi varlıklarını mümkün kılacak tarzda örgütlenmiştir. Kimi sistemler mevcut düzeni onaylama ve otoriteye itaat etme tutumunu gerektirirken, kimileri de vatandaşların aktif katılımı sayesinde var olabilmektedirler. Hangi tutumları gerektirirse gerektirsin ya da nasıl işlese işlesin; her siyasi sistem, sosyal yapılar için oldukça önemli bir fonksiyona sahiptir. Sözkonusu özelliğinden dolayıdır ki toplumların politik sistemleri; sosyal hayatın her yönünü ve düzeyini etkileyici bir yapıya sahiptir. Çünkü, sistem varlığını sürdürebilmek için düzene ait bir takım değer ve tutumları siyasileşme vasıtasıyla topluma ve onun bireylerine aktarmak durumundadırlar.

Sadece topluma hakim zümrelerin faaliyet gösterdiği siyaset alanının kapılarını kitlelere açan ve çağdaş toplumlar için en uygun yönetim şekli olduğu ifade edilen siyasi sistem; demokrasidir. Zaman zaman ilkeleri ve uygulamadaki bazı aksaklıkları konusunda eleştirilere uğramakla birlikte, günümüzde en çok uygulama sahası bulan veya diğer bir tabirle en popüler yönetim tarzı olan demokrasi, çoğulcu değerler sistemi üzerine tesis edilmiştir.

İster doğrudan, ister temsili olsun, siyasi katılma; demokrasinin en önemli unsurlarından bir tanesidir. Önceleri toplumun belirli kesimlerine tanınan katılma hakkı, zaman içerisindeki gelişmeler neticesinde toplumun bütününe verilmiştir. siyasi katılma

sınırlamalarından en az tepkiyle karşılanamı ve dolayısıyla en uzun süre devam edenı, cinsiyetle ilgili sınırlamadır. Kadının toplum içindeki yeri ve rolü, özellikle Batı toplumlarında siyasi haklara kavuşmalarını geciktirmiştir. Çünkü toplumsal işbölümünde kadına ev ve aile, erkeğe de ev dışı veya dış çevre ile ilgili faaliyet ve görevler verilmiştir. Bu durum, tarihi bir sürece bağlı olarak ortaya çıkmıştır.

Kadınlar özgür kalırsa, netice olarak erkekler de özgür olur (Bonparth,1982:40) düşüncesini desteklercesine Batıda siyasi haklar hususunda ısrar eden kadınlar, uzun mücadeleler sonucu bu haklarına kavuşmuşlardır. Türklere ise; kadının toplum içerisindeki yeri ve fonksiyonu önemli görüldüğü için, sözkonusu haklar şiddetli mücadeleler neticesinde elde edilmemişlerdir.Çünkü Türk kadınına siyasi hakları, Milli Mücadeleye katkılarından dolayı adeta hediye edilmiştir.

Bütün bunlara rağmen, gerek dünyada ve gerekse toplumumuzda kadının siyasi meselelere karşı ilgisiz olduğu ve çoğunlukla bağımsız kararlar almaktan ziyade, yakın çevresinin siyasi düşüncelerini yansıttığına dair pek çok görüş ve araştırma mevcuttur. "Elazığ İcadiye Mahallesi'ndeki Ev Kadınları ve Merkez P.T.T.'de Çalışan Kadınların Oy Verme Davranışları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" adlı incelememizde biz de, hem kadının oy verme davranışına tesir eden faktörleri, hem de çalışan kadınlarla ev kadınlarının bulunduğu sosyal çevrenin sözkonusu siyasi tutum ve davranışlara ne yönde tesir ettiğine yönelik tespitler yapmayı amaçlamaktayız.

Bu düşünceyle başladığımız araştırma, dört ana bölümden oluşmaktadır: Birinci bölümde çalışmanın metodolojisi, araştırma için teorik bir çerçeve mahiyetindeki ikinci bölümde de demokrasi ve siyasi katılımın sözkonusu sistem için ifade ettiği anlam ve bir siyasi katılım biçimi olarak kadınların oy verme davranışı üzerinde durulmuştur. Araştırmamızın uygulamalı kısmı olan üçüncü bölümde; elde edilen bulguların, dördüncü bölüm olan sonuç kısmında ise çalışmanın genel bir değerlendirmesi ve özeti yapılmaya çalışılmıştır.

I. BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1. Araştırmanın Konusu

"Elazığ İcadiye Mahallesiindeki Ev Kadınları ile Merkez P.T.T'sinde Çalışan Kadınların Oy Verme Davranışları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" adını taşıyan çalışmamızın esas konusu, pek çok siyasi davranış araştırmalarında olduğu gibi oy verme davranışına tesir eden faktörlerin incelenmesine yöneliktir. İncelememizde daha önce yapılmış araştırmalardan farklı olarak, çalışan ve çalışmayan evli bayanlar hususuna ağırlık vermekle; hem diğer araştırmalardan ayrılan yanlarını ortaya koyma imkânını, hem de bu tür bir araştırmaya neden gerek duyulduğu konusunu açıklığa kavuşturma şansını elde etmiş olacağız.

Bunun yanı sıra, erkeklerden farklı sosyo-psikolojik-ekonomik şartlar altında yetişen kadın cinsinin kendisine ait bir takım farklı siyasi tutumlar edinmesi veya benimsemesi tabii bir durumdur. İncelememizin ana temalarından biri de budur. Diğer bir ifadeyle, toplumdaki bütün bireylerin siyasi tutum ve davranışlarına etki eden genel faktörlerin yanı sıra, cinsiyetlere göre değişiklik gösteren pek çok etkenden söz etmek mümkündür. Siyasi tutumlara yön ve biçim veren bu etkenler, karmaşık bir yapı arzederler. Söz konusu faktörler arasındaki ilişki ve tesirlerin karmaşıklığının yanı sıra; sayıları da oldukça fazladır. Biz araştırmamızda, oy verme davranışına tesir eden faktörlerin ferdi olanından toplumsal olana doğru yaş, doğum yeri, eğitim, meslek, medeni durum, aile, yakın çevrenin tesirleri, eşin tesirleri, sosyal çevrenin siyasi tutumlara etkisi, siyasi partiler hakkındaki görüşler, kadının siyasi konumunun boyutları v.b. hususlara temas etmeye çalıştık.

Çalışmamızda bu etkenlerin incelenmesinde, kurulmuş varsayımların denenmesinden ziyade, değişkenler arasında bulunabilecek ilişki ya da etkileşimin belirlenmesine yönelik durum tespiti yaklaşımı benimsenmiştir. Çünkü, bu yaklaşım sayesinde değişkenler arasında kurulmuş ilişkilerin tecrübe edilmesine değil, hangi etkenin kime, neden ve ne ölçüde tesir ettiğine dair tespitler yapmak mümkün olmaktadır. Bu düşünceden hareketle, araştırmamızı betimleyici bir perspektif ile düzenlemeye çalıştık. Kısacası; çalışan kadınlarla ev kadınlarının oy verme davranışlarına etki eden faktörlerin konu edildiği bu araştırmada, durum tespiti sayesinde sözkonusu etkenler etki alanlarıyla birlikte septanmaya ve incelenmeye çalışılmıştır.

2. Araştırmanın Amacı

Günümüzde, siyaset ilmi çerçevesinde yapılan pek çok araştırma -çalışmanın moda yaklaşımıyla- seçimler ve oy verme davranışını incelemeye yönelmiştir. Ancak bu araştırmaların her birinin yapılış gayesi birbirinden farklıdır. Çeşitli teşekküller tarafından gerçekleştirilen kimi araştırmalar, seçim öncesi tahminlerde bulunmak üzere kamuoyu yoklamalarına yönelik iken, kimileri de pragmatist amaçlara hizmet etmektedirler.

Kadınların oy verme davranışlarına tesir eden faktörlerin inceleme konusu edildiği araştırmamız ise; tamamen bilimsel amaçlara yönelik bir çalışmadır. Bu amaçlar doğrultusunda gerçekleştirilen faaliyetler bir fayda temin etmekten ziyade, bilimsel gerçeğin tespitine ve siyaset biliminin teorik bilgi birikimine katkıda bulunmak amacını taşımaktadır. Araştırmamızın temel amaçlarından birini de bu ilke oluşturmaktadır.

Seçimler ve oy verme üzerinde yapılan incelemelerde, olgu ve olayların toplanmasından amaç; sosyal alemde bu alanda cereyan eden olayların olabildiği ölçüde gerçek biçimleri ile saptanmasıdır (Payaslıoğlu, 1976:215). Bu saptama işlemi, bireyi saran sosyal çevrenin imkanlar ölçüsünde tüm yön ve unsurlarıyla tespit edilmesi ya da özelliklerinin toplanmasına yöneliktir. Sosyal çevreye ait bilgiler, aynı zamanda siyasi davranış ve hadiselerin anlaşılmasına ve sözkonusu davranış ya da hadiseleri etkileyen faktörlerin etki derecesinin saptanmasına da yardımcı olmaktadır. Nitekim araştırmamızın temel amaçlarından biri de, ferdin daha doğrusu kadının oy verme davranışına tesir eden sosyal şartların incelenmesidir.

Kaldı ki; hem bütün siyasi faaliyetler bir sosyal çevrede cereyan etmekte, hem de siyasetin kendisi sosyal bir hadise olma vasfını taşımaktadır. Bu itibarla, seçimlerin yapıldığı çevrenin sosyo-psikolojik ve ekonomik şartlarının yanı sıra, tarihi geçmişi de seçmenlerin oy verme davranışına ve siyasi tercihlerine etki etmektedir. Ayrıca bu çevrenin grup yapısı ve kültürel özellikleri siyasi davranış incelemelerinde gözden kaçırılmaması gereken hususlardır. Kadının oy verme davranışlarını veya siyasi tercihlerini etkileyen ya da belirleyen unsurları incelemeye çalıştığımız bu araştırmada, genel anlamda yukarıdaki faktörlere temas etmekle birlikte, kadın cinsine ait sosyal ve siyasi özelliklere ağırlık vermeyi amaçlamaktayız. Sosyo-kültürel yapı kadar yönetim şekli de kadının siyasi hayat ya da sistemdeki konumunu veya siyasi faaliyetlerini etkileyebilmektedir.

Bu etkenlerin ışığında, kadını oy vermeye ya da vermeye iten faktörlerin yanı sıra, bizim asıl üzerinde durmak istediğimiz husus, çalışan kadınlarla ev kadınlarının oy verme davranışları ile bu davranışlara tesir eden sosyal faktörler arasında herhangi bir farkın bulunup bulunmadığının tespit edilmesidir.

Özetle, "Elazığ İcadiye Mahallesi'ndeki Ev Kadınları ile Merkez P.T.T'sinde Çalışan Kadınların Oy Verme Davranışları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" adlı çalışmamız, hem farklı kesimlerin karşılaştırılmasıyla siyasi davranışların toplumsal boyutlarının saptanmasına, hem de bu konuda yapılacak yeni araştırmalara her açıdan katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Siyaset ilmi, sosyal hayatın bir yönünü konu edinmesi sebebiyle sosyal bilimler kapsamında yer alır. Bu itibarla, incelemelerinde sosyal bilimlerin araştırma yöntem ve teknikleriyle büyük ölçüde benzerlik gösteren metod ve tekniklerden yararlanmaktadır. Çünkü siyaset ilmi de diğer sosyal bilimler gibi toplumsal gerçeğin tespit ya da elde edilmesine yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Ele alınan konu oldukça spesifik olup son derece dar kapsamlıdır. Araştırmada öncelikle belli varsayımları tespit edip bu varsayımları sınama yolu tercih edilmemiştir. Buna mukabil, araştırmaya konu olan oy verme davranışına etki eden faktörler tespit edilip ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Sosyal gerçeğe ve dolayısıyla insana ilişkin bir çok olgunun tespitinde en geniş ölçüde kullanılan yöntemlerden birisi, hiç şüphe yok ki, araştırılan hususlarla ilgili noktaların, inceleme alanına giren insanlara bazı sorular sormak suretiyle aydınlatılmasına çalışmaktır (Payaslıoğlu,1976:227). Kadınların oy verme davranışına tesir eden faktörlerin inceleme konusu edildiği araştırmamızda, bu etkenlerin tespiti için saha araştırması yöntemine başvurulmuştur. Çünkü, bireylerin siyasi davranışlarını etkileyen unsurlar hakkındaki en kolay ve en sağlıklı bilgiyi yine ferdin kendisinden elde edebiliriz. Ancak bu, siyaset ilminin yegane bilgi edinme kaynak ya da metodu değildir. Politika biliminin başta seçim istatistikleri olmak üzere pek çok bilgi edinme kaynağı vardır.

Ev kadınları ile çalışan kadınların oy verme davranışını etkileyen faktörlerin karşılaştırılması amacıyla gerçekleştirilen araştırmamız için en uygun yöntemin saha araştırması olduğuna karar verildikten sonra, örneklem tespiti çalışmalarına başlanmıştır. "Örnekleme usulü, esas itibarıyla geniş bir kitleye ait sınırlı sayıdaki birimleri incelemek suretiyle buradan elde edilecek sonuç üzerinde kütlelerin tamamı için geçerli bazı genel sonuçlara varmaktır"(Payaslıoğlu,1976:218). Söz konusu genel sonuçlara varılabilmesi için seçilen birimin evreni temsil edebilme özelliğine sahip olması gerekmektedir. Tesadüfi sistematik örneklem tekniğinin kullanıldığı araştırmamızda iki ayrı evrenden, bunları en iyi temsil edecek iki farklı örneklem grubu saptanmak suretiyle inceleme için uygun birimler haline getirilmiştir.

Doğrudan doğruya incelemelerde, esas itibarıyla örnekleme yoluyla belli özellikleri olan seçmen grupları üzerinde araştırmalar yapılmak suretiyle bir sonuca varılmaya çalışılmaktadır. Burada, örnek grubu oluşturan seçmenlerle, mülakatlar yapılmak veya kendilerine önceden hazırlanmış soru kağıtları doldurtmak suretiyle onların oy tercihlerine etki yapan çeşitli etkenleri ve bu etkenlerin etki biçimleri ortaya konulmaktadır (Payaslıoğlu, 1976:226). Bizim araştırmamızda da sözkonusu etkenleri ve tesirlerini tespit etmek amacıyla görüşme tekniğine başvurulmuştur.

Araştırmada görüşme cetvelinin çoğunlukla açık uçlu sorulardan seçilmesi ve bunların uygulanması bize, pek çok yararlar sağlamıştır. Bu faydaların başında, birkaç kelimeyle sınırlı cevaplar yerine, daha geniş açıklamaların alınması gelir. Sözkonusu açıklamaların genişliği bize hem gözden kaçan noktaları yakalamada, hem de elde edilen bulguları yorumlamada yardımcı olmaktadır. Yine görüşme cetveli formunun "kapalı uçlu" sorulardan ziyade "açık uçlu" sorulardan oluşturulması da bu amaca hizmet etmektedir.

Ev kadınlarını temsil edecek grubun İcadiye Mahallesi'nden seçilmesinin, araştırmacıya tanıdık bir çevrede çalışmanın avantajlarını sağlayacağı düşüncesinde olduğumuzu daha önce de ifade etmiştik. Ancak, araştırmacının yabancı olmayan bir çevrede araştırma yapması, onun bir takım önhükümlerle hareket etmesi ya da bu doğrultuda faaliyette bulunması anlamını taşımamaktadır. Çünkü çalışmamızda özellikle bu hususa dikkat edilmiştir. Çalışan kadınları temsil eden örneklem grubuna da aynı görüşme cetveli formu ve aynı tutumla gidilerek çalışma tamamlanmıştır. Yine bütün sorular, anketör kullanılmadan bizzat araştırmacı tarafından sorulmuş ve cevaplar ve veriler araştırmacı tarafından toplanmıştır. Bu da, araştırmacıya verileri yorumlama aşamasında büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Çalışmada kullanılan diğer araştırma teknikleri de dökümanter ve katılımsız gözlem tekniğidir. 20 Ekim 1991 Genel Seçimlerinin araştırmamızın gerçekleştirildiği tarihlere tesadüf etmesi, özellikle hem seçim ortamının, hem siyasi partilerin faaliyetlerinin ve hem de seçmenlere ait tutum ve davranışların seçim öncesi ve seçim sonrası gözlenmesine imkan tanımıştır. Araştırma için ön bilgi toplama ve pilot çalışmanın yapılması 1991 yılının Şubat ayı ile Eylül ayı arasındaki sekiz aylık bir zaman dilimini kapsamaktadır. Bu dönemde hem seçim kampanya ve ortamını gözlemeye, hem de pilot çalışma sayesinde görüşme cetvelinin eksiklikleri giderilmeye çalışılmıştır. 20 Ekim seçimlerinden sonra da, fiilen araştırmaya başlanmıştır. Görüşmeler esnasında elde edilen verilerin değerlendirilmesinde frekans ve yüzde (oran) hesaplamalarının yanı sıra, gereken yerlerde X^2 analiz tekniği de kullanılmıştır.

4. Araştırmanın Gerçekleştirilmesi

4.1. Araştırma Öncesi Hazırlık Aşaması

Günümüz siyasi davranış araştırmalarının pek çoğu oy verme tutumunun incelenmesine yöneliktir. Konunun cazıplığı ve kadın varlığını anlamaya yönelik araştırmaların artışı bize, "Elazığ İcadiye Mahallesi'ndeki Ev Kadınları ile Merkez P.T.T.'sinde Çalışan Kadınların Oy Verme Davranışları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" adlı ve kadınların siyasi tercihlerini belirleyen etkenlerin incelenmesini amaçlayan bir çalışma yapma fikrini vermiştir.

Konu ve amacın belirlenmesinden sonra, hem daha önce yapılmış araştırmaların deneyimlerinden yararlanmak, hem de konu hakkında etraflı bilgiler temin etmek suretiyle ilgili kaynaklar incelenmiştir. Bu yaklaşım tarzı bize, konuyu en uygun rota ile takip etme ve daha önce yapılmış çalışmaların düştüğü yanlışlara düşmeme imkanını vermektedir. Ayrıca, sözkonusu kaynakların araştırma öncesinde gözden geçirilmesi, araştırma planının ve görüşme cetveli formunun hazırlanmasında büyük kolaylıklar sağlamıştır.

Bundan sonraki aşamada, araştırma evrenini ve örnekleme saptamaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Karşılaştırmalı bir araştırma yapmayı amaçladığımızdan, iki farklı evrenden ayrı ayrı örneklem grubu tespit etmek durumunda kalınmıştır. Zaten çalışmada en çok sıkıntı çekilen noktalardan birini, Elazığ'da araştırma için evren ve bu evrenden örneklem seçilmesine imkan verebilecek kadın işçinin bulunduğu kurum veya kuruluşun yokluğu oluşturmaktadır. Elazığ'da mevcut pek çok fabrika ve kuruluşla temas kurularak kadın işçilerin oranı hakkında bilgi edinilmiş ve buralarda ya hiç kadın işçi bulunmadığı ya da bir kaç kişiyi geçmediği tespit edilmiştir. Netice olarak; işçiler yerine, kadınların en yoğun olduğu Elazığ Merkez P.T.T.'si evren ve bu kurumda kadın çalışanların en fazla bulunduğu Telefon Hizmet Müdürlüğü de, araştırmanın çalışan kadınlar grubu için örneklem olarak belirlenmiştir. Ev kadınlarını temsil edecek grup ise, İcadiye Mahallesi'nden seçilmiştir.

Örnekleme tespitinin ardından hazırlanan anket formu, çeşitli kurumlarda çalışan 10 kadınla, farklı mahallelerde oturan 10 ev kadını üzerinde uygulanarak pilot çalışma yapılmıştır. Pilot çalışma neticesinde, görüşme cetvelindeki eksiklik ve eksiklikler giderilmek suretiyle de araştırma için hazır hale getirilmiştir. Bunu müteakip, üniversitemiz aracılığıyla hem İcadiye Mahallesi'nde, hem de Elazığ Merkez P.T.T.'sinde yapılacak çalışma için ilgili makamlardan izin alınmıştır. Araştırma teslağı ve görüşme cetveli formuna ait düzenlemeler ve çalışmalar tamamlandıktan sonra da fiilen araştırmanın uygulanmasına ve gerekli bilgilerin toplanmasına başlanmıştır.

4.2. Araştırma Yerinin Ye Görüşülenlerin Seçilmesi

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, "Elazığ İcadiye Mahallesi'ndeki Ev Kadınları ile Merkez P.T.T'sinde Çalışan Kadınların Oy Verme Davranışları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma" adını taşıyan incelememiz için iki ayrı örneklem grubuna ihtiyaç vardır. Ev kadınlarını temsil edecek grubun İcadiye Mahallesi'nden seçilmesi bir takım nedenlere dayanmaktadır.

Bunların başında, İcadiye Mahallesi'nin Elazığ'daki diğer mahallelere oranla seçmen sayısı bakımından en küçük orana sahip olması gelmektedir. Bu, bize örneklem hacmini belirlemede ve belirlenen kesimin birim olarak küçük olması dolayısıyla elde edilen bulguların değerlendirilmesinde büyük kolaylıklar sağlamıştır. İkinci bir etken olarak da; sözkonusu yerleşimin, Elazığ'ın pek çok mahallesi gibi sadece belirli kesimlerin oturduğu bir merkez olmaktan ziyade, her kesimden fertlerin ve bu kesimlere ait pek çok ortak sosyo-kültürel özelliklerin bulunduğu bir ikamet yeri olması gösterilebilir. Üçüncü neden ise; araştırmacının İcadiye Mahallesi'nde ikamet etmesinin, çalışmanın uygulama safhasında bir takım kolaylıklar sağlayabileceği ümidinin taşınmasıdır.

Daha önce, çalışan kadınları temsilen Merkez P.T.T'de çalışan kadın memurların araştırma kapsamına alındığına ve bu konuda hangi güçlüklerle karşılaşıldığına dair açıklamalarda bulunmuştuk. Başlangıçta işçi kadınların araştırma kapsamına alınması düşünülmüşse de, bunların bir evren ve örneklem teşkil edecek derecede yoğun olduğu bir iş yeri tespit edilemediğinden, sözkonusu düşünceden vazgeçilmiştir. P.T.T'nin, Elazığ'da bayan memurların en yoğun olduğu kuruluşlardan biri olması dolayısıyla da incelememiz için bu kurum tercih edilmiştir.

Araştırma yerinin saptanması kadar önemli bir diğer tespit de görüşülecek kişilerin seçilmesidir. Çünkü araştırma evreninin -herhangi bir örneklem tespiti yapılmadan- tümüyle görüşülmesi imkan dahilinde olmadığından, sözkonusu kitleyi en iyi biçimde temsil edecek bireylerin seçilmesi hem araştırmanın hedeflerine ulaşması, hem de doğru tespitler yapılması açısından ciddiye alınması gereken işlemlerden biridir. Mukayeseli bir araştırma olması ve iki ayrı evrenin bulunması nedeniyle, görüşülecek kişiler de her iki gruba mahsus olmak üzere ayrı ayrı belirlenecektir.

Ev kadınları için evren olarak kabul ettiğimiz İcadiye Mahallesi'ni en iyi biçimde temsil edecek ve araştırma için yeterli kabul edilebilecek örneklemin tespiti amacıyla, Elazığ İl Seçim Kurulu'ndaki seçmen listelerinden yararlanılmıştır. Elde ettiğimiz bilgilere göre; İcadiye Mahallesi'nin listelere kayıtlı 835 kadın seçmeni bulunmaktadır. Hemen şunu da ifade etmeliyiz ki; bu oran, İcadiye Mahallesi'ndeki kadın seçmenlerin net sayısı olmayabilir. Çünkü seçmen listelerine kayıtlı olmayan ve dolayısıyla oy kullanmayanların yanı sıra, ölüm v.b. durumlarda listeden çıkarılması gereken seçmenlerin kayıtları da silinmemiş olabilir. Yine seçmen listelerinden tespit ettiğimize göre, İcadiye Mahallesi toplam 17 sokak ve caddeye

sahiptir. Araştırma evreninin %10'unu örneklem kapsamına dahil ettiğimiz bu çalışmada, tesadüfi sistematik örneklem tekniği kullanılmıştır. Buna göre, her sokak ya da caddede ikamet eden 5 kadın seçmen, adresleri ve doğum yerleri ile birlikte tespit edilmiştir. Yalnız, örnekleme tespit ettiğimiz sınıırın dışına taşırmamak amacıyla bir sokaktan sadece 3 kişiyle görüşülmüştür. Görüşmeler esnasında sözkonusu seçmenleri bulamama ihtimalini de hesaba katarak, yedek denekler tespit edilmiş ve gerektiğinde bunlar kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle, görüşülecek ev kadınlarının seçiminde tesadüfi sistematik örneklem tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın ikinci evrenini de, Elazığ Merkez P.T.T'sinde çalışan kadınlar oluşturmaktadır. Bu kapsama , sadece merkez binadaki Telefon Hizmet Müdürlüğü'nde görev yapan kadın memurlar dahil edilmiştir. Hem sayılarının azlığı, hem de diğer örneklem grubu ile karşılaştırma yapılmasına imkan verebilecek bir oran elde etmek gayesiyle, çalışan kadınlar grubundan görüşülecek seçmenler, tam örneklem yoluyla tespit edilmiştir. Ancak siyaset konusunda oldukça çekingen davranışlara sahip oldukları gözlenen 51 kadın memurdan ancak 41 kişi sorularımıza cevap vermiştir. İcadiye Mahallesi'ne kayıtlı kadın seçmenlerin %10'u demek olan 83 kişinin belirlenmesinden sonra, çalışan kadınlar grubunu temsil edeceklerin de saptanmasıyla toplam 124 kişilik bir örneklem grubu elde edilmiştir.

4.3. Araştırmada Uygulama Ye Bulguların Değerlendirilme Safhası

Sosyal bilimlerde alan araştırmaları zaman, emek ve maddi açıdan oldukça külfetli bir araştırma yöntemidir. Bunun yanı sıra, bireyler özel yaşantılarına ait bilgiler vermekten çekinirler. Araştırmacı, aldığı bilgilerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığını kontrolden olduğu kadar, cevap vermeyenleri zorlayıcı yetki ve etkiden de mahrumdur. Araştırmamız esnasında tüm bu sıkıntıların yanı sıra, konunun ve soruların politikayla ilgili oluşu ve kadınların bu konudaki çekingen tavırları, cevap almamızı bir kat daha güçleştirmiştir. Çünkü bireylerin çoğu, siyasi fikir ve eğilimlerinin açıkça söylenmesinden hem hoşnutsuzluk duyarlar, hem de zarar gelebileceği endişesini taşırlar.

Sözkonusu güçlüklerle rağmen gerçekleştirilen araştırma, daha önce de ifade ettiğimiz gibi iki ayrı örnekleme sahiptir. Ev kadınlarını temsil etmek üzere İl Seçim Kurulu'na ait seçmen listelerinden, her sokak ya da caddede ikamet eden 5 kadın seçmen, adresleriyle birlikte tespit edilmiştir. Sözkonusu şahıslar görüşmek üzere gidilen adreslerinde bulunmadığı ya da sorulara cevap vermek istemedikleri takdirde, listedeki bir sonraki seçmenle bağlantı kurulmuştur. Böylece örneklem tespitinde tesadüflük kuralına bağlı kalınmıştır.

Araştırmamızın ikinci evrenini teşkil eden çalışan kadınları temsilen Merkez P.T.T'deki kadın memurlardan görüşülecek olanlar tam örneklem yoluyla seçilmiştir. Görüşmelere sadece kadınların çalıştığı şehirlerarası telefon santralinden başlanmıştır. Bu bölümdeki kadınlar - gece ve gündüz olmak üzere- vardiya sistemine göre çalışmaktadırlar. Görüşmelerin sürdürülmesi için her vardiya değişiminde orada bulunmak, hatta gece de çalışmak durumunda kalınmıştır. Görüşülecek kişiler amir ya da oradaki yetkililer tarafından teker teker çağrıldığı halde sorularımıza cevap vermeyenler olduğu gibi, sorunlarına ivedi çözümler getireceği umidiyle oldukça istekli cevap verenler de olmuştur.

Ancak, yine de siyaset konusundaki çekingen tutumlara ev kadınlarında olduğu kadar, çalışan kadınlarda da rastlamak mümkündür. Kadınların bu konudaki tutumları Elazığ'ın bir takım geleneksel yapı özelliklerine sahip olmasından da kaynaklanabilir. Şöyle ki; sözkonusu yapıda siyaset, sadece erkeğin ilgi alanına dahil edilen ve sadece erkeğin anlayıp kavrayabileceği bir faaliyet sahası olarak görülmektedir. Bu sebeple, kadınların sorularımız karşısında hem müteessir olmaları, hem de bu konuyla ilgilenmedikleri için daha az bilgiye sahip olmaları yadırganmamalıdır. Çünkü kadınlar, siyasi konu ve tartışmaların çoğunlukla dışında kalmışlardır. Kalitatif ve kantitatif yöntemlerden yararlanmak suretiyle elde ettiğimiz verilerin toplanma işlemi tamamlandıktan sonra, değerlendirme aşamasına geçilmiştir. Araştırmanın teorik çerçevesini oluşturmak amacıyla derlenen bilgiler, çalışmada kullanılmak üzere düzenlenmiş, araştırmaya -kesin olmamakla birlikte- genel bir biçim kazandırma yolunda çalışmalar yapılmıştır.

Görüşmeler neticesinde elde edilen bulgular da, istatistiki değerlendirmeye tabi tutulmak üzere -kodlanmak suretiyle- bilgisayara yüklenmiştir. Daha sonraki aşamada ise; amacımıza en uygun istatistiki işlem ya da uygulamalar tespit edilerek bulguların değerlendirilmesi işlemine başlanmıştır. Fırat Üniversitesi Bilgi İşlem Merkezi'nde gerçekleştirilen sözkonusu çalışmalar tamamlandıktan sonra da elde edilen verilerin yorumlanmasına geçilmiştir. Gerek görüşmeler, gerekse 20 Ekim 1991 Genel Seçimleri esnasında yaptığımız gözlemler, yorumların yapılmasında büyük kolaylıklar sağlamıştır.

II. BÖLÜM DEMOKRASİ VE SİYASİ KATILMA

1. DEMOKRASİ ÜZERİNE

Demokrasi, Grekçede "demos"(halk) ve "kratein"(idare) kelimelerinden yapılmış "demokratia" sözünden gelir. Buna göre demokrasi, "halk idaresi" anlamındadır (Yeni Hayat An.Cilt.II:992). Ancak, sözcüğün kelime anlamı esas tutulmak kaydıyla pek çok tarifi yapılmıştır:

"Demokrasi" kelimesinin...lügat anlamı Atina'dan beri halkın idaresi veya hükümet etmesidir. Bu bir idare metoduna, idareciye veya bir devlette bağlayıcı güdülen siyaset kararının verilmesine işaret etmektedir (Mayo, 1964:18).

Karmaşık bir toplumda demokrasi, yönetimin görevlilerini değiştirmek için anayasaya uygun düzenli imkanlar sağlayan bir siyaset sistemi ve nüfusun olabildiğince geniş kısmının, siyasi

iktidar için yarışanlar arasında bir seçme yaparak önemli kararları etkilemesine izin veren bir sosyal mekanizma diye tanımlanabilir (Lipset, 1986:25).

Görülüyor ki, pek çok yazar demokrasiyi, belirli açılardan ele alarak tanımlamışlardır. Ancak, hemen hemen bütün tanımlamalarda, demokrasinin bir halk yönetimi, yani, halkın iradesinin tecelli ettiği bir siyasi sistem olduğu hususuna temas edilmiştir. O halde demokrasi, halka yönetimde söz hakkı ve yönetim mekanizmasını denetleme imkanı veren; azınlık haklarının korunduğu ve çoğunluğun iktidara sahip olduğu bir yönetim tarzı, bir siyasi sistemdir şeklinde ifade edilebilir.

Diğer bir ifadeyle demokrasi; halkın yönetimde söz sahibi olması, hakimiyetin millete dayandırılması esası üzerine kurulu bir sistemdir. Halkın seçimler vasıtasıyla yönetimde söz söyleme ve yönetim mekanizmasında görev yapanları denetleme imkanı elde etmesi tabii olarak bir rekabet ortamı doğurur. Aksi taktirde "demokrasi rekabet eden elitlerin sistemi olarak karakterize edilir, tek bir grup olmayan elitler iktidar tekeli sağlamalaştırabilir vevdevamlı olarak bu zümre, kendine özgü avantaj sistemini sürdürür" (Bilton v.d. 1987: 203).

Ayrıca, "...hürriyetçi bir rejim olan demokrasi, insan varlığına ve kişiliğine saygılı, insana yetenekleri doğrultusunda ruh ve bedence gelişme imkanlarını sağlayan bir yönetim şekli" (Nirun v.d. 1989:118) olması sebebiyle; hürriyet ve eşitlik prensiplerine ihtiyacı

duymaktadır. Yani demokrasi kuramının temelinde, kişisel hak, hürriyet, eşitlik ve halkın iradesi unsurları yatar. Demokraside kişisel özgürlüklerin yanı sıra; konuşma, propaganda ve basın hürriyeti de büyük bir öneme sahiptir. Çünkü demokrasinin varlığı, sözkonusu hürriyetleri zaruri hale getirmiştir.

Demokrasinin temel ilkelerinden biri iktidar ve muhalefetin varlığıdır. "Bizim anlayışımıza göre, gerçek demokrasinin en sağlam kıstası, serbest seçimlerle işbaşına gelen iktidarın karşısında serbestçe siyasi faaliyette bulunabilen teşkilatlı bir muhalefetin mevcudiyetidir" (Feyzioğlu, 1957:1). Çünkü bu sistemde muhalefetin varlığı bir kabus değil, zaruret olarak görülür. İktidar-muhalefet arasındaki problemler, sistemin gerektirdiği barışçı yollarla çözümlenmeye çalışılırken, toplumdaki hoşnutsuzlukların da giderilmesine çaba gösterilir. Bu düşünceyle her iki taraf da "kitlelerin kendisine karşı olan davranışlarını gereken yönde değiştirmek için" (Tolan, 1975:456) belirli siyasi propaganda tekniklerine başvurulur.

Burada zikredilmesi gereken bir diğer husus da, siyasi partilerdir. Çağdaş çok partili demokratik sistemlerde siyasi partiler kendilerini temsilci olarak seçen halk adına kararlar alabilmenin yanı sıra, iktidarın uygulamaları ve siyasi meseleler konusunda halkın aydınlatılması yoluyla sistem-birey bütünleşmesine de katkıda bulunmaktadır. İktidarı doğrudan ele geçirmeyi hedeflemek yerine, karar organlarını etkilemeyi amaçlayan baskı grupları da demokrasi için önemli unsurlardandır. Ayrıca kamuoyu sayesinde siyasi iktidarın düşüncesini paylaşmayan insanların da siyasi kararları etkileme şansları bulunmaktadır. Bunların yanı sıra, "...her siyasi rejim, yönetimde kalabilme çabasında eğitimden yararlanmak ister" (Aydın v.d.,1987:94). Demokratik sistem de varlığı ve işleyişi için eğitim imkanlarından mümkün olduğunca yararlanmıştır. Çünkü "...ülkelerin eğitim düzeyleriyle yönetim biçimleri karşılaştırıldığında, eğitim düzeyi çok yüksek olan ülkelerin demokrasiyle yönetildiği gözlenmektedir" (Başaran,1987:176). Ayrıca kentler de "demokrasinin gelişmesine esas elverişli ortamı oluştururlar" (Ozankeya,1984:254).

Özetle diyebiliriz ki; bir toplumda çoğulcu değerler sisteminin, yani demokrasinin varlığını sürdürebilmesi için; sistemin ana unsurlarının yanı sıra, o toplumun sosyal ve kültürel sistemlerinin de bu yapıya uygun değerlere sahip olması ya da elverişli bir ortam oluşturması gerekir.

2. SİYASİ KATILMA

2.1.Siyasi Katılma Kavramının Tanımı ve Kapsamı

Siyasi katılmayı oluşturan ya da katılmayı sağlayan etkenlerin yapısı gibi, katılmayı mümkün kılan "davranışsal öge de karmaşıklık boyutuna sahip" (Kağıtçıbaşı,1983:90) olduğundan, bu kavramın da girift bir yapı arzemesi tabiidir.Davranış, tutumların yerleşip kalıplaşarak faaliyet alanına dökülmesiyle oluşmaktadır. "...çoğu kez tutumlardan davranışları yordayabilmek mümkün" (Morgan,1986:364) olduğundan, siyasi tutumların anlaşılması siyasi davranışların incelenmesinde kolaylıklar sağlamaktadır.

Davranışların gelişmesi yönünden en önemli etkenlerden birisi de ferdin sosyal çevresidir.Ferdlarin bütün diğer davranışlarının olduğu gibi, siyasi tutum ve davranışlarının da sosyal çevreden etkilenmesi tabiidir. Çünkü "yönetilenler fizik bir ortamda yaşarlar. Çevreyle etkileşirler. Fizik ortamdan ve çevredeki öteki öğelerden değişik girdiler alır, bu girdilere bağlı ve onunla uyumlu olarak çevreye çıktı verirler" (Kazancı,1980:81).Böylesine karmaşık bir yapı arzeden siyasi katılma kavramının pek çok tanımının yapılması tabiidir. Mesela, Daver; katılmayı ferdin siyasi sistem karşısındaki tutum ve davranışı (Daver,1976:203) olarak tarif ederken, Kalaycıoğlu; siyasi kararlar alan merciyi etkileme çabası (Kalaycıoğlu,1983:11) olarak tanımlamaktadır. Yani, bütün yazarlarca kabul edilen bir siyasi katılma tanımı bulmak oldukça güçtür. Ancak, A.B.D.'de 1951'de Social Science Research Council'ce desteklenen bir seminerde aşağıdaki tanımın benimsenmesi uygun görülmüştür:

"Siyasi katılma, oy vermeyi de içerecek şekilde, kampanyalarda çalışma, siyasi tartışmalara girme, siyaset adamlarıyla ilişki kurma ve benzeri pek çok sayıdaki davranışsal faaliyetlerdir" (Tokgöz,1974:14).

Siyasi katılma; bir yandan sistemin gelişmelere ayak uydurabilmesi için gerek insanın ve gerekse diğer araçları kaynak olarak sağlarken, diğer yandan da sistemin küçük değişmelere rağmen, temelde aynı kalmasını,yani istikrarını; hem sistemin, hem de bireylerin diğer kesimlerle bütünleşmesini temin eder. Diğer sistemlerde de işlev görmesine rağmen, siyasi katılma esas anlamını demokratik sistemlerde kazanmıştır.Çünkü bu sistemlerde siyasi katılmaya, demokrasinin en temel karakteristiklerinden olan halkın iradesini gerçekleştirme görevi yüklenmiştir. Siyasi katılım imkanlarının artırılması, toplumdaki çıkar çatışmalarının şiddetinin azalmasına, güçler dengesinin kurulmasına yardımcı olur.

Yönetimin kaynaklarına sahip olmak, Weber'in iddia ettiği gibi, sosyal gücün temeli olarak üretim araçlarına sahip olmanın bir alternatiftir (Zanden, 1990:238-239). Buna göre bireyleri katılma faaliyetlerinde bulunmaya iten sebeplerin başında sosyal ve ekonomik menfaatler mücadelesi gelmektedir. Ancak siyasi hayat, pek çok sosyal ve politik faktörün etkileşimiyle oluştuğuna göre siyasi katılmamanın da pek çok sebebi vardır:

- (a) Çıkarları korumak için
- (b) Arkadaş edinme, sosyal dayanışma için,
- (c) Dünyayı anlamak için
- (d) Çeşitli psikolojik tatminsizlikleri ikame etmek için
- (e) Toplumda kendine bir yer yapmak için
- (f) Yabancılaşmak istemediği için, (Yücekök, 1987:28)

Sözkonusu siyasi katkıların bir davranış olarak vücut bulması, bir takım merhalelerden geçtikten sonra mümkün olabilmektedir. Mesela, "Amerikalı siyaset bilimcisi Robert Dahl, siyasi katılmamanın boyutlarını: (a) İlgi, (b) Önemseme, (c) Bilgi, (d) Eylem olarak sıralıyor. İlgi; siyasi olayları izlemeyi, önemseme; siyasi olaylara önem vermeyi, bilgi; olaylar ve sorunlar hakkında malumat sahibi olmayı, eylem ise; siyasi olaylara aktif olarak karışmayı ifade eder" (Kapani, 1975:98). Çünkü siyasi olaylara ilgi duymayan bir insan, bu olayları önemsemediği için bilgi sahibi olmaz ve siyasi hayat hakkında bilgisi bir kişi de eylemde bulunmaz. "siyasi kurumlarda alınan kararlar hayatımızı doğrudan etkilemektedir" (Orenstein, 1985:264). Bu sebeple bireyler, menfaatlerini gözetebilmek için siyasi hayat ve olaylarla ilgilenmek durumundadırlar.

Siyasi katılma, çeşitli düzeylerde gerçekleşmektedir. Bu düzeyler şunlardır:

- 1) Siyasete katılmamak, ilgi duymamak, örneğin oy vermemek
- 2) Yalnız seçimlere katılmak
- 3) Seçimler dışında da siyasete ilgi duymak biçimindedir.

Daha üst bir düzeyde ise, siyasi hayata etkin olarak katılmak (Partiye üye olmak, parti yayınlarını izlemek, parti için çalışmak gibi) sözkonusudur (Çam, 1977:328). Ancak siyasi katılma; biçim ve muhteva olarak yukarıdaki ifadelerden daha geniş bir faaliyetler bütününi içermektedir.

Siyasi faaliyetlere katılmamanın değişik düzeylerde ve çeşitli biçimlerde kendini göstermesi tabiidir. Çünkü, bu alanda faaliyet gösteren bireylerin birbirinden farklı sosyo-psikolojik, ekonomik ve kültürel özelliklere sahip olmaları elbette onların siyasi sistemi farklı şekillerde algılamalarına ve değişik tutum ve davranışlar göstermelerine neden olmaktadır. Çeşitlilik arzeden bu faaliyetler arasında ilginin yoğunluğu bakımından bir kademelenme, bir hiyerarşiden söz etmek mümkündür. Bunlar; siyasi olayların

organlarından izlemeden oy vermeye, bir siyasi parti adına faaliyette bulunmadan aktif olarak siyasete girmeye kadar pek çok faaliyetin barındığı bir davranışlar yelpazesidir. Bunlar siyasi katılımın yasal biçimleridir. Yasadışı örgütlere üye olma, düzene karşı faaliyetlerde bulunma gibi yasal olmayan katılma türleri de mevcuttur. Bireylerin özümledikleri siyasi değerlerle mevcut düzenin değerleri arasında çok keskin ayrılıklar varsa ve bunlar yasal yollardan ifade edilemiyorsa, kanun dışı siyasi katılma gerçekleşebilir.

Özetle siyasi katılma; bir çok faaliyeti içeren karmaşık bir olgudur. Bunların içinde aynı görüşü paylaşan bireylerin örgütlenerek oluşturdukları baskı grubu ve partiler çerçevesinde gerçekleştirdikleri aktif davranışlardan, sadece olayları izlemek ve yakınmaktan öteye gidemeyen pek çok tutum vardır. Ancak bunlar arasında en çok yankı uyandıran ve küllfet getirmeyen bir davranış türü var ki, -bu seçimler ve oy verme davranışıdır- siyasi katılma denildiğinde akla ilk önce o gelir. Bu özelliğinden ve araştırmamızın esas konusu olmasından dolayı burada seçimler ve oy verme davranışı üzerinde durulacaktır.

2.2. Bir Siyasi Katılma Vasıtası Olarak Seçimler

Siyasi açıdan "seçim, ülkeyi yönetecekleri, kitleleri temsil edecekleri belirlemede baş vurulan bir yoldur"(Kışlalı,1987:361). Diğer sistemlerde de seçim olgusu bulunmakla birlikte, demokratik sistemlerde oldukça ağırlıklı bir yere sahiptir. Demokrasi biçimlerine göre de mahiyeti değişen seçimler, temsili demokraside; temsilcilerin, doğrudan demokraside ise; kararların tespit edilmesine hizmet ederler. Hatta bazen seçimler; demokrasi ile eş anlamda kullanılmaktadır. Seçim denince ilk akla gelenlerden biri de siyasi partilerdir. Çünkü vatandaşlar seçimlere partiler vasıtasıyla katılırlar. Zaten seçimler, halkla siyasi partilerin ve parti adaylarının en fazla etkileşimde bulunduğu faaliyetlerden biridir.

Demokratik toplumlarda uygulanan seçim sistemlerinde gizli oy, açık sayım ilkesi benimsenmiştir. Seçim usulleri ne olursa olsun, "günümüzde yüksek otoritelerin atanmasında en uygun olarak kullanılan yöntem, seçimdir. İktidar sahiplerinin, topluluk üyelerinin hepsi tarafından belirlenmesi demektir seçim" (Duverger,1975:219-220). Bu yönüyle seçimler, bir anlamda demokratik sistemlerin meşrulaştırılmasında kullanılan bir araçtır. Çünkü seçim; bir yandan seçilecek adaya emretme yetkisi verirken, bir yandan da bu şahısların denetimini mümkün kılmaktadır. Diğer bir deyişle, seçim; halkın temsilcilerine emretme yetkisini bahşettiği bir katılma faaliyetidir. Ancak, belirli aralıklarla yapılan seçimler sayesinde halk, temsilcilerini ve iktidardakileri denetleme imkanını elde eder.

Açıklayalım ki, demokraside seçimin özelliği "serbestliği"dir. Yoksa bizatihi seçime diğer sistemlerde de rastlanmaktadır(Dönmezer,1970:254). Seçimlerin demokrasi için bu denli büyük bir öneme haiz oluşu, sözkonusu sistemin temelini teşkil eden halkın iradesini gerçekleştirmesinden kaynaklanmaktadır. Ancak seçimlerin işlevleri sadece bunlardan ibaret

değildir. Çünkü seçimler;

- 1) İnsanların siyasi açıdan sosyalleşmelerinde bir tür eğitim aracı rolünü oynarlar.
- 2) siyasi otoritenin dayandığı halk desteğini ölçme bakımından bir araçtır.
- 3) siyasi mücadelenin sonucunu değerlendirmede bir ölçüdürler.

4) Demokrasinin, zaman zaman içine düştüğü siyasi istikrarsızlıkların çözümünde aracıdırlar(Ozkalp,1986:117). Sözkonusu özellikleriyle seçimler, halk desteğinin ve iradesinin ne ölçüde iktidara yansıdığını tespitini yanı sıra, sistemdeki düzensizliklere de çözüm olmaktadır. Ayrıca, siyasileşme sonucu ferdin sistemle bütünleştirilmesiyle aynı zamanda düzene kaynak da sağlanmış olur.

2.3.Bir siyasi Katılma Davranışı Olarak Oy Verme

Oy verme davranışı "bir seçim bahis konusu olan yerlerde ve hallerde, seçici yahut seçmen durumunda olanların usulüne göre belittikleri irade ve tercihleri"(Yeni Türk An.,CiltVIII:2910)ni yansıtan bir siyasi faaliyet türüdür. Bir siyasi katılma biçimi olan oy verme davranışı, çoğu zaman katılma ile eş anlamda kullanılır. Oysa siyasi katılmayı seçimlerle sınırlamak mümkün değildir.Çünkü katılma; seçimleri de içine alan geniş bir faaliyet alanıdır.

Ferdi tercihlerin yapıldığı seçimler, siyasi faaliyetlerin sürdürüldüğü ortamın son aşaması olmakla; azınlığı ve çoğunluğu, sistemi yönlendirecek tutumların yönünü belirleyici bir özelliğe sahiptir. Yani, oy verme davranışı; siyasi katılma faaliyetlerinin finalidir. Bireyler, eslında hangi kesime mensup olurlarsa olsunlar, seçimlerde tercihlerini belirtmek suretiyle aralarında anlaştıklarını, sistemi ve onun unsurlarını kabul ettiklerini beyan etmektedirler. Kısacası seçimler, bireylerin tercihlerini barışçı yollardan belirttikleri bir bütünleştirme mekanizmasıdır.

Oy verme davranışı, ferdin diğer siyasi faaliyetlere göre yalnız başına gerçekleştirdiği bir davranış türüdür. Ancak bu, oy verme davranışının sadece ferdi ortam ve faktörlerden etkilendiği anlamına gelmez. Çünkü, siyaset ve çıkar mücadelesi bugün artık bir grup faaliyetine dönüşmüştür. Bireylerin, oy verme davranışının yönünü belirlerken - yakın veya uzak- kendisini saran çevresinden etkilenmeden, yalnızca siyasi fikir ve kanaatleri doğrultusunda karar verdiğini söylemek pek mümkün değildir.

Siyasi faaliyetler, yapısı gereği geçmişten günümüze, hep sosyo-ekonomik menfaatlerin korunması veya elde edilmesi amacıyla sürdürülmüştür. Zaten siyasi partilerin kuruluş sebeplerini de bu nevi menfaatler oluşturmuştur. Yalnız,bireyler sadece ekonomik çıkar peşinde koştukları için siyasete katılmaz ya da oy vermezler. Seçime katılmayı bir vatandaşlık görevi olarak gören birey, şahsi menfaatini ikinci plana atma yönünde bir tavır takınabilir. Mayo'ya göre "Böylelikle seçmen, özel ve sınırlı menfaatlerini aşar. Fakat tarafsız ve bilgili bir seçmen demokrasinin efsanesidir"(Mayo,1964:63).

Bunun dışında "oy verirken seçmeni çıkarı dışında etkileyen dört nedenden sözdebiliriz: Güvenlik isteği, saygınlık isteği, duygusal bağlılık, dinsel ve siyasi inançlar" (Kışlalı,1987:364). Güvenlik isteği ferдин can ve mal güvenliğini koruma , saygınlık isteği ise ; toplumda değer görme hissinde kaynaklanmaktadır. Duygusal bağlılık ile dinsel ve siyasi inançlar da , ferдин çıkar güdüsünden ziyade ideolojilere önem verdiğinin ifadesidir.

Birey bazen şahsi çıkarını gözetmeksizin, mensup olduğu sosyal sınıf tarafından da oy vermeye zorlanabilir. Bu , ortak menfaatlerin sağlanmasına ve bir birlik oluşturma düşüncesine yönelik bir tutumdur. Mesela, sanayi devriminin zaruri bir sonucu olarak oluşan işçi sınıfı mensupları, güçlerini örgütlenme derecelerinden aldıkları için birbirlerine oy vermeleri için baskı yapabilirler.

Sosyal sınıfların bireylerin oy verme davranışlarının yönlendirilmesinde etkili olabildiklerini söylemek mümkündür. "1960'larda yapılan analizler, politik partilere bağlı sınıf farklarının azaldığını, ortaya çıkan seçmenler topluluğu resmi kayıtlarına göre sosyal sınıfın tesirinin onların sahip oldukları aile geleneginden daha az politik etkisi olduğunu ortaya koymuştur"(Nobbs,1983:362). Demokrasi sistem olarak farklı sosyal kesim ve grupların uzlaştırılması esasına dayandığından, sadece sınıf temelinde dayalı bölünmelerin olduğu bir toplumda uzlaşmanın sağlanmasını güçleştirmektedir. Çünkü yalnızca sınıfsal ayrılıkların bulunduğu bir ülkede -barışçı yollardan gerçekleştirilse bile- çıkar çatışması oldukça şiddetli olacaktır. Zaten toplumsal hayatın bir gereği olarak bireyler, sınıf temelli olmayan pek çok gruba üye olmakta ya da etkileşimde bulunmaktadır.

Batıda "genel ve eşit oy ilkesinin kabulü için, 1789'dan 1848'e kadar süren büyük mücadelelerin verilmesi ve çok kan dökülmesi gerekmiştir. Önce çok varlıklılara tanınan oy hakkı, giderek daha az varlıklılara genişletilmiş yoksul ve emekçilerin oy hakkını elde etmeleri ise; çok zor ve büyük kayıplar pahasına olmuştur"(Kışlalı,1987:323). Yakın zamanlardaki oy hakkı tarihinde daima oy vermeye hakkı olan sınıflar genişlemiş ve bu her yerde demokrasiye daha da yakınlaşma olarak kabul edilmiştir.Ülkemizde demokrasiye daha sonraki aşamalarda rastlandığı için, sözkonusu haklar da bu süreç esnasında sağlanmıştır.

Oy hakkının zaman içerisinde geçirdiği bu gelişmelerin yanı sıra, oy kavramı da nitelik ve kapsam açısından pek çok değişikliğe uğramıştır. Mesela; toplumun varlıklı kesimlerinin oyu, diğer kesimlerinden daha etkin, daha itibarlıydı. Eşit oy ilkesi kabul edilinceye dek pek çok uygulama ve pek çok değişim geçirmiştir. Oysa bugün "batı demokrasilerinde ve memleketimizde hukuki karakteri bakımından oy verme yetkisi;

a) Ferdidir. Aile oyu, mesleki temsil esası kabul edilmemiştir. Kimse kimsenin yerine ve adına oy kullanamaz.

b) Mecburidir.

c) Gizli kullanılır. Seçmenin hiç bir tesir altında kalmadan oyunu kullanabilmesi için bu gizlilik uygun ve şarttır.

ç) Eşittir. Her seçmen ancak bir oy kullanabilir. Bütün oylar aynı değerdedir" (Yeni Türk An., Cilt VIII: 2911).

Alınan kararlara doğrudan katılma mümkün olmasa bile birey, kendi adına karar alabilecek temsilcileri şahsi oyuyla seçer. Oy kullanmayan bireylere ceza-i müeyyide uygulanır. Çünkü kasıtlı oy kullanmama, düzen için anarşi yaratacağı endişesiyle bu; sözkonusu müeyyidelerle bertaraf edilmeye çalışılmaktadır.

Kasten oy kullanmamamanın dışında oy vermeme, siyasete ilgisizliğin belirtilerinden biri olup; pek çok sebebe bağlı olarak gerçekleşen bir tutumdur. Siyasi sisteme etki edemeyeceği endişesiyle oy vermeyen ekonomik bakımdan güçsüz bireylerin bu yönde davranış göstermeleri mümkündür. Ancak şunu da ifade edelim ki; toplumdaki her ferdin politikaya ve iktidara aynı doğrultuda ve derecede etki etmeleri mümkün değildir. Çünkü bireyleri birbirine eşitsiz kılacak eğitim, servet, sosyal mevki ve statü, cinsiyet v.b. pek çok faktör vardır. Kişi, oy vermekle maddi hiç bir çıkar edemeyeceği düşüncesiyle de bu tür davranışlarda bulunmaya taraf olmayabilir. Bunun dışında; bir siyasi görüşe sahip olmama ya da karar verememe de, bireyleri oy vermekten alıkoyan sebepler arasında sayılabilir.

Oy verme iktidarı denetleme ve idari mekanizmada görev alacakları belirlemek amacıyla seçimlere katılma faaliyetidir. Genel anlamda oy verme davranışı üzerinde durduğumuz bu kısımdan sonra, esas inceleme konumuz olan kadınlar ve oy verme davranışlarına temas etmenin yararlı olacağı kanaatindeyiz.

2.4. Kadınlar Ve Oy Verme Davranışı

Oy verme kavramını ve demokratik sistemler için ne ifade ettiğini, daha önceki konuda izah etmeye çalıştık. Ancak, araştırmamız kapsamına kadınları aldığımız ve onların oy verme davranışları üzerinde durmayı amaçladığımız için, kadınların siyasi katılma faaliyetlerine de temas etme gereğini duyduk.

Kadınların siyasi hayata katılma konusunda sınırlı bir faaliyet alanına sahip olduğu bir gerçektir. Bu sınırlılık, geleneksel sosyal yapının bir ürünü olabileceği gibi, değişik faktörler tarafından belirlenmiş siyasi ilgisizliğin bir neticesi de olabilir. Nedeni her ne olursa olsun, kadınların siyasi alanda bulunduğu faaliyet türü ve sayısı oldukça azdır. Gerçi eğitim, prestij ve sermaye gibi faktörler, toplumdaki her kadının sözkonusu siyasi faaliyetlere aynı oranda ve şekilde katılmasını engelleyebilir. Ancak şurası bir gerçektir ki, siyasi katılma denince -erkeklerden daha ziyade- kadınlar için oy verme ekla gelmektedir. Diğer faaliyetler daha fazla zaman, emek ve maddi imkan gerektirdiği için ve kadınlar -daha önce de ifade ettiğimiz gibi- çoğunlukla siyasi hayatta izleyici rolündedir. Bunun sonucu

olarak da, oy verme; kadınların en fazla yoğunluk gösterdiği siyasi katılma faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kadınların oy hakkını elde etmesi de, oldukça etkin mücadeleler sonucunda kazanılmıştır. Eski Yunan ve Batı'da pek çok tarihi dönemde, kadınların yalnız siyasi alanda değil, sosyal hayatın her alanında pek çok haklardan mahrum olduğu bilinmektedir. Zaten bu alanlar birbirleriyle içiçedir. Bu dönemde kadın haklarından söz etmek bir yana, hala kadının insan olup olmadığı konusunda tartışmalar yapılmaktaydı. Ortaçağda da bu tutumlar devam ettirilmiştir. "Avrupa'ya serbest düşünmeyi öğretmiş olan ünlü Fransız düşünürü Montaigne, kadınlara karşı yapılan haksızlıkları eleştirirken şöyle demektedir:

"Kadınlar hakkındaki kanunları yapanlar yine erkekler olduğuna göre, bunları kendi görüşlerine göre düzenlemişler, kadınları yakından incelemek gerektiğini duymamışlardır. Kadınlar ise bu kanunlara baş kaldırmakta ve onları kabul etmemekte haklıdır"(Savcı, 1973:24-26).

Bu tür tutumların benimsendiği bir toplumda ya da dönemlerde, kadına oy hakkının verilmesini beklemek oldukça iyimser bir yaklaşım olurdu. Zaten demokrasinin bir siyasi rejim olarak işleyişi de tarihi devirler içerisinde zaman zaman kesintiye uğramıştır. Bunun yanı sıra, genel oy ilkesinin benimsenmesi de hayli uzun bir zaman almıştır. Kadınların oy hakkı da tüm bu faaliyet ve gelişmelerin en son aşamasını teşkil etmektedir. Ülkemizde demokrasinin var oluş ve gelişim aşamaları daha farklı bir yol takip ettiğinden; genel anlamda bütün bireylerin, özel anlamda ise kadınların siyasi hakları elde ediş tarzı değişik bir yapı arz etmektedir.

Dünyada "kadınlar için oy hakkının gelişmesi, esas olarak iki dünya harbi arasında bazı memleketlerde bekarlarla, mülk sahibi dullara hak tanınmasıyla başladı. Böyle bir başlangıç mesela İngiltere'de siyasi hakları olmayan evli kadınlarla yapıldı. Fransa'da 1945'e kadar, Belçika'da 1949'a kadar kadınların oy hakkı yoktu. Bugün de (genel olarak bir demokrasi diye düşünülen) İsviçre'de kadınlar sadece kısmen oy hakkına sahiptirler(Mayo, 1964:95-96).

Ülkemizde ise kadınlar, siyasi haklara herhangi bir tepkiyle karşılaşmadan ve pek çok gelişmiş ülke kadınlarından daha önce kavuşmuşlardır. "Anadolu'da gelişmeye başlayan ulusal bağımsızlık savaşında Türk kadını ulusal kurtuluşla birlikte, kadının özgürlüğü için de savaşmıştır"(Alkan, 1981:14-15). Yani, "Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyetin kuruluşu, Türk toplumunda kadın haklarının yasal gelişimi açısından önemli dönüm noktalarından" (Çitçi, 1982:883-87) biri olarak kabul edilebilir. Çünkü kadınların da büyük yardımları neticesinde kazanılan ulusal bağımsızlık savaşının ardından belirli girişimler sonucu "5.12.1934 günü Türk kadınına seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır"(Taşkiran, 1973:135-136).

Oy verme davranışı hususunda kadın seçmenler-bilhassa evliler-siyasi sistemle eş vasıtasıyla etkileşimde bulunmaktadır. Siyasi olayların karmaşıklığı ve bu konudaki yetersiz bilgisi ve pasif tutumu sebebiyle, bu eğilimi benimsemiş olabilirler. Siyasi sistemle ilişkilerinde vasıta olan eş, aynı zamanda siyasi tutum ve davranışların tayininde de etkili olabilmektedir. Kadın, erkeğe göre oldukça sınırlı bir çevreyle etkileşimde bulunduğu için, kendisini oy vermeye iten ya da zorlayan pek çok unsurdan mahrum kalmaktadır. Sadece siyasi bilgi tüketicisi olma ya da sistemden dolayı duyduğu memnuniyetsizliği arkadaş veya çevresiyle paylaşma, kadını oy vermeye teşvik edici faktörler olarak görülemez. Bekarlar ise; daha çok ailenin, bilhassa aile büyüklerinin etkisiyle oy vermeye taraf olabilmektedir.

Lipset'e göre "kadınların, çoğu toplumlarda erkeklerden daha muhafazakar ve dindar olduklarına ve bu farkların en çok işçi sınıfı düzeyinde büyüdüğüne ilişkin deliller vardır. Cinsiyetlerin değerlendirmeleri arasındaki bu gibi değişimler, başka başka hayat deneyimleri oluşlarından ileri gelebilir. Kocalar gerek işleri sırasında, gerekse boş zaman etkinliklerinde, sınıflarına egmen olan kanaatten daha çok etkilenirler. Kadınlar, özellikle ev kadınları ise; sınıf içi haberleşme yapısının daha çok dışında kalırlar, kendilerinininkine benzeyen geçmişleri ve ilgileri olup da siyasetten anlayan kimseleri daha az görürler, bu yüzden de genel kültürün egemen muhafazakar değerlerine daha çok bağlıdırlar. İşçi sınıfından kadınları erkeklerinden daha muhafazakar yapmaya yarayan ikinci bir etken, ailelerini daha çok düşünmelerinin onları statü bilinci daha kuvvetli olan cins haline getirmesi olabilir"(Lipset,1986:197).

Siyasi partiler de, erkeklerde olduğu gibi kadınların oy verme davranışlarına da etki yapabilmektedirler. Çünkü, siyasi partiler; kuruluş amacı gereği taraftarlarının siyasi hayatla ilgili tüm faaliyetlerini yönlendirirler. Elbette siyasi partilere duyulan güvensizlik, bireyleri oy vermekten vazgeçirebilir. Ama, menfaatlerin elde edilebilmesi için üyelerini oy vermeye teşvik edici faaliyetlerde de bulunabilir. Bunların yanı sıra, kadınların bilinçli olarak seçim yapmalarından ziyade, duygusal bir bağlılıkla siyasi davranış gösterdikleri görülmektedir. Ailesinin, çevresinin, komşu ve akrabalarının gelenek haline gelmiş tutumlarını takibetmeleri de mümkündür.

Özet olarak; başta oy verme olmak üzere bütün siyasi haklar, demokratik düzenlerde kadın-erkek her vatandaşın sahip olduğu haklardır. Cinsiyetler arası bazı farklılıklar olmasına rağmen seçmenler kitlesi, aşağı yukarı aynı faktörlerden etkilenmektedirler. Ancak, kadınları erkeklerden ayıran ya da onların siyasi davranışlarına tesir eden faktörlerin incelenmeye çalışıldığı araştırmamızın uygulamalı olan bundan sonraki bölümlerinde, sözkonusu tutumlara tesir eden sosyal,siyasi, ekonomik ve psikolojik faktörlerin tespit edilmesine çalışılacaktır.

III.BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. Araştırma Kapsamına Alınanların Ferdi Özellikleri

Kişilik denince ferdin sahip olduğu tüm özellikler akla gelir. Çünkü kişilik sistemi; yaş, cinsiyet gibi doğuştan kazanılan bir takım kişilik özelliklerinin yanı sıra, eğitim, medeni durum, aile, v.b. toplumun bir üyesi olmakla kazanılan hususiyetleri de içine alır. Diğer bir ifadeyle kişilik; biyolojik, psikolojik ve sosyal unsurların bir ürünüdür.

Bu özellikleri dolayısıyla da, bireylerin sosyal hayata ilişkin bütün tutum ve aktivitelerine belirli ölçülerde tesir etmektedir. Bu ifadelerle anlatılmak istenen, "kişiliğin bir bütün olduğu, siyasi konulara gösterilen tepkilerle, siyasi olmayan konulara gösterilen tepkiler arasında sistematik bir ilişki bulunduğu"(Alkan,1989:21). Söz konusu durum itibarıyla; bütün sosyal ve siyasi davranış araştırmaları öncelikle inceleme yaptıkları kütlenin kişilik özelliklerine dair tespitler yapmak suretiyle genel sonuçlara ulaşmayı hedeflemektedir.

Biz de aynı düşünceden hareketle, bireylerin siyasi tutum ve davranışlarının incelendiği bu çalışmada, kişilik özelliklerinin bu tutumlar üzerindeki tesirlerini de konu edinmeye çalıştık. Çünkü her siyasi sistemin kendisine uygun bir kişilik tipi vardır. Mesela "Lerner, modern bir toplumun gerektirdiği (demokrasinin kişilik gereklerine de bağlanabilecek) belli bir kişilik tipi üzerinde de durmuştur. Ona göre, modern toplumun fizik ve sosyal hareketliliği, hızlı değişmeye ayak uydurabilecek hareketli bir kimliği gerektirir"(Lipset,1986:42). Siyasi katılma faaliyetleri arasında özel bir anlamı ve yeri olan oy verme davranışına etki eden belirli kişilik sistemi özellikleri ya da bu sisteme ait faktörlerin dağılımı, aşağıda birbirini takip eden başlıklar altında incelenmeye gayret edilmiştir.

1.1. Görüşülenlerin Yaş Durumları

Bireylerin en belirgin kişilik sistemi özelliklerinden biri de onların "yaşamış oldukları yıl sayısı" (Kalaycıoğlu, 1983:21) yani yaşlarıdır. Yaş durumu, ferdin taraf olduğu bütün sosyal ilişki ve faaliyetlere belirli ölçülerde etki eden bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü, toplumun her yaş dilimine tekabül eden rol beklentisi birbirinden farklıdır. Bunun yanı sıra, ferdin yaşamış olduğu yıl sayısı, hayat deneyimleri ve siyasi sistemle kurduğu ilişkiler neticesinde elde ettiği bir takım tecrübeleri onun siyasi davranışlarının tayininde etkin bir rol oynamaktadır. Yine düzen değişikliklerine şahit olma gibi zamanın getirdiklerine ek olarak aynı dönem içerisinde birbirinden farklı veya aynı yaş gruplarında birbirine benzemeyen siyasi tutum ve davranışlara rastlamak mümkündür. Bu

itibarla biz de, kişilik özelliklerinin başında kadınların yaşlarını tespit etmeye çalıştık.

Tablo 1: Görüşülenlerin Yaşlarına Göre Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
21-25 Yaş grubu	7	17.1	7	8.4
25-35 Yaş grubu	26	63.4	36	43.4
36-45 Yaş grubu	8	19.5	32	38.6
46 yaş ve üzeri	-	-	8	9.6
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo:1'de bireylerin yaşlarını gruplandırmak amacıyla dört ayrı kategori oluşturulmuştur. Sözkonusu yaş gruplarının 21 yaşından itibaren bağlatılması, oy verme diğer bir ifadeyle, seçmen yaşının 21 olması hesaba katılarak belirlenmiş bir husustur. Buna göre, görüşülen çalışan kadınların yarısından fazlası, ev kadınlarının ise yarıya yakını 25-35 yaş diliminde yoğunlaşmaktadır. Biz araştırmamızda bu kesimi "genç yetişkinler" grubu olarak nitelendirdik. Sözü edilen grubun üstündekiler "genç", altındakiler "orta yaş" ve 46 yaşın üzeri de "yaşlı"lar grubu şeklinde tarif edilmiştir.

Tablo:1'e göre görüştüğümüz kadınların büyük bir çoğunluğu 25-35 yaş grubuna mensup kişilerdir. "Gençlerin siyasi davranışları ile ilgili araştırmalarda, bu davranışların ya siyasete az katılma, ya da katılınca uç partilere oy verme şeklinde ortaya çıktığı anlatılmaktadır" (Çam,1977:33). Ancak bizim görüşmeler esnasında edindiğimiz intibalar, genç kesimin sanıldığı kadar siyasete az katılmadığını göstermiştir. Yine tablo:1'e göre hem çalışan, hem de ev kadınlarında yoğunluk bakımından ikinci sırada yer alan grup, 36-45 yaş grubudur. Üçüncü sırayı işgal eden yaş grubu; ev kadınlarında 46 yaşın üstündekiler, çalışan kadınlarda ise 21-25 yaşları arasındaki bireylerden müteşekkildir.

Bu ve yaş yükseldikçe çalışan kadınların oranının azalması, ev dışında çalışmanın ve emeklilik yaşının üstünde olanların bu tür kuruluşlarda çalışabilmesi ilkesine bağlanabilir. Ancak genel olarak, çoğunluğun genç yaş kategorileri üzerinde yoğunlaşması, toplumumuzda genç kuşağın daha fazla olduğundan kaynaklandığı kanaatindeyiz.

1.2.Görüşülenlerin Doğum Yerlerinin Tespiti

Köy-kent ve ilçe olguları ve yaşantıları birbirinden farklı yapılara sahiptir. Bu farklı yapılar, tabii olarak ferdin bütün davranışlarına belirli tesirlerde bulunabilmektedir. Bireylerin doğum yerlerinin siyasi tutum ve davranışlarına nasıl yansıtıldığı konusuna temas etmek amacıyla, araştırma kapsamına girenlerin doğdukları yerler belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 2: Görüşülenlerin Doğum Yerlerine Göre Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Şehir Merkezi	26	63.4	58	69.9
Kasaba-İlçe Merkezi	14	34.1	18	21.7
Köy	1	2.4	7	8.4
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, gerek ev kadınlarının ve gerekse çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu şehir merkezinde doğmuşlardır. Şehir merkezinde doğduklarını belirtenlerin oranı, her iki grupta birbirine yakındır. İlçe merkezinde doğanların oranı da birbirine çok yakın olmakla birlikte, şehir merkezinde doğanlarıki kadar değildir. Küçük bir rakam olmasına karşın, köyde doğan ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlardan fazladır. Ev kadınlarının geleneksel değerlere daha çok önem vermesi onların geleneksel bir ortamda yetişmelerine ve yaşamalarına bağlanabilir.

Hemen şunu da ifade etmek gerekir ki; ferdin doğduğu yer, sosyalleştiği ya da yetiştirildiği ortam kadar mühim değildir. Çünkü, fertlerin davranışlarına yetiştirildiği ortamlar tarafından şekil verilmektedir. Ayrıca, bütün bireylerin doğdukları ortamlarca yetiştirildikleri de her zaman görülen, değişmez bir durum değildir.

Ancak, "kent insanları, kırsal bölge insanlarına oranla daha geniş kapsamlı siyasi uyarılarla karşı karşıya gelmekte ve tepki göstermektedirler" (Tokgöz, 1979:36). Bu sebeple, kent ortamında yetişen ve yaşayan insanların siyasi olaylarla daha fazla ilgili olmaları ve siyasi tercihleri hususunda daha bağımsız kararlar almaları beklenebilir. Yalnız bu, kırsal alanlarda yaşayanların siyasi meselelerle ilgilenmedikleri ya da siyasi katılma faaliyetlerinde bulunmadıkları şeklinde yorumlanmamalıdır. Çünkü bu yerleşimlerde yaşayan bireyler de - hatta kentli insanlardan daha da çok- siyasi hadiselerle ilgilenmektedirler.

1.3. Görüşülenlerin Mesleki Durumları

Bireylerin geçinmek amacıyla toplum içerisinde ifa ettikleri mesleki fonksiyonları, onların taraf oldukları tüm sosyal ilişki ve faaliyetleri etkilemektedir. Kadınların oy verme davranışlarının konu edildiği araştırmamız bir anlamda, mesleki pozisyona göre siyasi tutum ve görüş farklılıklarının mevcut olup olmadığının incelenmesine yöneliktir. Diğer bir ifadeyle, çalışan kadınlarla ev kadınlarının mukayese edildiği çalışmamız, mesleki konumun oy verme davranışı üzerindeki etkilerini konu edinmektedir. Bu düşünceden hareketle Tablo:3, görüşülenlerin mesleki durumlarını ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır.

Tablo:3 Görüşülenlerin Mesleklerine Göre Dağılım

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Ev kadını	-	-	82	98.8
İşçi	-	-	-	-
Memur	41	100.0	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, araştırmamızda , çalışan kadınlarla ev kadınlarının siyasi tutum ve davranış farklarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple evren ve örneklem; hem çalışan, hem de ev kadınlarını temsil etmek üzere iki farklı sosyal konuma sahip bireyler arasından seçilmiştir. İki ayrı sosyal statü derken, her iki grubu da biz, bir sosyal pozisyon olarak ele almaktayız. Zaten araştırmamız, her iki grup arasındaki siyasi tutum farklarının tespitine yöneliktir. Çalışan kadınların %100'ü memur, ev kadınlarının da %98.8'i ev dışı faaliyetlerde bulunmayan kadınlardır. Ev kadınlarından %1.2'lik bir oranı işgal eden şahsın da, görüşülecek kişiler tesadüfi sistematik örneklem yoluyla seçmen listelerinden belirlendiği için ev dışı faaliyetlerde de bulunduğu tesadüfen öğrenilmiştir.

Mesleki konum, bütün sosyal faaliyetlere olduğu gibi, siyasi tutum ve davranışlara da tesir etmektedir. Mesela "ferdin meslek statüsü yükseldikçe örgüt üyeliği ve faaliyetlerinin artacağı, siyasi bilgi ve ilgisinin de" (Kalaycıoğlu,1983:32) çoğalacağını düşünmek imkan dahilindedir. Çünkü, mesleki statü yükseldikçe bireylerde siyasi olaylara ve kurumlara etki edebilme yani "etkinlik duygusu"nun artmasına etki edebilir. Çünkü "bir insanın mesleki pozisyonu, onun hayatının pek çok yönünü ve ailesininkini etkiler: ücret, toplum içindeki prestiji, insanlarla; işte, mahallede ve okulda kiminle ilişkiye gireceği v.b.. Bu, aynı zamanda ferdin eğitim düzeyiyle açıkça rabıtalıdır" (Goertzel,1976:141).

Bunun yanı sıra, mesleklerin faaliyet alanı siyasi konulara ne kadar uzaksa, bireylerin siyasi faaliyete katılmak için o oranda çaba göstermesi gerekmektedir. Bu sebeple, özellikle ev kadınlarının ve çalışan kadınların mesleki pozisyonlarının siyasi faaliyetlere uzaklığı, onların bu meseleleri anlayabilmeleri için daha fazla çaba harcamalarını zorunlu hale getirmektedir.

1.4. Görüşülenlerin Eğitim Durumları

Bireylerin eğitim durumları onların, başta mesleki pozisyonları olmak üzere bütün faaliyetlerini etkileyici bir faktör olma niteliği taşımaktadır. Siyasi tutumlarının muhtevası ve yönü de duruma göre eğitim seviyesinin etkilerine maruz kalabilmektedir. Bu itibarla tablo 4'de görüşülenlerin eğitim düzeyleri ele alınmıştır.

Görüşülenlerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Okur-yazar olmayan	-	-	11	13.3
İlkokul	-	-	45	54.2
Ortaokul	2	4.9	15	18.1
Lise	38	92.7	12	14.5
Üniversite	1	2.4	-	-
Toplam	41	100.0	83	100.0

Görüşülen bireylerin eğitim durumlarına genel olarak bakıldığında, çalışan kadınlarda rastlanan en düşük eğitim düzeyi küçük bir oranla ortaokuldur. Buna karşın ev kadınlarının %13.3'ü okuma-yazma dahi bilmemektedir. Ev kadınlarının en yoğun olduğu tahsil seviyesi, ilkokul mezunluğudur. Çünkü ev kadınlarının yarısından fazlası ilkokul mezunu iken, çalışan kadınların %92.7'si lise mezunudur. Eğitim durumları tabii olarak onların mesleki pozisyonlarına da belirli tesirlerde bulunmaktadır. Şöyle ki; çalışan kadınların büyük bir çoğunluğu, lise mezunu devlet memuru iken, ev kadınları eğitim durumlarının düşüklüğü sebebi ile ev dışı herhangi bir faaliyette bulunmamaktadırlar. Ayrıca ev kadınlarının ilkokul dışında en yoğun olarak okudukları eğitim kurumu ortaokul olup, üniversite mezununa rastlanmamıştır. Çalışan kadınlarda üniversite mezununa %2.4'lük bir oranla da olsa rastlanmamıştır.

Eğitimin, kişilerin siyasi olaylarla ilgili bilgi edinmelerini, o bilgileri yorumlamalarını, kendi toplumsal durumları ve sorunlarıyla bağlantısını kurmalarını kolaylaştırdığı ölçüde siyasi katılma eğilimlerini arttırması tabiidir (Kışaleli, 1987:359-360). Ayrıca eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin, düşük olanlara oranla siyasi bilgi edinme ve bu bilgileri edinecekleri kaynaklardan yararlanabilme yeteneği ve imkanları daha fazladır.

Mesela, okuma-yazma bilmeyen bireylerin yazılı iletişim araçlarından faydalanmaları pek mümkün görünmemektedir. Yine gözlemlerimiz ve intibalarımıza dayanarak eğitim düzeyi düşük olanların daha az "etkinlik duygusuna" sahip oldukları görülebilir. Kaldı ki, günümüzde değişmekle beraber kadınların eğitim düzeyi erkeklerden daha düşüktür. Eğitim düzeyi düşük olan kadınların daha az "etkinlik duygusuna sahip olmaları da tabii bir durumdur. Buna rağmen, eğitim seviyesi yüksek olanların siyasi ilgi ve bilgi bakımından diğer bireylerden daha üst düzeyde bulduklarına dair bir genelleme yapmak pek mümkün görünmemektedir.

1.5. Görüşülenlerin Yaşlarının Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Görüştüğümüz hem çalışan, hem de ev kadınlarında genç, orta yaşlı ve yaşlı olmak üzere her yaş kuşağına mensup bireylerle karşılaşılmıştır. Her yaş grubunda en yoğun olarak görülen eğitim düzeyi aşağıdaki tablo yardımıyla belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 5: Görüşülenlerin Yaş Gruplarına Göre Eğitim Durumlarının Dağılımı

Yaş grupları	Eğitim Düzeyi											
	Çalışan kadınlar						Ev kadınları					Toplam
	Okur yazar değil	İlk okul	Orta- okul	Lise	Üni- ver- site	Top- lam	Okur yazar değil	İlk- okul	Orta- okul	Lise	Üni- ver- site	
21-25	S	-	-	-	1	1	-	3	1	3	-	7
	%	-	-	-	100.0	2.4	-	42.9	14.3	42.9	-	8.4
26-35	S	-	-	38	-	38	1	23	5	7	-	36
	%	-	-	100.0	-	92.7	2.8	63.9	13.9	19.4	-	43.4
36-45	S	-	2	-	-	2	3	18	9	2	-	32
	%	-	100.0	-	-	4.9	9.4	56.3	28.1	6.3	-	38.6
46 +...	S	-	-	-	-	-	7	1	-	-	-	8
	%	-	-	-	-	-	87.5	12.5	-	-	-	9.6
Toplam	S	-	2	38	1	41	11	45	15	12	-	83
	%	-	4.9	92.7	2.4	100.0	13.3	54.2	18.1	14.5	-	100.0

Buna göre, lise mezunu ev kadınlarının en yoğun olduğu yaş dilimi, 25-35 yaş arasıdır. Ortaokul mezunu çalışan kadınlar 36-45 , üniversite mezunu olan bayan ise 21-25 yaş dilimine tesadüf etmektedir. Sözü geçen durum, yaş ilerledikçe eğitim düzeyinin düştüğü, yaş düştükçe de eğitim seviyesinin yükseldiği şeklinde ifade edilebilir. Çünkü, eğitim imkanları ve fırsat eşitliği düne nazaran bugün artış göstermiştir. Bununla birlikte, toplumda kadınların eğitim görmesi hususundaki hükümlerin zamanla değişmesi de yukarıdaki durumun sebeplerinden biri olarak gösterilebilir. Ancak, "genç yetişkin" olarak nitelendirdiğimiz 25-35 yaş kuşağının %100'ünün lise mezunu olması önemli bir bulgu olmaktan ziyade, araştırmanın uygulandığı yerin bir özelliği olarak kabul edilebilir.

Ev kadınlarında ise, yaş ilerledikçe okuma-yazma bilmeyenlerin oranı artmaktadır. Buna karşın "genç yetişkin" ve "orta yaşlı" olarak nitelendirdiğimiz 25-35 , 36-45 yaş grubuna dahil ilkokul mezunu ev kadınlarının oranı diğer eğitim düzeylerine göre daha fazladır. Ortaokul mezunu ev kadınlarının oranı da yaş ilerledikçe artmaktadır. Ancak lise mezunu ev kadınlarının en yoğun olduğu yaş dilimi 25-35 yaş grubudur. Bu yaş grubu, aşağı yaş kategorilerine göre günümüze ve onun kuşağına daha yakın olduğu için lise mezunlarının oranı fazladır.

Ev kadınlarıyla çalışan kadınlar mukayese edildiğinde ise; hem ev kadınlarının, hem de çalışan kadınların en yoğun olduğu yaş dilimleri 25-35 ve 36-45 yaş grupları olmakla birlikte, bu yaş gruplarına mensup ev kadınlarından ilk ve ortaokul mezunlarının, çalışan kadınlardan da lise mezunlarının çoğunlukta olduğu görülecektir.

1.6. Görüşülenlerin Medeni Durumu

Siyasi davranışların incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada, görüşülen kişilerin medeni durumları da tespit edilmiştir.

Tablo 6: Görüşülenlerin Medeni Durumlarına Göre Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Evli	30	73.2	77	92.6
Bekar	11	26.8	2	2.4
Dul/Boşanmış	-	-	4	4.8
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, görüşme yaptığımız çalışan kadınların %73.2'si ev kadınlarının da %92.6'ı evlidir. Ev kadınlarında bekarların oranı azdır. Bu oran ev kadınlarında % 2.4 iken, çalışan kadınlarda % 26.8'dir. Sözü geçen sayıya bakarak; kadının ev dışında çalışmasının medeni durumunu etkilediğini söyleyebiliriz. Ayrıca, çalışan kadınlardan dul ya da boşanmış olana rastlanmazken, ev kadınlarında bu değişkenin oranı % 4.8'dir. Yalnız bu oran boşanmadan ziyade, eşini kaybeden ev kadınlarına aittir.

Yukarıdaki oranlar, çalışan kadınlarda evlilerin oranının, ev kadınlarına nazaran daha az olması, onların ekonomik bağımsızlıklarıyla alakalı bir durum olabilir. Ev kadınları bu imkandan daha az yararlandıkları için, evlenme oranları artış göstermektedir. Bunun dışında; kadınların eğitim düzeyleri, onların ev dışı ekonomik faaliyetlerde bulunabilmelerine imkan vermeyecek kadar düşükse; ev dışı ekonomik roller ifa etmek yerine, geleneksel sosyal rolünü sürdürmeyi tercih edebilir.

Ayrıca; görüşmeler neticesinde elde ettiğimiz intibalar bize, -zannedilenin aksine- bekarların da en az evliler kadar siyasetle ilgilendiğini ve siyasi katılma davranışlarına taraf olduklarını göstermiştir.

1.7. Kadınların Eşlerinin Mesleki Durumları

Eşlerin mesleki pozisyonunun kadınların oy verme tutum ve davranışlarına nasıl yansıdığını ortaya koymak amacıyla, görüşülen kişilerin eşlerinin meslekleri belirlenmeye çalışılmıştır. Tablo 7, bu gayeye yönelik olarak düzenlenmiştir.

Tablo 7: Görüşülenlerin Eşlerinin Mesleki Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Evli olmayanlar	11	26.8	2	2.4
İşçi	7	17.1	9	10.8
Esnaf	-	-	37	44.6
Tüccar	-	-	16	19.3
Memur	23	56.1	15	18.1
Çiftçi	-	-	-	-
Eşi ölmeden ön.memur ol.	-	-	4	4.8
Toplam	41	100.0	83	100.0

Eşin mesleki pozisyonunu tespit etmeye yönelik Tablo 7'deki mesleklerin oranını ifade etmeden evvel, her iki grupta da evli olmayanların sayısının belirtilmesi gerekmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi, bekarların oranı çalışan kadınlarda daha fazladır. Söz konusu kesimin eşlerinin mesleki durumlarını tespit etmeye zaten imkan yoktur.

Bunun dışında, çalışan kadınların eşlerinin en yoğun olduğu meslek grubu memurluktur. %17.1'lik bir oranla ikinci sırayı işçi grubu almaktadır. Ev kadınlarının eşlerinin mesleki durumları ise, daha geniş bir dağılım göstermektedir. Ancak, ev kadınlarının % 44.6'sının eşleri esnaf, %19.3'ü tüccardır. Yani, gerek esnaf ve gerekse tüccar kesimi zaten serbest meslek grupları içerisinde mütalaa edilmektedir. Diğer bir

ifadeyle, ev kadınlarının eşlerinin mesleki durumları, çoğunluğu serbest meslek sahibi olmakla birlikte, işçi ve memur meslek gruplarına da tesadüf etmek mümkündür. Eşleri memur olan ev kadınlarının oranı % 18.1, işçi olanların oranı ise % 10.8'dir. Eşinin ölmeden evvel memur olduğunu belirtenler de % 4.8 oranındadır. Bütün bunlara göre, ev kadınlarının eşleri çoğunlukla serbest meslek sahibi iken, çalışan kadınların eşleri de kendileri gibi devlet memuru ya da işçidirler.

1.8. Evlenme ve Çocuk Sahibi Olmanın Siyasete İlgisi Azalttığına Dair Hükümler:

Kadının toplumsal görevleri bütün zamanına, hatta hayatının her anına dağılmış durumdadır. Bilhassa evlilik ve çocuk sahibi olma, bu faaliyet ve zamanları daha da yoğunlaştırmaktadır. Bu sebeple kadın, ev dışı aktivitelerle ilgilenen boş zamandan mahrumdur. Siyasi meseleler de boş vaktin sınırlılığından etkilendiğinden, kadınların siyasete az ilgi duymaları beklenebilir. Evdeki yoğun faaliyetlerin siyasetle ilgilenmeye engel olup olmadığı sorusu bizzat görüştüğümüz kadınlara sorulmuştur.

Tablo 8: Evlenme ve Çocuk Sahibi Olmayı Siyasetle İlgilenmeye Engel Olarak Görenlerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Engeldir	11	26.8	23	27.7
Engel değildir	30	73.2	60	72.3
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo 8'e göre evlenme ve çocuk sahibi olmayı siyasetle ilgilenmeye engel görmeyen ev kadınları (% 72.3) ile çalışan kadınların (% 73.2) oranı hemen hemen birbirine eşittir. Bu oranın dışında, görüşme ve gözlemlerimize de dayanarak kadının siyasete ilgisizliğini; eş ve anneliğin karakterize ettiği sosyal rolünden ziyade, onun toplumdaki sosyal ve siyasi konumuna bağlamak imken dahilindedir. Çünkü, görüştüğümüz kadınların büyük bir çoğunluğu -ileride de ifade edileceği gibi- kendilerini siyasetten uzaklaştıranın evlilik ve ebeveynlikten ziyade, kadının siyasi ilgisini sınırlayan sosyal değerler olduğunu ifade etmişlerdir. Yani toplumda kadınların siyasi katılımlarıyla ilgili yerleşik sosyal değerler onların tutum ve davranışları üzerinde belirleyici rol oynamaktadır.

Bunun dışında, evlenme ve çocuk sahibi olmayı siyasetle ilgilenmeye engel olarak görenlerin oranı ev kadınlarında % 27.7, çalışan kadınlarda % 26.8'dir. Bu değişkeni kadınlar için siyasetle ilgilenmeye engel olarak görenler, sözü geçen faktörün boş vakitlerin azalmasına, dolayısıyla bu tür konulara ayrılacak zamanın bulunmamasıyla açıklamışlardır. Bilhassa çocuk sayısının fazlalığı, sahip olunan boş zamanları daha da sınırlamaktadır. Bütün bunlara ek olarak; kadının biyo-psişik yapısı da, en az geleneksel rolünün aldığı zaman kadar

önemli bir faktördür. Çünkü kadın erkeklere nisbetle daha duygusal bir yapıya sahip olduğundan, yönetim veya yöneticilik hususunda dezavantajlıdır. Çünkü Moir-Jessel'in de ifade ettiği gibi, "erkeklerin, kadınlar "kazanmak" ya da "hükmetmek"le daha az ilgilendikleri için, hükmetmeye daha meyilli oldukları iddia edilebilir" (Moir-Jessel,1992 : 85). Erkeklerin bu tür tutumlarının siyasetin tabiatıyla bağdaşması kadınların bu konudaki dezavantajlarını açıklamada aydınlatıcı olabilir. Çünkü yönetim, iktidar mücadelesiyle karakterize olan bir faaliyetler sahasıdır.

1.9. Görüşülenlerin Aile Biçimleri

Aile, çocuğun doğup büyüdüğü ve sosyal çevreyle tanıştığı ilk toplumsal sistemdir. ferdin sosyal değerlerle ilk karşılaştığı yer de ailesidir. Bu özellikleriyle ailenin, bütün sosyal ve siyasi faaliyetlere belirli tesirlerde bulunması tabiidir. Aile, fertlerin siyasi tutum ve düşünceleri üzerinde de etkili olduğundan, Tablo 9'da görüşülenlerin sahip oldukları aile biçimleri konu edilmiştir.

Tablo 9: Görüşülenlerin Aile Biçimlerine Göre Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Geçici geniş aile	6	14.6	18	21.7
Geniş aile	-	-	11	13.3
Çekirdek aile	31	75.6	49	59.0
Parçalanmış aile	4	9.8	5	6.0
Toplam	41	100.0	83	100.0

Bugüne kadar yapılan çalışmalar neticesinde, pek çok aile tiplemesi pek çok aile sınıflaması yapılmıştır. Ancak bu çalışmada, görüştüğümüz kadınların sahip oldukları aileleri tanımlarken Timur'un açıklamalarından yararlanılmıştır (Timur,1972:31).

Timur'un sınıflamasını dikkate alarak aile şekillerini izaha çalıştığımız Tablo 9'da geçici geniş aile; ana-baba yada kayınpeder-kayınvalidenin aile başkanı olup evli oğullar, gelinler ve torunların birlikte yaşadığı bir aile biçimi olarak ele alınmıştır. Yine çekirdek aile ana-baba ve evlenmemiş çocukların yaşadığı, parçalanmış aile de; aile fertlerinden birinin ölmesi ya da ayrı yaşaması durumunda hasıl olan aile türü şeklinde benimsenmiştir.

Bütün bunların ışığında, Tablo 9'a göre araştırma kapsamına alınanlardan çekirdek aileye sahip olan çalışan kadınların oranı % 75.6, ev kadınlarının oranı ise, % 59'dur. Sözkonusu orana göre, çalışan kadınlar ev kadınlarına nazaran daha yüksek bir oranda çekirdek aileye mensupturlar. Buna karşın, geçici geniş aileye ev kadınlarında daha çok rastlanmıştır. Yine çalışan kadınlarda geniş aileye mensup bireylere rastlanmazken, ev kadınlarının % 13.3'ü bu tür ailelere mensupturlar. Ancak çalışan kadınlarda da parçalanmış

aile oranı daha fazladır. Nitekim, görüşmelerimiz sayesinde edindiğimiz intibalarımız bize, ev kadınlarının ve mensup oldukları ailelerin geleneksel değerlere, çalışan kadınlardan daha fazla önem verdiklerini göstermiştir. Bu nedenle, ev kadınlarının çoğunlukla geniş ailelere mensup bireyler olmaları tabii bir durumdur.

Aile kavramına siyasi açıdan bakıldığında ise; ferdin sosyal çevresini genişletme, eğitim ve dikey sosyal mobilite imkanlarına sahip olma durumunda, sözkonusu kişinin siyasi tutum ve davranışları üzerindeki etkisinin azalma ihtimalinin var olduğu söylenebilir.

2. Bulunulan Sosyal Çevrenin Ferdi Tutumlara Etkisi

A. Comte'un da temas ettiği üzere, kadın ve erkek arasında fizik ve ahlak bakımından (Aktaş, 1984:47) olduğu gibi sosyal rolleri hususunda da önemli ayrılıklar bulunmaktadır. Tarihin ilk devirlerine dair bilgilerin eksikliği (Arat, 1980:15) kadının sözkonusu rol ve tutumlarının oluşmasına etki eden faktörlerin tespitini güçleştirmektedir.

Kadının toplumdaki konumuna dair bütün tutum ve değerler, sosyalleşme süreci çerçevesinde hem kadın, hem de erkek fertlere kazandırılmaktadır. Ancak, sosyal hayata ait bazı ilkeler fertlere informel, bazıları da formel yapılarca kazandırılır. Mesela, "demokratik rejimlerde seçme ve seçilme haklarının fark gözetilmeden kadın ve erkeklere tanınması" (İnan, 1973:56) formel yapılarca atfedilmiş bir ilkedir. Formel yapılarca tanınan sözkonusu haklar ani bir değişiklik neticesinde verildiğinden, bunların toplumca özümsemesi zaman alacaktır. En azından; bu sahayı erkeklerin faaliyet alanına dahil eden hükümlerin değişmesi gerekmektedir.

O halde kadının siyasi haklarını kullanma tarzı bir anlamda sosyo-kültürel yapıya bağlı bir durumdur. Uzun süren tarihi bir değişimin sonunda elde edilen bu haklara tahmin edilenin altında ilgi gösterilmesi de bundan kaynaklanmaktadır. Kadının eğitimsizliği, psikolojik özelliklerinin farklılığı, dar sosyal çevresi, sosyo-ekonomik ve düşünsel bağımlılığı, zamanının azlığı ve geleneksel rolü, onun taraf olduğu pek çok sosyal faaliyet gibi siyasi faaliyetlerini de sınırlamakta ve yakın çevresinin etkisi altında kalmasına neden olmaktadır. Toplumun bütün üyelerinin ferdi tutum ve davranışlarına yakın ya da uzak çevresinin tesir etmesi, tabii bir durumdur. Ancak biz çalışmamızda, kadın ve siyasi davranışlarını konu edindiğimizden, bu başlık altında yakın ya da uzak çevrenin siyasi tutumlara olan etkisini ele almaya çalışacağız.

2.1. Siyasi Parti Tercihine Yakın Çevrenin Etkisi

Kadın, sosyal konumu itibarıyla taraf olduğu pek çok faaliyette yakın çevresinin etkisinde kalır. Siyasi bilgi ve ilgi düzeyinin azlığı sebebiyle, kadının en çok etki altında kaldığı konulardan biri; siyasi parti tercihi ve oy verme tutumunun belirlenmesidir. Kadın, yakın çevresi içerisinde kendisini en çok etkileyebilecek kişinin tesiri altında kalır. Görüştüğümüz kadınların oy verirken kimlerin etkisi altında kaldıklarına Tablo 10'da işaret edilmiştir.

Tablo 10: Son Seçimdeki Parti Tercihü Üzerinde Etkili Olan Kimşelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Eşi	6	14.6	51	61.4
Oğlu	-	-	2	2.4
Komşuları	-	-	1	1.2
Arkadas çevresi	-	-	2	2.4
Kendi kararı olanlar	35	85.4	24	28.9
Akrabaları	-	-	3	3.6
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, siyasi parti seçiminin kendi kararı olduğunu belirten çalışan kadınların oranı % 85.4, ev kadınlarının oranı ise, % 28.9'dur. Çalışan kadınlarda bu oranın yüksekliği, onların % 26.8'inin bekar olmasının yanı sıra, ekonomik bağımsızlık sebebiyle ev kadınlarına göre daha bağımsız tercihlerde bulunmalarına dabağlanabilir. Çünkü çalışan kadın, başta ekonomik durum olmak üzere pek çok konuda ev kadınlarına oranla daha bağımsızdır. Oy verdiği partiyi seçmesinde eşinin etkili olduğunu söyleyen çalışan kadınlar 14.6 oranında iken, ev kadınlarında bu oranın %61.4 olması da sözü edilen durumun belirtilerinden biridir. Bu orana dayanarak diyebiliriz ki, oy verecekleri partiyi belirlemede en fazla eşinin etkisi altında kalanlar ev kadınlarıdır. Çünkü, ev kadınlarının başta eğitim düzeyi olmak üzere, siyasi ilgi ve bilgi seviyesinin düşük olması ve sosyal çevre darlığı eşinin etkisini arttırmaktadır. Ayrıca, çalışan kadınlarda oğlunun, komşularının, arkadaş ve akraba çevresinin etkisiyle oy verdiğini söyleyene rastlamamakla birlikte, ev kadınlarında sınırlı da olsa yakın çevresinin etkisinden söz edenler mevcuttur. Buna ek olarak, görüşmelerimiz neticesinde muhafazakar partilere oy veren ev kadınlarının parti tercihlerine eşlerinin daha fazla etki ettiğini müşahade ettik. Kışlalı da bu konudaki bulgularımızı destekler niteliktedir. "Bekar ya da dul kadınlarda, erkeklerden farklı siyasi davranışlar daha belirgin duruma gelirken, evli kadınların genellikle kocalarının siyasi tercihlerine uydukları anlaşılıyor" (Kışlalı, 1987:145).

Bütün bunlara dayanarak özetle diyebiliriz ki; ev kadınlarının siyasi parti seçiminde ferdi oydan ziyade, "aile oyu"ndan söz edilebilir. Çünkü parti tercihinde eşlerin ayrı ayrı oyu yerine "eşlerin ortak oyu"ndan bahsetmek daha mümkün görünmektedir.

2.2. Siyasi Parti Tercihinde Yakın Çevreye Danışma Durumu

Sosyal hayatın hemen her alanında karar vermeden ya da belirli bir tutumu benimsemeden evvel bize göre o konuda daha deneyimli olan kişilerin düşüncelerine başvururuz. Siyaset alanı ve oy verme faaliyeti de bu cümledendir. Bilhassa kadınlar oy verme ve parti tercihinde tereddütlü tutumlar sergilerler. Bu sebeple de, yakın çevrelerindekiyle danışırlar. Aşağıdaki tablo, kadınların oy verecekleri partiyi belirlerken danıştıkları kişileri tespit etme amacıyla düzenlenmiştir.

Tablo 11: Parti Seçiminde Danışılan Kimselerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Kimseye danışmayanlar	34	82.9	21	25.3
Eşine danışanlar	7	17.1	53	63.9
Arkadaşlarına danışanlar	-	-	1	1.2
Ailesine soranlar	-	-	2	2.4
Komşularına danışanlar	-	-	-	-
Oğluna soranlar	-	-	2	2.4
Akrabalarına soranlar	-	-	4	4.8
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo 11'e göre çalışan kadınlar oy verecekleri partiyi belirlemede daha bağımsız davranabilmektedirler. Çünkü, çalışan kadınların % 82.9'u parti seçiminde bir başkasına danışmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın, kimseye danışmadıklarını belirten ev kadınlarının oranı çalışan kadınlardan daha azdır. Tablo 11'e göre, özellikle ev kadınlarının en çok danıştıkları kimse, eşleridir. Oy verirken eşlerine danıştıklarını dile getiren ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlardan fazladır. Yalnız, hemen şunu da ifade etmek gerekir ki, çalışan kadınlarda parti tercihi yaparken eşe danışma oranının azlığı, görüşülenlerin %26.8'inin bekar olması durumundan da etkilenebilir. Ancak yine de çalışan kadınlar siyasi parti tercihi yaparken daha bağımsız olabilmektedirler. Söz konusu hadise, kendi geçimini sağlayabilmenin getirdiği psikolojik rahatlık kadar, kendine güvenin artmasına bağlı olarak da gerçekleşen bir durum olabilir.

Hem çalışan kadınların, hem de ev kadınlarının en yoğun olduğu etkenler, kendi başına ya da eşinin etkisiyle karar vermedir. Çalışan kadınlarda eşin dışında kendisinin oy verirken danıştığı kimse olmamasına rağmen, ev kadınlarında -belirli oranlarda da olsa- yakın çevreye danışma tutumu mevcuttur. Fertlerin şahsi değer ve kanaatlerinden ziyade, grup değerlerine ya da yakın çevrenin düşüncelerine önem vermesi, geleneksel yapının özelliklerindedir. Bu itibarla, çalışan kadınlara nispetle yakın çevresini, diğer bir ifadeyle kendisini saran çevrenin değerlerine daha çok önem veren ev kadınlarının daha geleneksel bir sosyal çevre içerisinde yaşadıklarını söylemek mümkündür. Çünkü yukarıdaki oranlar, çalışan kadınların yakın sosyal çevrelerinden daha bağımsız kararlar aldıklarını gösterdiği şeklinde yorumlanabilir. Ev kadınlarından ailesine danıştıklarını belirtenler

göre evli olmayan kadınlardır. Bunun dışında, ev kadınlarının en çok danıştığı kimse eşleridir. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, ev kadınlarının çoğunluğu sosyal çevre, siyasi ilgi ve bilgi darlığı sebeplerden ötürü eşinin tutum ve düşüncelerini paylaşırlar. Kaldı ki kadınların psikolojik olarak siyasi konularla ilgilenmeye yatkın olmadıklarını gözden uzak tutmamak gerekir.

Evli kadınlarının evlenmeden evvel ailesinin, evlendikten sonra da eşinin siyasi düşünce ve tutumlarından etkilenmesi, dolayısıyla siyasi kanaatlerinin değişmesi mümkündür. Nitekim Duverger de "çocuklukta geçirilen siyasi sosyalleşmenin ve bunun ferte kazandığı ilkelerin artık hiç değişmeyeceğini ifade etmenin yanlış bir fikir olduğunu" (Duverger,1975:163) ifade etmek mümkündür.

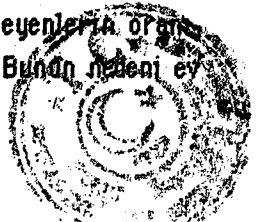
2.3. Eşyle Aynı Partiye Oy Verme Tutumunun Sebepleri

Sosyal hayatta kadın ve erkeğin sosyal statüsü ve rolü birbirinden farklıdır. Ev dışı faaliyetlerde pek bulunamayan kadın diğer konularda olduğu gibi siyasi tutum ve tercihlerin belirlenmesinde de erkeğe bağlı kararlar alır. Kadının eşinin siyasi düşüncelerinden etkilenmesi ya da onun tutumlarını benimsemesinin sebepleri, aşağıdaki tabloda gösterilmeye çalışılmıştır.

Tablo 12: Eşyle Aynı Partiyi Tercih Etme Sebeplerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Aynı partiye oy vermeyenler	8	19.5	27	32.5
Kadın kocasının sözünden çıkmamalı	3	7.3	23	27.7
Eşin bu konuda daha bilgili oluşu	4	9.8	33	39.8
Eşler arasında görüş birliğinin mevcut oluşu	15	36.5	-	-
Evli olmayanlar	11	26.8	-	-
Toplam	41	100.0	83	100.0

Yukarıdaki tablo, kadının eşyle aynı partiye oy vermesinin sebeplerini gösterir tablodur. Buna göre, eşyle aynı partiye oy vermeyen ev kadınlarının oranı çalışan kadınlara göre daha fazladır. Ancak, çalışan kadınlar arasında bekarların oranının küçümsenmeyecek bir rakam olduğu unutulmamalıdır. Söz konusu oran, eşyle aynı partiye oy vermeyen kadınların dışında tespit edilmiş bir rakamdır. Pek çok ev dışı faaliyette olduğu gibi, oy verilecek siyasi partinin tespitinde de kocanın sözünden çıkılmaması gerektiğine inanan ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlara göre daha fazladır. Bu durum, ev kadınlarının eğitim düzeyinin düşüklüğünden kaynaklanabileceği gibi, başta ekonomik bağımsızlık olmak üzere pek çok sosyo-kültürel faktöre bağlı olarak ortaya çıkan bir durum olarak izah edilebilir. Kaldı ki, ev kadınlarının % 39.8'i erkeğin, diğer bir ifadeyle eşlerinin siyasi konularda kendilerine göre daha fazla bilgi sahibi olduklarını ifade ederken, bu oran çalışan kadınlarda % 9.8'e düşmektedir. Buna karşın, eşler arasında siyasi fikir ve parti tercihi bakımından görüş birliği olduğunu söyleyenlerin oranı çalışan kadınlarda % 36.5 iken, ev kadınlarından bu düşünceye sahip kimse yoktur. Bunun nedeni ev

kadınlarının belirli bir netleşmiş siyasi tercihlerinin bulunmadığıdır.

Tabloda da görüldüğü üzere, kadınlar, özellikle de ev kadınları siyasetle ilgilenme ya da siyasi tercih yapmada kendilerini yetersiz hissetmektedirler. Seeman dört yabancılaşma türünden bahsediyor. "Yetersizlik, güvensizlik, anlamsızlık ve tecrit eğilimi. Ona göre siyasi yetersizlik; fertlerin arzu ettikleri sonuçları elde etmek için giriştikleri faaliyetlerin siyasi sistem ya da olayları etkileme gücünden yoksun olduğu hissidir. Söz konusu his, siyasi sistemden desteğini çekmeye ve dolayısıyla siyasi yabancılaşmadan söz etmeye mahal vermektedir" (Alkan-Ergil,1980:252). Araştırmamız esnasında görüşülen kadınların, bilhassa ev kadınlarının kendilerini siyasi olayların akışını değiştirme gücünden yoksun hissetmeleri, daha sonra da görüleceği gibi eğitim seviyesinin, kadının sosyal statüsünün alt seviyede oluşu ve siyasi bilgilerinin azlığı kader, onun psikolojik durumuyla da alakalı bir husustur. Yukarıdaki durum, siyasi yabancılaşmanın bir türü olan siyasi güçsüzlük kavramıyla da açıklanabilir. Siyasi güçsüzlük hissi de tıpkı siyasi yetersizlik gibi siyasi hadiseleri ve bunun akışını değiştirememesi konusunda duyulan güvensizlik hissidir.

Kışlalı da bu konuda aynı görüşe katılarak, "ev kadınları siyasi hayata erkekten daha az ilgi duyar, siyasi yaşamın boyutları onun küçük dünyasını çok aşar. siyasi konular daha çok kocasının ilgi alanı olduğu için, kocasının yaptığı siyasi tercihe katılması tabiidir" demektedir (Kışlalı, 1986:151). Siyasi hayata duyduğu ilginin azlığı, bu konuda sahip olduğu bilginin azlığıyla da bağlantılı olabilir. Bunun dışında ev kadınları sosyal işbölümü neticesinde kendisine düşen sosyal rol, kesintisiz bütün yaşantısını ve vaktini aldığından siyasi hayatla ilgilenecek zamanı bulmakta güçlük çekmektedirler. Çalışan kadınlar da zaman yetersizliğinden yakınmaktadırlar. Nitekim araştırmamızda görüştüğümüz pek çok çalışan kadın, siyasi bilgi ve ilgi eksikliğini zamanın sınırlılığine bağlamaktadırlar. Ayrıca kadınların siyasete daha az ilgi duymaları da bu hususta etkilidir. Bu ifadeye ev kadınlarında daha az rastlanmıştır. Çünkü ev kadınları, çalışan kadınlara oranla daha fazla boş zamana sahiptirler. Ayrıca, ev kadınları siyasi parti tercihini belirlemede eşinin etkisini bu konuda daha bilgili oluşuna bağlarken, çalışan kadınların % 36.5'i söz konusu durumu, aralarındaki görüş birliğiyle açıklamaktadırlar. Zira, çalışan kadınların ev kadınlarına oranla daha geniş bir çevre ya da dış dünya ile temasta buldukları bir gerçektir. Bu itibarla, eşiyile aynı partiye oy verme eğilimi "bağımlılık" ya da "iteat"ten ziyade, "birlikte karar verme" niteliği taşımaktadır. Bunda, "ortak dünya görüşüne" sahip olmanın da etkisi büyüktür.

2.4. Eşinden Farklı Bir Partiye Oy Yermenin Nedenleri

Gerek çalışan ve gerekse ev kadınları, eşleriyle birlikte aynı partiye oy verebildikleri gibi, birbirlerinden farklı partileri de tercih edebilmektedirler. Kadının oy verdiği siyasi partiyi tercih etmesi sahip olduğu sosyal çevreyi karakterize eden pek çok faktör tarafından etkilenmektedir. Eşlerinden farklı partilere oy veren ev kadınları ile çalışan kadınlar bu hususu birbirlerine kıyasla farklı sebeplere dayandırmaktadırlar. Tablo 13'de eşinden farklı partilere oy vermenin nedenleri yer almaktadır.

Tablo 13: Eşinden Farklı Bir Partiyi Tercih Etme Sebeplerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Aynı partiye oy verenler	21	51.2	56	67.5
Siyasi görüş farklılığı	9	22.0	10	12.0
Akraba çevresinin etkisi	-	-	10	12.0
Erkek çocuğun etkisi	-	-	2	2.4
İş arkadaşlarının etkisi	-	-	1	1.2
Arkadaşların etkisi	-	-	2	2.4
Kardeşin etkisi	-	-	1	1.2
Bekarlar	11	26.8	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Eşinden farklı partilere oy verenler olduğu halde tablo 13, çalışan kadınların % 51.2, ev kadınlarının ise % 67.5 oranında eşleriyle aynı partiyi tercih ettiklerini göstermektedir. Eşiyle aynı partiye oy veren kadınların oranı görüldüğü üzere ev kadınlarında daha fazladır. Siyasetin erkeği ilgilendiren faaliyetler alanına dahil edilmesi, eşin baba, koca ve evin geçimini sağlayan kişi olarak aile içinde sahip olduğu nüfuz kadar, kadının dar çevresine ve hem eğitimsiz, hem de siyasi konularda bilgisiz olmasına da bağlanabilir. Nitekim sözkonusu durum ev kadınlarında daha fazladır. Hemen şunu da ifade etmeliyiz ki, çalışan kadınlarda evli olmayanların oranı %26.8'dir. Dolayısıyla bunların siyasi parti tercihlerine eşlerinin ne derece etki ettiğini tespit etmek kabil değildir. Kaldı ki, görüştüğümüz pek çok kadın, - özellikle ev kadınları- eşlerinin, onlardan farklı bir partiye oy verdiklerinden haberdar olmadıklarını, kendi tercihleri olan partiye oy vermeleri için telkinde bulduklarını belirtmişlerdir. Eşinden farklı bir partiye oy veren çalışan kadınların % 22'si bunu siyasi görüş ayrılığıyla açıklamaktadırlar. Ev kadınlarında bu oran %12'dir. Akraba çevresinin etkisi altında kalarak eşinden farklı bir tercih yaptığını belirtenlerin oranı ev kadınlarında %12 iken, çalışan kadınlarda akraba etkisine rastlanmamıştır. Oğlunun tavsiye ettiği partiyi ev kadınlarının % 2.4'ü tercih ederken, çalışan kadınlarda bu tutuma rastlanmamıştır. Çünkü çalışan kadınların yaşları, ev kadınlarına göre onun siyasi parti tercihini etkileyebilecek yaşta bir çocuk sahibi olmasına imkan verecek büyüklükte değildir. Kaldı ki, ev kadınlarında da bu oran çok küçüktür. İş arkadaşlarının etkisinin oranı ise; ev kadınlarında %1.2 iken, çalışan kadınlarda bu etkiden söz edene rastlanmamıştır. Ev kadınlarını temsil etmek üzere tespit ettiğimiz örneklem grubunda bir çalışan beyanla da karşılaşılmıştır, sözkonusu oran bu durumdan kaynaklanmaktadır.

Buna paralel olarak, ev kadınlarının % 2.4'ü arkadaşlarının siyasi parti tercihinine etki ettiğini ifade etmelerine karşın, çalışan kadınlar arkadaşlarının herhangi bir tesiri olmadığı kanaatini taşımaktadırlar. Yine kardeşin etkisinin ev kadınlarında % 1.2 oranında, çalışan kadınlarda ise hiç bir tesiri olmadığı tespit edilmiştir.

2.5. Sosyal Çevrede Siyasi Konuların Tartışılma Sıklığı

Siyasi faaliyetler, bir sosyal çevrede cereyan ettikleri gibi, aynı zamanda sosyal faaliyetlerle benzer bir yapıya da sahiptirler. En azından iki faaliyet türü de birer grup faaliyetidir. İnsanlarla etkileşimde bulunarak, insanlarla birlikte iken gerçekleştirilen bir davranış türüdür. O halde, siyasi meselelerin de diğer insanlarla birlikteyken tartışılması, diğer bir ifadeyle grup içerisinde konuşulması normal bir durumdur. Buradaki bölümde, kadınların arkadaşlarıyla biraraya geldiklerinde siyasi konuları tartışma yoğunluğu üzerinde durulacaktır.

Tablo 14: Arkadaş/komşularla Bir Araya Gelindiğinde Siyasi Meselelerin Tartışılma Sıklığının Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Evet	2	4.9	37	44.6
Hayır	20	48.8	20	24.1
Nadiren	19	46.3	26	31.3
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, arkadaş ya da tanıdıklarıyla biraraya geldiklerinde siyasi konulardan konuştuklarını ifade eden çalışan kadınların oranı %4.9 iken, ev kadınlarında bu oran % 44.6'dır. Buna karşın konuşmalarında siyasi meseleleri konu edinmediklerini belirten çalışan kadınlar %48.8, ev kadınları %24.1 oranındadır. Ev kadınlarının, çalışan kadınlara nisbetle daha çok siyasi konulardan konuşmaları, onların hem çalışanlara göre daha fazla boş vaktinin olmasına, hem de arkadaş ya da tanıdıklarıyla daha çok bir araya gelebilme şansına sahip olmalarına bağlanabilir. Nitekim görüştüğümüz pek çok çalışan kadın, arkadaşlarıyla biraraya gelebilecek ya da siyasi meseleleri tartışacak boş vakitlerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Ev kadınlarında siyasi meselelerin tartışılma oranının çalışan kadınlara göre fazla olması, onların çalışanlara nisbetle siyasete daha fazla ilgi duyduğunun ya da bu konuda daha bilgili olduğunun işareti sayılamaz. Çünkü, gözlemlerimiz bize, ev kadınlarının bu tartışmalarının -bilgi bakımından yetersiz olmalarından dolayı- "siyasi dedikodu"dan öteye gidemediği fikrini vermiştir. Bu konuşmalar, öğrendiklerini başkalarına aktarma ya da siyasi olayları anlayabilme çabasından ziyade, parti ya da liderlerini günlük dedikodu malzemesi haline getirmeye yönelik bir tutumdur.

Sözü edilen durum, kadınların siyasi sistemin nasıl işlediğini anlayamamak ve olayların sonucunu kestirebilmek için gerekli bilgi ve deneyim konusunda kendi başarısızlığına dair duygularını dile getiren anlamsızlık kavramı ile izah edilebilir. Diğer bir ifadeyle; görüştüğümüz kadınların siyaset ya da yönetim hususundaki konuşmalarının "siyasi dedikodu"dan öteye gidememesi, onların siyasi sistem çerçevesinde cereyan eden olaylara herhangi bir anlam verememekten de kaynaklanabilir. Ayrıca kadınların erkeklere göre siyasi konulara daha az ilgi göstermesi de önemli bir etkidir.

Buna ek olarak, "Levin'e göre anlamsızlık; ya ferdin kendisinin katılması beklenen seçimi adaylar arasında hiç bir fark olmadığı verdikleri kararı dayandıracak siyasi bilginin olmaması konusundaki düşünce gibi iki farklı yolla kendini göstermektedir" (Ergil, 1980:114). Nitekim bizim çalışmamızda da hem ev, hem de çalışan kadınların iktidara kim gelirse gelsin Türkiye'nin problemlerine çözüm getirileceğine inanmadıklarını söyleyenlere de rastlanmıştır. Bu durum, başlangıçtaki iddiamızı destekler niteliktedir.

Ayrıca, siyasi konuları nadiren konuştuklarını söyleyen ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlardan düşüktür. Çalışan kadınlarda bu oranın büyüklüğü yine boş zamanın sınırlı oluşuyla açıklanabilir.

2.6. Tartışılan Siyasi Konuların Muhtevası ve Türü

Siyasi sistem, sosyal hayatın bütün faaliyet alanlarına belirli ölçülerde tesir ettiğinden, tabii olarak insan ilişkilerini de etkiler. Fertler birbirleriyle etkileşimde ya da ilişkide bulunurken, konuştukları konular -siyasi sistemin sosyal yapıya tesirlerinden dolayı- az ya da çok siyasi özellikler taşıyabilir. Bu durum, ortamdaki ortama ya da kişiden kişiye değişir. Kadınların günlük konuşmalarında hangi konuları ya da siyasi meseleleri tartıştıkları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 15: En Fazla Tartışılan Siyasi Meselelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Siyasi fikirler	-	-	4	4.8
Dini inançların korunması ve dini açıdan siyaset	-	-	7	8.4
Ekonomik problemler	12	29.3	6	7.2
Hükümetlerin siyaset ve icraatları	3	7.3	19	22.9
Siyasi partiler ve liderleri	5	12.2	20	24.1
Siyasetle ilgili her konuyu	-	-	7	8.4
Cevapsız	21	51.2	20	24.1
Toplam	41	100.0	83	100.0

Yukarıdaki oranlara göre, ev kadınlarının % 24.1'i, çalışan kadınların da % 51.2'si "en fazla konuştuğunuz siyasi konu?" sorusunu cevapsız bırakmışlardır. Bu oran, siyasi konuları pek konuşmadıklarını belirtenlere aittir. Bütün oranlara genel olarak bakıldığında, çalışan kadınların ev kadınlarına göre ekonomik problemlerle daha fazla ilgilendikleri görülecektir. Ev kadınlarının bu konuda daha ilgisiz oluşları, ekonomik problemlerin kendisini doğrudan etkilemediğinden kaynaklanabilir. Çalışan kadınların işsizlik, enflasyon ve ücretlerin azlığından dolayı duydukları memnuniyetsizliği konuşmalarında daha çok konu edinmeleri, onların bu problemleri bizzat yaşamalarına bağlanabilir. Bu konular ev kadınlarını dolaylı yoldan etkilediğinden, ekonomik problemlere duydukları ilgi sınırlıdır.

Buna karşın, siyasi parti ve liderlerini konu edindiklerini belirten ev kadınlarının oranı çalışan kadınlardan daha fazladır. Ev kadınlarının siyasi partileri ve parti liderlerini daha çok konuşması; kompleks bir yapı arzeden siyasi meseleleri kişileştirmek suretiyle anlaşılmasını kolay hale getirmesi ve yüksek derecede bilgi düzeyini gerektirmemesiyle açıklanabilir. Dini inançların siyasi mercilerce korunmasını ev kadınlarının % 8.4'ü konu edinirken, çalışan kadınlarda bu ifadeyi kullanana rastlanmamıştır. Hükümetlerin siyaset ve icraatlarını da ev kadınları yine çalışan kadınlara göre daha çok konu edinmektedirler. Bunların en fazla sözünü ettikleri husus, partinin vaatlerini yerine getirip getirmemesi konusudur. Bu konuşmalar da yine "siyasi dedikodu" dan öteye gidememektedir.

Bilindiği üzere siyasi katılma, çeşitli biçimlerde gerçekleşen bir faaliyetler bütünüdür. Bu faaliyetler; siyasi olayları basın-yayın araçlarından takip etme, oy verme, siyasi konularda tartışmaya girme ya da siyasi konulardan konuşma ya da tartışmadan bu örgütler adına çalışmaya ve hatta aday olmaya kadar giden bir davranışlar zinciri oluşturmaktadır. Zaman, emek ve maddi açıdan büyük külfet getirdiği için vatandaşların çoğu, bilhassa kadınlar aktif siyasete katılmadan ziyade, daha az külfet getiren siyasi katılma biçimlerine taraf olmaktadır. Nitekim bizim araştırmamızda da kadınların genellikle oy verme, siyasi meselelerden kendilerini ilgilendiren konularda konuşma v.b. siyasi faaliyetler yelpazesinin en az külfet getiren davranışlarda bulduklarına dair bulgular tespit edilmiştir. Arkadaş ya da komşularla biraraya gelindiğinde siyasi konuların konuşulması da bu faaliyetlerin başında gelmektedir.

2.7. Dışarda Çalışmanın Siyasi İlginin Yönünü Belirleyici Etkisi

Günümüz toplumlarında kadınların sosyal statü ve rolleri büyük değişikliklere maruz kalmıştır. Kadınlar geleneksel rollerinin yanı sıra dışarda da bir takım roller ve görevler üstlenmişlerdir. Bu durum, tabii olarak kadının tüm sosyal hayat ve faaliyetlerinin yanı sıra, siyasi davranışlarına da tesir edebilmektedir. Ev dışı ekonomik faaliyetlere katılmanın siyasi tutumları ne yönde etkilediği bu kısımda ele alınmaya çalışılmıştır.

Tablo 16: Dışarda Çalışma ile siyasi İlginin Yönü Arasındaki İlişkinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Dışarda çalışmayanlar	-	-	82	98.8
Daha çok ilgilenmez hale gelenler	3	7.3	-	-
İlgisi daha da artanlar	20	48.8	-	-
Hiç bir değişiklik olmadığını belirtenler	18	43.9	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Çalışan kadınlarla ev kadınlarını mukayese ettiğimiz araştırmamızın esas gayelerinden biri; sözkonusu kesimlerin birbirine benzer ve farklı noktaların tespit etmektir. Bu sebeple, görüştüğümüz kişilerden % 98.8'i ev kadını olduğundan, bunlar dışarda çalışmanın siyasi tutumlarının nasıl etkilediği sorusuna cevap alınamamıştır. O yüzden, bu soruyu sadece 41 kişiden oluşan çalışan kadınlar grubu cevaplandırmaktadır. Yalnız, İcadiye Mahallesi seçmen listelerinden tesadüfi örnekleme göre tespit ettiğimiz bir kadın seçmen dışarıda da çalıştığını ifade etmiştir. Dışarıda çalışmanın çalışan kadınların siyasi tutumlarında herhangi bir değişiklik yaratmadığı düşüncesi de bu ferte aittir.

Çalışan kadınların % 48.8'i dışarda çalışmanın siyasi konulara ilgisini arttırdığını belirtmiştir. Bu, siyasi iktidar değişiminde sosyal ve ekonomik menfaatlerin muhafazası düşüncesinin yanı sıra, dışarda çalışmanın bir takım sosyo-ekonomik problemlerle doğrudan temasın vermiş olduğu sorumluluk fikrine maruz kalmamaktadır. Dışarda çalışmanın siyasi tutum ve düşüncelerinde herhangi bir değişiklik yaratmadığını belirtenlerin oranı ise, %43.9'dur. Bu düşünceye sahip kişilerin de genellikle ideolojik boyuta sahip partilere oy verdikleri yine görüşmelerimiz sırasında tespit edilmiştir. Sözkonusu tutumların değiştirilmesi, kitle partilerine oy verenlerin tutum değişiminden daha güç bir olaydır.

Bunun yanı sıra, dışarda çalışmanın kendilerini siyasi konulara karşı daha çok ilgisizleştirdiğini belirtenler %7.3 oranındadır. Sözü geçen ifadeyi kullananlar da hem dışarda, hem evde çalışmanın bütün vakitlerini aldığından, siyasi meselelerle ilgilenecek zamanlarının bulunmadığını dile getirmişlerdir.

Kadının üretime katılma çabaları, diğer bir ifadeyle ekonomik rolü her dönemde bulunmakla birlikte, bütün zamanlarda birbirinden farklı biçim ve yapılarla sahiptir. İlk dönemlerde (Michel, 1984:32) tahılların öğütülmesi, tohumların saklanması, iplik eğirip dokuma yapılması, o zamanlarda dahi kadının ev işlerinde uzmanlaşmasına ve geleneksel rolünün belirlenmesine etki etmiştir. Endüstriyel devrim sonrası işçi sınıfının ortaya çıkması ve işin niteliğinin değişmesinin yanı sıra, kadınların üretime

faaliyetlerine katılması da önemli bir değişimdir. Bilhassa bu dönemin yarattığı bir düşünce olan Marxizme göre "erkekler gibi kadınlar da aynı ve eşit şartlar altında üretime katılmak zorundadırlar" (Bulaç, 1981:104). Oysa kadınların aldıkları ücret ve iş imkanları erkeklerden daha azdır. Dışarda çalışmanın yanı sıra, kadın ev ortamında da geleneksel rolünü ifa etmek durumundadır. Günümüz toplumlarında da "kadının ana ve eş olma işlevi dışında işlevler kazanışı toplumsal işbölümünün etkilerini pek fazla azaltmamaktadır" (Uysal,1984:102). Hatta kadının toplumsal rolünü daha da karmaşık hale getirdiğini söylemek mümkündür. Boş zamanların azalması ve bu yoğun çalışma temposunun kadını siyasi konulara karşı daha da ilgisizleştirmesi tabii bir durumdur. Ancak, araştırma bulgularımızda da rastlanıldığı gibi, kadının dışarda çalışmasıyla siyasi konulara ilgisi artmaktadır. Çünkü, iktidar değişimi ve siyasi hadiseler ev kadınlarına nisbetle onların yaşantısını daha çok etkilemektedir.

2.8. Ekonomik Durumun Siyasi Tutumlara Olan Etkisi

Bütün toplumlarda fertlerin ekonomik durumları, onların sosyal konum ve ilişkilerine belirleyici tesirlerde bulunmaktadır. Bu durum, ferdin taraf olduğu tüm sosyal aktivitelere; buldukları sosyal statü ve hayatlarına tabii olarak yansımaktadır. Ayrıca fertlerin sahip oldukları satın alma gücü onların dünya görüşlerine de tesir etmektedir. Bu denli önemli olan ekonomik gücün, sosyal hayatın bütün yönlerine etkisi olduğu bir gerçektir. Geniş etkilere sahip olduğunu ifade ettiğimiz ekonomik durumun siyasi tutumlara da belirli tesirler yapabileceği, beklenmesi gereken bir durumdur. Bu sebeple, burada; görüştüğümüz kişilerin ekonomik durumu belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo 17:Ekonomik Duruma Bağlı Olarak Aylık Mutfak Masrafının Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
500.000 den az	4	9.8	5	6.0
500.000-1milyon arası	24	58.5	35	42.2
1milyon-1.5milyon arası	13	31.7	37	44.6
1.5 milyondan fazla	-	-	6	7.2
Toplam	41	100.0	63	100.0

Görüşülenlerin ekonomik durumunu tespit etmek amacıyla; hem çalışan, hem de ev kadınlarına aylık mutfak masrafının ne kadar olduğuna dair sorular sorulmuştur. Mutfak masrafı bir ailenin temel gıda maddelerine yaptığı toplam masrafı ifade etmektedir. Alınan cevaplara göre; aylık 500.000'den az mutfak masrafı olanlar alt, 500.000-1milyon arası mutfak masrafı olanlar ortanın altı, 1-1.5 milyon arası mutfak masrafı bulunanlar orta, 1.5 milyondan fazla aylık mutfak masrafı olanlar ise; ortanın üstü gelir grubu olmak üzere dört grup halinde tasnif edilmiştir. Ancak bu rakamlar araştırmanın gerçekleştirildiği 1.01.1992-30.06.1992 tarihi ve 828.000 (27.600 x 30) asgari ücret tutarıyla

tespit edilen oranlardır.

Buna göre, alt gelir grubuna dahil edilen ev kadınları % 6, çalışan kadınlar % 9.8 oranındadır. Orta gelir grubundaki ev kadınlarının oranı % 42.2, çalışan kadınların oranı ise, % 58.5'tir. Buna göre orta gelir grubuna dahil edilen çalışan kadınların oranı, ev kadınlarına nisbetle daha fazladır. Buna karşılık, ortamın üstü gelir grubunda ise, çalışan kadınlar bulunmazken, ev kadınlarının oranı % 7.2'dir. Bu oranlara göre, inceleme yaptığımız kesimlerde genellikle orta halli ailelerin bulunduğu tespit edilmiştir.

Bütün bunlara dayanarak diyebiliriz ki, ekonomik güçlüklerle karşılaşan ailelerdeki kadınların çalışma oranı daha yüksektir. Özellikle orta gelir grubuna dahil olanların oran olarak çokluğu, bunun bir göstergesi sayılabilir. Üst gelir grubunda çalışan kadınların tespit edilememesi de bu düşüncemizdeki haklılık payını arttırmaktadır. Bunun dışında, ortamın üstü gelir grubunda ev kadınlarının, orta gelir grubunda da çalışan kadınların çoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Bu, İcadiye Mahallesi'nin sosyo-ekonomik yapısıyla alakalı bir özelliktir. Çünkü burada oturanların eşlerinin çoğunlukla esnaf olduğu belirlenmiştir. Yine görüşmelerimiz ve gözlemlerimiz, alt gelir grubuna dahil olanların sosyal-demokrat eğilimli partilere, orta ve ortamın üstü gelir grubuna dahil olanların merkezi-liberal, üst gelir grubuna dahil olanların da çoğunlukla muhafazakar eğilimli partilere oy verdiklerini tespit etme imkanı vermiştir. Bu durum, alt gelir grubuna dahil olanların durumlarını iyileştireceği ümidiyle, üst gelir grubundakilerin de sahip olduklarını yitirmeme gayesiyle sözkonusu partilere oy verdikleri fikriyle izah edilebilir.

Hemen şunu da ifade etmek gerekir ki, aylık mutfak masrafının miktarı, ekonomik durumun göstergesi olabileceği kadar, evdeki kişi sayısına göre harcama yapılmasıyla da açıklanabilir. Çünkü, aylık mutfak masraflarının 500.000'den az olduğunu ifade edenlerin genellikle iki kişiden oluşan aileler olduğu tespit edilmiştir.

2.9. Şehir Merkezinde Bulunma Süresi

Pek çok araştırmacı, demokratik sistemlerin şehir hayatının bir ürünü olduğu görüşünü paylaşmaktadır. Buna paralel olarak, kentsel hayat, kırsal bölgelere oranla siyasi faaliyetlerin tesirlerinin daha yoğun olarak hissedildiği, siyasi uyarımlarla daha fazla karşılaşıldığı yerleşim alanlarıdır. Siyasi faaliyetlere daha uzak olan kırsal alandan kente göç etme fertlerin sosyal hayatını olduğu kadar siyasi tutum ve görüşlerini de etkileyebilir. Kentleşme süreci içerisindeki fert daha önceki tutum ve davranışlarını değiştirebilir, ya da devam ettirir. Aşağıdaki tabloda fertlerin şehir merkezinde bulunma süresi alınmak suretiyle fertlerin kent ortamına adaptasyonları konu edilmeye çalışılacaktır.

Tablo 18: frtlerin Şehir Merkezinde Bulunma Sürelerinin Dağılımları

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
3 yıldan az	-	-	-	-
4-6 yıl arası	1	1.2	10	12.0
7-10 yıl arası	7	17.1	14	16.9
10 yıldan fazla	33	80.5	59	71.1
Toplam	41	100.0	83	100.0

Araştırmamızda, Tablo 18'e göre 3 yıldan beri Şehir merkezinde oturan hem çalışan, hem de ev kadınına rastlanmamıştır. 10 yıldan fazla bir süredir Őehirde oturduklarını belirten çalışan kadınlar % 80.5, ev kadınları ise % 71.1 oranındadır. Bunların hemen hemen hepsi Şehir merkezinde doğan ve yaşayan kişilerdir. Tablo 18'e genel olarak bakıldığında da ilk göze çarpan husus, ev kadınlarında kır kökenli olanların oranının, çalışan kadınlara nisbetle daha fazla olmasıdır. Ev kadınlarının çalışan kadınlara oranla daha muhafazakar olmaları, onların çoğunluğunun kır kökenli olmasıyla aÇıklanabilir. Hemen ifade etmek gerekir ki, ev kadınlarının çoğu köy ya da ilçe doğumlu olmalarına rağmen uzun süredir Şehir merkezinde oturduklarını dile getirmişlerdir. Bunun dışında, hem ev kadınlarının hem de çalışan kadınların en yoğun oldukları ikinci zaman dilimi, 7-10 yıl arası zaman dilimidir. Bu süreyi aŐkın bir zamandan beri Őehirde ikamet eden kişilerin de artık kente ait değerleri zmsedikleri, bu ortama uyum sağladıkları farzedilebilir.

Kent ortamı; siyasi uyarıların daha yoğun ve siyasi kurumların mekan olarak daha yakın olması sebebiyle politik hadiselerin bizzat vuku bulduğu yerdir. Őehirlerin heterojen bir yapıya ve katılımcı kültür öğelerine sahip olmasının siyasi katılma oranını arttırıcı bir etkisi bulunabilir. Bu düşünce temel olmak üzere; görüşülen fertlerin Őehirde bulunma süreleri tespit edilmeye çalıŐılmış ve bu kişilerin büyük bir kısmının kentsel yapıya uyum sağlayabilecek bir süredir bu ortamlarda buldukları belirlenmiştir. Çünkü kişi, bulunduğu ortamda zamanla daha sıkı ilişkiler kurması, çevresini geniŐletmesi, bu sayede çevre sorunlarıyla ilgilenmesi, bulunduğu ortamda bir yer edinmesi sebebiyle, "bir bölgede ne kadar uzun sreden beri oturuyorsa katılma oranı" (Çam, 1977:302) o derece yüksek olur.

3. Politik Sistemde Mevcut Olan Siyasi Tutum Farklılıkları

Sosyal hayatın her alanında olduğu gibi siyasi sistemde de fertlerin birbirinden farklı siyasi tutum ve davranışlara sahip olmaları tabii bir durumdur. Çünkü fertler siyasi sosyalleşme süreci çerçevesinde sisteme ait bir takım değerleri benimsemeye ya da özümsemeye çalışırken, pek çok faktörle etkileşimde bulunmak durumunda kalırlar. Başta ferdin kişilik yapısı olmak üzere; ailesi ve onun sosyo-ekonomik statüsü, yaşı, mesleği, eğitimi, bulunduğu sosyo-kültürel ortam ve cinsiyeti gibi pek çok etken kişinin siyasi tutum ve davranışlarına tesir edebilmektedir. Toplumun her üyesinin yukarıdaki etkenlerin tümünden ya da bunlardan aynı oranlarda etkilenmesini beklemek mümkün değildir. Çünkü toplumdaki fertlerin buldukları ortamlar birbirinin aynı değildir.

Bunun dışında; toplumda sözkonusu etkenler de birbirinden farklı değer ve uygulamalara sahiptirler. Mesela, kadın ya da erkek cinsine mensup olan fertler, toplumda birbirinden farklı muamele görürler. T. Alkan'a göre, "Erkeklerden farklı toplumsallaşma uygulamalarına maruz kalan kız çocuklar (Alkan, 1989:152) daha pasif, düzeni idealize eden ve siyasi konularla daha az ilgilenen kişiler olarak yetişirler. Bu durumda, kadın ile erkeğin aynı siyasi tutum ve davranışa sahip olmalarını ümit etmek pek mümkün görünmemektedir. Ayrıca kadının yetiştiği sosyo-kültürel çevre ve sosyal rolü, onu erkeklerle aynı siyasi tutum içerisinde olmaktan alıkoyar. Diğer bir ifadeyle, sözkonusu farklar Ş. Tekeli'nin de dediği gibi "kadının kadın olmasından" (Tekeli, 1982:130) kaynaklanmayıp, kadının toplum içerisindeki sosyal pozisyonu ile alakalı bir durumdur. Ancak, kadınların cinsiyet farklılığından kaynaklanan siyasi tutum ve yönelim farklılıklarını da göz ardı etmemek gerekir.

Kaldı ki; kadınlar arasında da siyasi tutum ve davranış farklılıklarına rastlamak mümkündür. Çünkü, bütün kadın fertlerin karşılaştıkları sosyalleşme ve siyasileşme ajanları ve özellikleri birbirinden farklıdır. Kadınların yetiştikleri sosyo-kültürel ortam, eğitim durumu ve mesleki pozisyon her birinde farklı olduğundan, burada kadınlar arasında rastlanan siyasi tutum ayrılıklarına temas etmeye çalışacağız.

3.1. Siyasi Propagandaya Ulaşma Yolları

Siyasi partiler, gerek belli bir konuda kamuoyu oluşturma, gerekse bütün siyasi görüş ve faaliyetlerini kamuoyuna duyurup taraftar toplama amacıyla siyasi propaganda ve faaliyetlerini sürdürmektedirler. Siyasi partiler bu doğrultudaki eylemlerini, çeşitli kitle ve basın araçları yoluyla gerçekleştirirler. Sosyal ve siyasi sistem içerisindeki bütün fertler, siyasi bilgi ve uyarıların iletildiği bu araçların hepsine ulaşamamaktadırlar. Çünkü her seçmenin sosyo-ekonomik ve kültürel seviyesi sözü geçen araçların tümünden yararlanmayı mümkün kılmayabilir. Sosyal çevre bakımından erkeklere göre daha sınırlı bir alanda yaşayan kadınların hangi araçlar vasıtasıyla siyasi partilerin propagandalarına ulaştıkları konusuna bu bölümde temas edeceğiz.

Tablo 19: Kadınların Siyasi Propagandalara Ulaştıkları Vasıtaların Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Eşi tarafından bilgilendirilenler	3	7.3	25	30.1
Bizzat parti toplantılarına katılanlar	-	-	-	-
T.V., radyo gibi kitle iletişim araçları yoluyla	38	92.7	47	56.6
Gazete, dergi gibi basın-yayın araçları yoluyla	-	-	10	12.0
Oğlu tarafından bilgilendirilenler	-	-	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, kadınların siyasi propagandalara en yoğun olarak ulaştıkları vasıtalar televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarıdır. Bu konuda O. Tokgöz "Kadınlar seçim kampanyasını izleyebilmek için daha çok sözlü basın araçlarından, radyo ve televizyondan yararlanmaktadırlar. Buna karşılık, erkekler için ilk sırada yazılı basın aracı olan gazete yer"(Tokgöz,1979:127)aldığını belirtmektedir. Kadınların sözlü basın araçlarından daha çok yararlanması; hem eğitim seviyesinin düşüklüğünden, hem de yazılı basın araçlarına ulaşamamaktan kaynaklanabilir. Şöyle ki, görüşmelerimiz sırasında eve uzun süredir gazete ya da dergi gibi yazılı basın araçlarının girmediğini söyleyenler olduğu gibi, özellikle ev kadınlarından okuma-yazma bilmedikleri için bunlardan yararlanamadıklarını belirtenler de olmuştur. Aslında aşağıda da ifade edileceği gibi, ev kadınları çoğunlukla televizyon seyretmekle birlikte eşlerinin yönlendirmelerine daha fazla açıktır.

Bunun yanı sıra, sözlü basın araçları fertlere hazır bilgiler sunar, kişinin bunları anlayabilmesi için yoğun bir zihni faaliyet içerisine girmesi gerekmez. Sözü geçen araçlardan ziyade, eşi tarafından bilgilendirildiklerini söyleyenlerin oranı ev kadınlarında % 30.1, çalışan kadınlarda % 7.3'dür. Çalışan kadınlara ve erkeklere göre sosyal çevresi daha dar olan ev kadınlarının, bilhassa tahsilsiz ve bu konuya ilgisiz oluşları siyasi davranışlar üzerindeki eş etkisinin ön plana çıkmasına neden olur. Çünkü eş hem dış çevreyle daha çok temasta bulunur, hem de yazılı basın araçlarına daha kolay ulaşır. Bu sebeple daha çok bilgi edinir ve edindiği siyasi uyarıları eve taşımak suretiyle eşini de bunlardan haberdar eder.

Gazete, dergi gibi basın araçlarından yararlananlara çalışan kadınlarda rastlanmamakla birlikte, ev kadınlarında bunlardan faydalandıklarını belirtenlerin oranı %12'dir. Yine görüşmelerimiz esnasında, gazete ve dergilerden yararlandıklarını belirten ev kadınlarının lise ve dengi okul mezunu oldukları, çalışan kadınların da sözkonusu araçlardan yararlanamamasının hiç boş vakitleri olmadığından kaynaklandığı tespit edilmiştir. Hiç bir kitle ya da basın aracından yararlanamayıp, oğlu tarafından siyasi konulardan haberdar edilenlerin oranı ise, % 1.2'dir. Bu, televizyon, radyo gibi araçlara sahip olmama ile alakalı olduğu kadar, sosyal çevrenin darlığı ve okur-yazar olmama ve ekonomik durumun bu tür araçlara ulaşmayı engelleyici etkisiyle de açıklanabilir.

Glazier tarafından yapılan bir araştırmaya göre (Tokgöz,1973:33) "erkeklerle kadınlar, az eğitim görmüşlerle fazla eğitim görmüş olanlar, az gelirliyle yüksek gelirli arasında farklılıklar televizyon izleme ile azalmaktadır". "Böylece göze ve kulağa hitabeden kitle iletişim araçları fazla bir eğitimden yararlanamamış olan geniş kitlelerde eğitim kadar etkili olabilecek bir toplumsal ve siyasi ilgi ve bilgi kaynağı oluşturabilmektedir" (Kalaycıoğlu,1983:33-34). Yani kitle iletişim araçları, özellikle de televizyon; fazla eğitim görmemiş ve siyasi bilgi edinebilecekleri diğer araçlardan yararlanma şansı bulunmayan kadın seçmenler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Hatta televizyon tarafından iletilen siyasi uyarılara açık olanların daha fazla bilgi sahibi oldukları ve buna paralel olarak oy verdikleri iddia edilebilir.

3.2. Siyasi Propagandanın En Etkili Aracı Hususundaki Nükümler

Tablo 19'da görüldüğü gibi, fertleri siyasi partilerce yapılan propagandalara ulaştıran ya da onlardan haberdar eden pek çok iletişim aracı vardır. Zaten demokratik sistemler için gerekli unsurlardan biri de budur. Ancak bazı araçlar, siyasi propagandanın yapılması ve vatandaşların etkilenebilmesi hususunda diğerlerinden daha etkilidir. Burada siyasi propagandanın yapıldığı en etkili aracın hangisi olduğu üzerinde durulacaktır.

Tablo 20: Siyasi Propagandanın En Etkili Aracı Hususundaki Düşüncelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
T.V./radyo diyenler	38	92.7	71	85.5
Yürüyüş ve toplantılar diyenler	1	2.4	2	2.4
Gazete/dergiler diyenler	2	4.9	9	10.8
Yazılı el/duvar ilanları diyenlere	-	-	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Görüldüğü üzere, ev kadınlarının % 85.5'i, çalışan kadınların % 92.7'si siyasi propagandanın yapılabileceği en etkin aracın televizyon ve radyo olduğu hususunda birleşmektedirler. Lane ..."sesli ve görüntülü haberleşmenin birleşmesi (örneği televizyon), özellikle az eğitim görmüş olanlar bakımından yazılı kitle haberleşme araçlarına oranla bu yönde daha etkilidir. Televizyon daha çok kişileşmiştir, daha az çaba istediği gibi, daha sık olarak küme davranışını yansıttığından haberlerin daha çok tartışılmasına yol açmaktadır" demektedir (Tokgöz,1979:11). Biz de, araştırmamızda kadınların çoğunun radyodan ziyade televizyondan etkilendiğini müşahade ettik.

Yalnız bizim araştırmamızda ev kadınlarının tahsil düzeyinin daha düşük olmasına rağmen, çalışan kadınların televizyondan daha çok etkilendiği sonucu elde edilmiştir. Bu durumu, çalışan kadınların diğer iletişim araçlarından yararlanabilecek yeterli zamana sahip olamadıkları şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca çalışan kadınlar arasında bekarların oranının yüksek olması aynı zamanda eş etkisini de tabii olarak azalmasına da neden olabilmektedir. Gazete ve dergi gibi yazılı basın araçlarının siyasi propagandanın en etkili vasıtaları olduğunu söyleyenlerin oranı ev kadınlarında daha fazladır. Ancak sözkonusu oran, lise ve dengi okul mezunlarının ifade ettikleri sayıya tekabül eder. Yürüyüş ve toplantıları siyasi propagandanın en etkili aracı gören ev kadınları ile çalışan kadınların oranı birbirine denktir. Yazılı el ve duvar ilanlarını daha etkili gören ev kadınları % 1.2 iken, çalışan kadınlarda bu etkiden söz edene rastlanmamıştır. Sonuç olarak, kitle iletişim araçlarının siyasi propagandanın en etkili araçlar olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü kitle toplumu olarak nitelendirilen günümüz toplumlar, nüfusça yoğun ve karmaşık olduklarından, bu toplumlara verilmek istenen bilgi ve mesajların mümkün olan en geniş kitleye duyurulması kitle haberleşme araçları yoluyla mümkün olabilmektedir. Çünkü "kitle iletişim araçları enformasyonu veren ve yayan geniş bir "bilgi endüstrisi"nin parçasıdır" (Erdoğan-Alemdar,1990:107). Sözkonusu toplumlarda "siyasi sistemde varlığını korumak, sürdürmek -ya da sistemin karşıtları onu değiştirebilmek için iletişim olanaklarını kullanmak zorundadır" (Kaya,1985:25-26)

3.3. Görüşülenlerin Demokrasi Tanımları

Kadının siyasi konularda ilgisiz ve dolayısıyla bilgi bakımından da zayıf oluşu hususu pek çok araştırma ve araştırmacı tarafından ifade edilmiştir. Siyasi katılma ya da oy verme konusunda da aynı tutumların uzantılarına rastlamak mümkündür. Sandık başına gitmenin ya da katılma faaliyetlerinin demokratik düzenler için ne anlam ifade ettiği hususunda kadınların bilgi ve düşüncelerini tespit etmek amacıyla onlardan demokrasiyi tarif etmeleri istenmiştir.

Tablo21:Görüşülenlerce Yapılan Demokrasi Tanımlarının Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Hürriyet	11	26.8	5	6.0
Adalet	-	-	3	3.6
Eşitlik	8	19.5	5	6.0
Yönetim şeklidir	7	17.1	6	7.2
Halkın kendi kendisini yönetmesidir	12	29.3	7	8.4
Siyasi partilerin çok olması demektir	-	-	2	2.4
Siyasi parti ve liderler demektir	-	-	3	3.6
Ülkenin bağımsızlığı demektir	2	4.9	-	-
Cevap vermeyenler	1	2.4	52	62.7
Toplam	41	100.0	63	100.0

Tablo20'deki tespitlerimize göre demokrasinin ne olduğu konusunda hiç bir fikri olmayanların çoğunluğu ev kadınıdır. Çünkü görüşmelerimiz sırasında "demokrasi nedir?" sorusuna ev kadınlarından "bilmiyorum" cevabını verenlerin oranı ev kadınlarında daha fazladır. Söz konusu oran, ev kadınlarının eğitimsizliği ve siyasi konulara duyduğu ilgisizlik ve bilgisizlikle açıklanabilir. Eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen, demokrasiyi tarif edemeyecek pek çok kişinin bulunması bize, siyasi bilginin yanı sıra ilgi eksikliğinin de önemli bir etken olduğunu düşündürmektedir. Bunun yanı sıra, ev kadınlarının sahip olduğu dar sosyal çevreye karşın, çalışan kadınların dışarıyla teması oldukça yoğundur. Bu sebeple demokrasinin ne anlama geldiğini bilmeyenlerin oranı çalışan kadınlarda daha azdır.

Demokrasiyi siyasi partiler ve parti liderleriyle açıklayanlara ev kadınlarında % 3.6 oranında, çalışan kadınlarda ise hiç rastlanmamıştır. Demokrasiyi bu basit ifadelerle tarif etme en fazla ev kadınlarında karşılaşılan bir durumdur. Ev kadınlarının demokrasiyi bu basit ifadelerle tarif etmeleri, onların siyasi ilgi ve bilgi bakımından eksik olduğu kadar, demokrasinin ne olduğu konusunda da çalışan kadınlardan daha az emin olduklarını göstermektedir. Çünkü çalışan kadınların % 29.3'ünün demokrasiyi "halkın kendi kendisini yönetmesi", % 17.1'inin de "bir yönetim şekli" biçiminde tarif etmesi, çalışan kadınların ev kadınlarına göre bu mevzuda daha bilgili olduklarını göstermektedir.

Söz konusu durum, hem çalışan kadınların ev kadınlarına oranla eğitim düzeylerinin yüksekliğine, hem de iktidara gelecek partinin doğrudan kendilerinin işvereni olması meselesine bağlı olabilir.

Ancak çalışan kadınların da demokrasi konusunda etraflı bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Çünkü, yapılan tariflerin çoğu kitle iletişim araçlarından öğrenildiği kadarıyla (halkın kendi kendisini yönetmesi gibi...) basmakalıp ifadelerden müteşekkildir. Bu, çalışan kadınların da demokrasi hususunda ayrıntılı bilgiye sahip olabilmek için gerekli eğitim ve siyasi bilgi düzeyinden yoksun olduğunu göstermektedir. Ancak, siyasi bilgi düzeyini belirleyen tek kriter eğitim düzeyi değildir. Hatta, öğrenim yapmış pek çok ferdin de bu konuda etraflı bilgiye sahip olmadığı önemli gerçeklerden biridir.

Ayrıca, diğer ifadelerle göre ev kadınlarının en yoğun biçimde dile getirdikleri tanım yine "halkın kendi kendisini yönetmesi"dir. Fakat söz konusu ifadeyi kullananlar genellikle lise ve dengi okul mezunlarıdır. Demokrasiyi "ülkenin bağımsızlığı" şeklinde tanımlayan çalışan kadınların oranı % 4.9 olmasına rağmen, ev kadınlarında bu ifadeyi kullanana rastlanmamıştır. Çalışan kadınların yine üzerinde en çok fikir birliği ettikleri demokrasi tanımı % 119.5'lik bir oranla eşitlik kavramıdır. Bu oran ev kadınlarında % 6'dır. Demokrasiyi adaletle tarif eden ev kadınları ise % 3.6 oranındadır.

Tüm bunların ışığında diyebiliriz ki, eğitim seviyesi arttıkça, demokrasiyi tarif edebilme yeteneği de artmaktadır. Bu sebeple, ev kadınlarına oranla eğitim seviyesi daha yüksek olan çalışan kadınların demokrasiyi tanımlayabilecek siyasi bilgi düzeyi ev kadınlarına göre daha fazladır. Ancak, çalışan kadınların da (iktidar değişimi ya da diğer siyasi olaylardan doğrudan etkilenmelerine rağmen) siyaset alanının ve bu alanda cereyan eden hadiseleri değerlendirebilmelerine imkan verebilecek etraflı bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir. Kaldı ki, kadınların siyasi katılma faaliyetleri oy verme ve siyasi olayları kitle haberleşme araçlarından izleme gibi külfet getirmeyen aktiviteler olduğundan, bu faaliyetlerde bulunmak için zaten üst düzeyde bir siyasi bilgi seviyesine ihtiyaç yoktur.

2.4. Ülke Yönetiminde Siyasi Partilerin Gerekliliğine Olan İnanç

Siyasi partiler demokratik sistemlerde siyasi faaliyetleri yönlendiren ve düzenleyen önemli teşekküllerden biridir. İktidar mücadelesinin sürdürülmesi esnasında siyasi partiler, taraf oldukları faaliyetlerle demokratik düzenin işleyişine katkıda bulunurlar. Demokratik sistemlerde önemli işlevlere sahip olan siyasi partilerin yönetim için gerekli olup olmadığı hususundaki düşünceler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo22: Ülke Yönetiminde Siyasi Partilerin Gerekliliği Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Gerekli görenler	18	43.9	81	97.5
Ülkede düzensizlik olacağı düşüncesiyle gerekli görenler	6	14.6	-	-
Ülkenin siyasi partisiz yönetilemeyeceği endişesiyle gerekli görenler	7	17.1	-	-
Siyasi partileri gerekli görmeyenler	-	-	-	-
Eşitliğin sağlanması için gerekli görenler	1	2.4	-	-
Siyasi hak, görüş ve çıkarların savunulması için gerekli görenler	9	22.0	-	-
Cevapsız	-	-	2	2.4
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, ülke yönetimi için siyasi partilerin gerekli olmadığı düşüncesini taşıyan ne çalışan, ne de ev kadınına rastlanmamıştır. Ancak, çalışan kadınların % 43.9'u, ev kadınlarının da % 97.5'i sadece siyasi partilerin yönetim için gerekli olduğunu ifade etmekte yetinmişlerdir. Sözü edilen oranın ev kadınlarında daha yüksek olması, onların siyasi partileri sistem için ne ifade ettiğini değerlendirebilecek siyasi bilgidен yoksun olmalarına bağlanabilir.

Ev kadınlarına oranla daha fazla siyasi bilgiye sahip olan çalışan kadınlar görüşmeler esnasında sadece siyasi partilerin gerekli olup olmadığına cevap vermekle kalmayıp, neden gerekli olduklarına da açıklık getirmişlerdir. Örneğin çalışan kadınların % 22'si siyasi partileri siyasi hak, görüş ve düşüncelerin savunulması, % 17.1'i ülkenin yönetilmesi ve % 14.6'sı siyasi düzenin korunması için gerekli gördüklerini belirtmişlerdir.

Bu tutum, çalışan kadınlarda siyasi ilgi ve bilgi düzeyinin ev kadınlarına oranla daha yüksek olduğunun işareti sayılabilir. Çünkü görüşmeler esnasındaki gözlemlerimiz, çoğu ev kadınının siyasi partilerin sistem için ne ifade ettiği hakkında hiç bir fikre sahip olmadıklarını ortaya koymuştur. Onlar için siyasi partiler, sadece oy pusulalarında kendilerinin "evet" veya "hayır" dediği kutucuklardan ibarettir. Diğer bir ifadeyle, kadınlar tarafından siyasi partiler demokraside gördüğü işlevden ziyade, bir siyasi katılma vasıtası olarak algılanmaktadır.

3.5. Eğilimlere Göre Siyasi Parti Tercihleri

Her siyasi partinin belirli bir siyasi düşüncesi veya yansıttığı bir dünya görüşü vardır. Söz konusu özellikleriyle her parti, toplumun belli kesimlerinden oy alır. Ancak, bu partilerin oy aldıkları kesimler, birbirinden kesin sınırlarla ayrılmış değildir. Bütün partiler belirli oranlarda tüm toplumsal kesimlerden taraftar ve oya sahiptir. Bu durumun aksı, zaten demokrasinin varlığını tehlikeye düşürmektedir. Bununla birlikte, Tablo23'de kadınların en fazla oy verdiği parti veya partilerin tespitine yönelik bulgular mevcuttur.

Tablo23:Tercih Edilen Siyasi Partinin Sahip Olduğu Eğilime Göre Tercih Yapma Tutumununun Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Sosyal demokrat eğilimli partiler (DSP-SHP)	8	19.5	15	18.5
Merkez-liberal eğilimli partiler (DYP-ANAP)	28	68.3	48	57.8
Muhafazakar eğilimli partiler (MÇP-RP-IDP)	5	12.2	20	24.1
Toplam	41	100.0	83	100.0

Yukarıdaki bulgulara göre, hemen hemen birbirine denk bir oranla çalışan kadınların % 19.5'i, ev kadınlarının da %18.1'i sosyal demokrat eğilimli partilere oy vermektedirler. Kadınların -yine aşağı yukarı aynı oranlarda- en fazla oy verdikleri partiler, merkez-liberal eğilimli partilerdir. Bu oran çalışan kadınlarda % 68.3, ev kadınlarında % 57.8'dir. Merkez-liberal eğilimli partilerin hem çalışan, hem de ev kadınlarından diğer partilere oranla daha fazla rey alması, söz konusu partilerin vaadlerinin ve dünya görüşlerinin daha somut ve daha reel olmasına bağlanabilir. Çünkü, gerek sosyal-demokrat ve gerekse muhafazakar eğilimli partilerin propaganda ve görüşleri, doğrudan içinde yaşadıkları topluma değil, kendilerine göre ideal bir düzenin kurulmasına yöneliktir. Kadınların günümüze kadar gelen hükümde iddia edildiği gibi muhafazakar eğilimli partileri ve onların soyut düşünce sistemlerine

taraf olma yoğunlukları artık azalmıştır. Günümüzde ekonomik menfaat güdüsüyle tanıyan kadın, uç partilerden merkez partilere doğru bir siyasi tutum değişimi diğer bir ifadeyle, geçiş süreci içerisine girmiştir. Bununla birlikte; ev kadınları, çalışan kadınlara oranla muhafazakar eğilimli partilere daha fazla oy vermektedirler. Çalışan kadınların oylarının yoğunlaştığı ikinci partinin sosyal-demokrat eğilimli partiler olmasına karşın, ev kadınları merkez-liberal eğilimli partilerden sonra en çok muhafazakar partilere oy vermektedirler. Bu ise, çalışan kadınların ev dışı faaliyet ve fonksiyonlara katılmaları nedeniyle daha seküler düşüncelerine, ev kadınlarının da daha çok geleneksel bir çevrede yaşamalarına bağlanabilir.

3.6. Siyasi Parti Tercihlerini Belirleyen Faktörler

Daha önce de ifade edildiği üzere, her parti diğerlerinden ayrı bir dünya görüşüne veya düşünce sistemine sahiptir. Bu özellikleriyle her siyasi partinin pek çok destekçisi vardır. Ancak, herhangi bir partiye oy vermenin, diğer bir ifadeyle bir siyasi parti tercihi yapmanın yegane sebebi; onun dünya görüşünün beğenilmesi değildir. fertlerin siyasi parti tercihlerinin pek çok nedeni vardır. Tablo 24'de bu nedenlerin tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Tablo 24: Tercih Edilen Siyasi Partiye Oy Verme Nedenlerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Siyasi görüşünü yansıtmaması	16	43.9	24	28.9
Partinin vaatlerini beğenme	17	41.5	32	38.6
Partinin gösterdiği aday ne- niyle	2	4.9	1	1.2
Liderini beğenme	3	7.3	-	-
Eşi oy verdiği için	1	2.4	19	22.9
Akrabaları oy verdiği için	-	-	3	3.6
Arkadaşları oy verdiği için	-	-	2	2.4
Oğlu dediği için	-	-	2	2.4
Toplam	41	100.0	83	100.0

Herhangi bir partiye oy vermenin pek çok sebebi olabilmektedir. Bu nedenle, fertlerin parti tercihlerini tek bir etkene ve kesin olarak bağlamak, pek mümkün olmamakla birlikte; bir faktör, diğerlerine oranla daha belirgin bir tesire sahip olabilir. Görüşmelerimiz sırasında kadınların hemen hepsi, oy verdikleri partiyi seçmelerinin nedenini tek bir faktöre bağlı olarak açıklamışlardır. Çalışan kadınların % 43.9'u tercihi olan partinin kendisinin siyasi görüşüne uygun bir düşünce sistemine sahip

olmasını sebep gösterirken, ev kadınlarının sadece % 28.9'u bu fikri paylaşmaktadır. Yine çalışan kadınlar tercihleri olan partinin en çok siyasi düşüncesine önem verirlerken, ev kadınları parti tercihi yaparken en fazla siyasi partilerin vaatlerine göre seçimlerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Ancak ev kadınlarından partinin vaatlerine ve siyasi görüşüne göre parti tercihi yaptıklarını belirtenler bu düşüncüyü eşleriyle paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

Bununla birlikte, partinin vaatlerine göre oy verme tutumu çalışan kadınlarda da % 41.5 gibi küçümsenmeyecek bir orana sahiptir. Ama ev kadınlarında bu değişken, diğerlerine göre daha büyük bir orana sahiptir. Söz konusu oran, onların da en az çalışan kadınlar kadar, hatta daha da fazla sosyo-ekonomik menfaatlerini koruyacaklarını vaadeden partilere oy verdiklerini, kendilerine içinde yaşadıkları toplumdaki aksaklıkları düzenlemek yerine, idealize edilmiş bir başka sistem sunanlara karşı ilgisiz kaldıklarını göstermektedir. Ev kadınlarının en fazla yoğunluk gösterdiği üçüncü neden ise, eşinin o partiye oy vermesi faktörüdür. Buna göre ; çalışan kadınların ev kadınlarına göre eşlerinin parti tercihinden daha az etkilendiği söylenebilir. Daha önce de ifade edildiği gibi, ev kadınları siyasetin ev dışı faaliyetler alanına dahil edilmesinden ötürü bu konuda hem ilgisiz, hem de bilgisizdirler. Bu itibarla, söz konusu kitlenin çoğu eşinin siyasi parti tercihini onaylamakla yetinmektedirler.

Partinin gösterdiği adaydan ötürü oy verdikleri siyasi partiyi belirlediklerini ifade edenlerin oranı çalışan kadınlarda % 4.9, ev kadınlarında % 1.2'dir. Bu oran, her iki grubun da partinin gösterdiği adaydan ziyade partiye oy verdiklerini göstermektedir. Çalışan kadınların % 7.3'ü partinin liderini beğendiği ve etkili olacağına inandığı için tercih ettiği partiye oy verdiğini belirtirken, ev kadınlarında böyle bir ifadeye rastlanmamıştır. Buna karşılık, çalışan kadınların parti tercihinde de arkadaş ve akraba etkisiyle karşılaşılmamıştır. Yine çalışan kadınlar kendilerinin parti tercihine tesir edebilecek yaşta erkek çocuk sahibi olmadıkları için, bu tür bir etkiden de söz edilememektedir.

3.7. Oy Verilen Siyasi Partinin En Çok Bilinen Özelliği

Demokratik bir siyasi düzenin en temel ihtiyaçlarından biri de, siyasi partilerdir. Bu düzende, her siyasi partinin temsil ya da karakterize ettiği bir düşünce sistemi, bir siyasi yapı ideali vardır. Söz konusu görüş ve yapı modelleri hakkında hedef kitlelere verilmesi gereken mesajlar da birtakım semboller vasıtasıyla taşınır. Hatta bu semboller, bir bakıma partiyle özdeşleşmiştir. Sözü edilen semboller, halkın hem siyasi partinin oturtulduğu temeli, hem de gönderilen mesajları anlamasını kolaylaştırır. Mesajların iletilebilmesi ve algılanabilmesi, siyasi partilerin sembol ve özelliklerinin vatandaşlar tarafından bilinmesine bağlıdır. Burada siyasi partilerin en çok bilinen özellikleri aşağıdaki çizelge ile tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 25: Siyasi Partilerin En Çok Bilinen Özelliklerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Amblemini	4	9.8	-	-
Siyasi görüşlerini	16	39.0	17	20.5
Lideri	19	46.3	39	47.0
Bunların hepsi	2	4.9	26	31.3
Hiç birini bilmeyenler	-	-	-	-
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo25'teki verilere bakıldığında, hem kendilerinin oy verdiği, hem de genel olarak bütün siyasi partilerin en çok bilinen özelliğinin, o partinin lideri olduğu görülecektir. Öyle ki, görüşmelerimiz sırasında siyasi partilerin kendi isimlerinden ziyade, liderlerinin isimleriyle anıldığı tespit edilmiştir. Çünkü, siyasi partilerin seçim öncesi ve sonrası bütün faaliyetleri parti liderleri tarafından yürütülmekte, bu etkinlikler sürdürülürken de tüm kitle iletişim araçlarında en fazla boy gösteren kişiler de onlar olmaktadır. Üstelik, partileri bu liderlerle özdeşleştirmekle, siyasi partinin sahip olduğu düşünce sistemi veya tüzüklerini anlayabilmek için sarfedilen çaba ve faaliyetlere de gerek kalmaz.

Oy verdikleri siyasi partinin en çok temsil ettiği siyasi görüşü bildiklerini ifade edenlerin oranı çalışan kadınlarda % 39, ev kadınlarında % 20.5'tir. Sözü edilen oran, çalışan kadınların ev kadınlarına kıyasla tercih ettikleri siyasi partinin düşünce sistemine, diğer bir ifadeyle oturtulduğu siyasi görüş temelinde daha fazla dikkat ettiğinin işareti olabilir. Ancak, ev kadınlarının % 31.3'ü tercihleri olan siyasi partinin amblemi dahil olmak üzere bütün özelliklerini bildiklerini ifade etmişlerdir. Yalnız, görüşmelerimizdeki gözlemlerimize dayanarak, ev kadınlarının siyasi partiler hakkında detaylı bilgiye sahip olmayıp, sembolik şeyler bilmekten öteye gidemediklerini söylemek mümkündür. Oy verdikleri siyasi partinin bütün özelliklerini bildiklerini iddia edenler; partinin tüzükleri, kuruluş amaçları v.b. ayrıntılı bilgi gerektiren konulardan ziyade, partinin amblemi, lideri, temsil ettiği siyasi düşünce gibi yoğun bir siyasi ve zihni faaliyetler bütününe ihtiyaç duymadan elde edilen izlenimler hakkında bilgi sahibidirler.

Bunlara ek olarak, görüşülen çalışan kadınların % 9.8'i oy verdikleri siyasi partinin daha çok amblemini bildiklerini belirtmişlerdir. Ev kadınlarında en çok partinin amblemini bildiklerinden söz edene rastlanmamıştır. "Sadece partinin işaretini tanıma, seçmene bu "oy ormanında" bir yol gösterebilir" (Mayo, 1964:61). Esas mesele, oy verilecek siyasi partinin seçilmesidir. Çünkü fertlerin siyasi davranışları ve özel anlamda oy verme davranışı pek çok sosyal faktör tarafından etkilenmekte veya belirlenmektedir. Siyasi partilerin hiç bir özelliğini tanımayan ya da bilmeyene ne çalışan, ne de ev kadınlarında rastlanmamıştır. Çünkü, siyasi uyarıların bu denli yoğun olduğu demokratik toplumlarda gerek çalışan, gerekse ev kadınları şu ya da bu şekilde siyasi partiler hakkında sınırlı da olsa bilgi sahibi olurlar. Siyasi ortam veya partiler hakkında bilgi edinemeyen ya da bu konuya ilgi duymayan kişinin zaten oy verme ihtimali de azdır.

3.8. Oy Verilen Siyasi Partinin En Beğenilen Yönü

Bütün siyasi partilerin kuruluş amacından liderine kadarkendisine has pek çok özelliği vardır. fertler parti tercihi yaparken, sözkonusu partinin aynı özelliğine ya da herhangi bir durum karşısındaki tutumuna oy vermez. Yani her fert, oy vereceği siyasi partiyi bir takım özelliklerini ve faaliyetlerini göz önünde bulundurarak dolayı tercih etmektedir. Tablo26'da vatandaşların siyasi partilerin hangi özelliğine oy verdiklerine dair tespitler bulunmaktadır.

Tablo26: Tercih Edilen Siyasi Partinin En Beğenilen Özelliklerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Siyasi vaatlerini	12	29.3	45	54.2
Lideri	7	17.1	14	16.9
Amblemi	2	4.9	4	4.8
Siyasi görüşleri	12	29.3	18	21.7
İcraatı	8	19.5	1	1.2
Oğlu dediği için	-	-	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Görüldüğü üzere, ev kadınlarının % 54.2'si en fazla tercih ettikleri siyasi partinin vaatlerini beğenmektedirler. Bu oran, çalışan kadınlarda da % 29.3 gibi önemli bir sayıya isabet eder. Görüşmeler esnasındaki gözlemlerimize göre, siyasi partilerin vaatlerini beğendiğini ve dikkate aldığı dile getirenler çoğunlukla merkez-liberal eğilimli partilere oy veren fertlerdir. Çünkü bu partiler, ideolojik boyuttan ziyade buldukları vaatleri sayesinde oy toplayabilmektedirler. Bunun dışındaki partiler ise; sembolize etmiş oldukları ideolojik sistemleriyle karakterize edilir.

Çalışan kadınların oy verdikleri siyasi partinin en beğendikleri yönü hususunda yoğunlaştıkları bir diğer özellik, sözü geçen partinin siyasi görüşüdür. Tablo25'de de belirtildiği gibi, çalışan kadınların çoğu oy verdikleri siyasi partinin taraf olduğu siyasi fikre büyük önem vermektedirler. Çalışan kadınların oy verdikleri partinin siyasi vaatleri kadar siyasi görüşlerine de dikkat etmesi, iktidara gelecek partinin onların içinde buldukları sosyo-ekonomik ve çalışma şartlarını doğrudan etkileyebileceği hususuna bağlanabilir. Çalışan kadınların oy verdikleri siyasi partinin en beğendikleri üçüncü özelliğin partinin icraatı faktörünün olması, bu düşüncemizi destekler niteliktedir.

Tercih ettikleri siyasi partinin en çok liderini beğendiklerini iddia edenlerin oranı çalışan kadınlarda % 17.1, ev kadınlarında % 16.9'dur. Oylarını parti liderlerini beğendikleri için sözkonusu partilere verenlerin oranının hem çalışan, hem de ev kadınlarında hemen hemen aynı olduğu söylenebilir. Oy verdikleri siyasi partinin liderini beğendikleri için sözkonusu partiyi tercih eden gerek ev kadınları ve gerekse çalışan kadınlar etkin bir siyasi liderin seçimler ya da siyasi olayların kendi lehlerine dönüşme imkanı arttırdığı düşüncesinde olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca oy verdikleri partiyi lideriyle bütünleştirmek, daha doğrusu partiyi liderine indirgemek ya da onunla onunla kişileştirmek, sözkonusu fertlere siyasi hadiseleri basitleştirmeyi ve dolayısıyla anlaşılması kolay hale getirmeye yardımcı olmaktadır.

Partinin amblemini beğendikleri için sözkonusu partilere oy verdiklerini iddia eden çalışan kadınlar % 4.9, ev kadınları ise, % 4.8 oranındadır. Yine bunlar da, birbirine oldukça yakın oranlardır. Oy verdiği siyasi partinin belli bir özelliğini beğendiği için oy vermekten ziyade, oğlunun tercihini onayladıklarını belirtenler % 1.2 ile en küçük yüzdeliğe sahiptir. Zaten çalışan kadınlarda erkek evlâdın parti tercihi ne yaptığı tesire rastlanmamıştır.

3.9. Oy Atılan Siyasi Partiyi Zaman İçinde Değiştirme Durumu

Siyasi kanaat ve tutumların zamanla değiştirilmeleri mümkündür. Toplumların statik olmayan yapıları sosyo-ekonomik ve siyasi sistemlerin günün şartlarına paralel olarak değişmesine imkan verir. Bilhassa günümüz toplumları oldukça büyük çaplı değişimlere maruz kalmaktadır. Bu değişimler, tabii olarak fertlerin siyasi tutum ve düşüncelerine de yansımaktadır. Ancak, fertlerin siyasi davranış değişikliklerini sadece sosyal sistemdeki değişimlere bağlamak, doğru bir yaklaşım olmaz. Çünkü fertlerin siyasi düşüncelerini etkileyen pek çok faktör vardır. Değişen siyasi kanaat ve tutumlar oy verilen siyasi partinin değiştirilmesine de sebep olabilmektedir. Burada tercih edilen siyasi partinin değiştirilme konusu üzerinde durulacaktır.

Tablo27: Bugüne Kadar Oy Verilen Siyasî Partinin Değiştirilme Tutumunun Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Değiştirenler	21	51.2	51	61.4
Değiştirmeyenler	20	48.8	32	38.6
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo27'ye göre şu ana kadar oy verdikleri partiyi değiştiren çalışan kadınlar % 51.2, ev kadınları % 61.4 oranındadır. Ev kadınlarının, çalışan kadınlara kıyasla oy verdikleri partiyi daha çok değiştirmeleri, onların tercihlerini siyasî partilerin vaatlerine göre yapmalarına bağlanabilir. Siyasî partilerin ideolojik yapısından ziyade, vaatlerine göre tercih belirleyenlerin zamanla başka partilere oy vermesi oldukça tabii bir sonuçtur.

Oy verdikleri siyasî partiyi değiştirmeyen çalışan kadınların oranı % 48.8, ev kadınlarının % 38.6'dır. Çalışan kadınlardan oy verdikleri siyasî partiyi değiştirenlerle, değiştirmeyenlerin oranı hemen hemen birbirine eşittir. Siyasî partilerini değiştirmeyen kadınların oranlarının yüksekliği, yine daha önce de ifade edildiği gibi, tercihleri olan siyasî partinin ideolojisine, diğer bir ifadeyle düşünce sistemine dikkat etmeleriyle açıklanabilir. Görüşmeler esnasında edindiğimiz izlenimlere göre, kitle partilerine oy verenlerin tercih ettikleri siyasî partileri değiştirme ihtimali daha fazladır. Çünkü bu partilerin ideolojik boyutu yoktur. Bir başka deyişle, merkez-liberal partilere oy verenlerin partiye bağlılıkları fikri veya ideolojik bağdan yoksundur. Bu sebeple de, bu tür partilerin taraftar miktarı hususunda tabanları oynaktır. Uç partiler dışındaki "yüzer gezer" oyların sözü edilen partilerce tutulması imkan dahilindedir. Çünkü bu tür partiler, muhafazakar ya da sosyal-demokrat eğilimli partiler gibi birbirinden bariz bir biçimde ayrılan partiler değildir. Araştırmamız örnekleminde merkez-liberal partilere oy verdiklerini söyleyenlerin oranı diğerlerine göre fazla olduğundan, tercih edilen siyasî partilerin bu derece yüksek bir oranda değiştirilmesi sözkonusu iddiamızı destekler niteliktedir.

Buna ek olarak; iş, sosyal çevre, medeni durum, eğitim düzeyi, sosyal hareketlilik v.b. faktörlerin değişikliğe uğraması, fertlerin siyasî parti tercihine ya da oy verdikleri siyasî partinin değiştirilmesine sebebiyet verebilir. Ayrıca daha önce de belirtildiği gibi, ferdin sosyalleşme çerçevesinde çocuklukta edinilen birtakım değerler, onun tüm yaşantısı boyunca hiç bir değişiklik göstermeden aynı kalmayabilir. Siyasî parti tercihine pek çok unsur tarafından tesir edildiğinden, bu etkenlerden birinde meydana gelen farklılaşma, oy verilecek siyasî partinin de değiştirilmesine neden olabilir.

3.10. Oy Verilen Siyasi Partinin Değiştirilme Sebepleri

Demokratik sistemlerde yönetici kadroyu tespit etmek gibi önemli bir fonksiyona sahip olan seçimler, belirli aralıklarla yapılmaktadır. Vatandaşlar siyasi arenada mücadele veren tek tek fertler yerine, aynı düşünce ve dilekleri paylaşan kişilerden müteşekkil siyasi partiler oy verirler. Ancak seçmenler, her seçim döneminde aynı parti ve adaylara taraf olmayabilirler. Vatandaşların bu yönde davranış göstermeleri pek çok faktörün etkisiyle ortaya çıkan bir durumdur.

Tablo28'de bu faktörleri ve oy verilen siyasi partiyi değiştirme nedenlerini belirlemek amacıyla düzenlenmiştir.

Tablo28: Siyasi Partilerin Değiştirilme Nedenlerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Partinin vaadlerini yerine getirmemesi	9	22.0	24	28.9
Partinin gelişmelere ayak uyduramaması	9	22.0	12	14.5
Siyasi görüşünü değiştirenler	2	4.9	3	3.6
Parti liderinin değişmesi	1	2.4	-	-
Siyasi partilerini değiştirmeyenler	20	48.8	32	38.6
Eşine bağlı olarak değiştirenler	-	-	8	9.6
Oğlunun tercihini benimseyenler	-	-	1	1.2
Eşi öldükten sonra partilerini değiştirenler	-	-	3	3.6
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buradaki verilere göre en yüksek orana, siyasi partilerini değiştirmeyenler sahiptirler. Bir başka deyişle, çalışan kadınların % 48.8'i, ev kadınlarının % 38.6'sı oy verdikleri siyasi partileri değiştirmediklerini ifade etmişlerdir. Siyasi partilerini değiştiren ev kadınlarının çalışan kadınlara göre en yoğun olarak gösterdikleri ikinci neden; tercih ettikleri partinin vaatlerini yerine getirmemesi faktörüdür. Yine aynı oranda çalışan kadın ile ev kadınlarının % 14.5'i oy verdikleri siyasi partinin günün gelişmelerine ayak uyduramadığı düşüncesiyle siyasi partilerini değiştirdiklerini dile getirmişlerdir. Bu durum, daha önce de ifade edildiği üzere kitle partileriyle, bu partiilere oy verenler arasında herhangi bir ideolojik bağın bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

Çalışan kadınlarda oy verdikleri siyasi partiyi eşine bağlı olarak değiştiren şahıslara rastlanmamasına rağmen, ev kadınlarında bu etkene bağlı olarak siyasi partisini değiştirenlerin oranı % 9.6'dır. Yalnız bu oran, çalışan kadınların siyasi parti tercihinin değiştirilmesinde eş etkisinin az olduğu şeklinde yorumlanabileceği gibi, eşlerin birlikte şu ana kadar tercihleri olan partiyi değiştirmedikleri biçiminde de algılanabilir. Siyasi görüşününü değişmesine bağlı olarak siyasi partilerini değiştiren çalışan kadınlar, ev kadınlarından daha fazladır.

Burada da yine çalışan kadınların, oy verdikleri partinin siyasi görüşüne gösterdikleri dikkat unsuru ön plana çıkmaktadır. Parti liderinin değişmesine bağlı olarak siyasi partilerini değiştiren çalışan kadınların oranı çok küçük bir rakam iken, bu unsuru dile getiren ev kadınlarına rastlanmamıştır. Söz konusu oranın azlığı, siyasi parti liderlerinin bu hususta önemsiz olduğuna değil, Türkiye'de şu ana kadar parti liderlerinin pek değişmediğine yorumlanabilir.

Öğünun etkisiyle oy verdiği siyasi partiyi değiştiren çalışan kadınlara rastlanmamakla birlikte, ev kadınlarında bu oran % 1.2 gibi oldukça küçük bir rakama tekabül eder. Eşi öldükten sonra, daha önce birlikte oy verdikleri partiyi değiştiren ev kadınlarının oranı % 3.6 iken, çalışan kadınlarda bu etkene rastlanmamıştır. Söz konusu durum, çalışan kadınların 45 yaşın altında olmalarından ve görüştüğümüz kişilerin hepsinin eşinin hayatta olmasından kaynaklanmış olabilir.

Görülüyor ki, oy verilen siyasi partinin değiştirilme sebeplerinden en yoğun olarak dile getirileni partinin vaatlerini yerine getirmemesi hususudur. O halde partinin bulunduğu vaatleri gerçekleştirememesi, buna göre parti değiştirmenin birinci sebebi olarak kabul edilebilir. Yalnız, görüşmelerimiz ve gözlemlerimiz sayesinde elde ettiğimiz izlenimlere göre; merkez-liberal partilere oy verenler siyasi partilerini daha çok değiştirmektedirler. Çünkü bunun dışındaki diğer partiler ideolojik boyuta sahip olduklarından, bunların değiştirilme ihtimalleri daha azdır. Gördüğümüz kadarıyla sosyal-demokrat ya da muhafazakar eğilimli partilere oy verenler partinin vaatlerinden çok düşünce sistemine göre tercihlerini belirlemektedirler. Partinin, çağın ve onun gelişmelerinin gerisinde kaldığı sebep olarak gösterenler ise, bu ifadeyle; daha önce seçimleri kazanan partilerin, sonraları aldıkları oy miktarının azalmasını kastetmektedirler.

3.11. Seçimlerde Oy Kullanmamanın Nedenleri

Demokratik düzenlerde siyasi katılma, sistemin en önemli unsurlarından biridir. Siyasi katılma denince akla ilk gelen ve belki de çoğunluğun iradesinin tespit edilmesi sebebiyle en önemli siyasi katılma şekli oy vermedir. Pek çok siyasi katılma ya da siyasi davranış şekli olmasına rağmen, gözlemlerimize dayanarak diyebiliriz ki, kadınların en yoğun biçimde gerçekleştirdikleri katılma faaliyeti; seçimlerde oy vermedir. Bununla birlikte, araştırmalar siyasetten uzaklaşma ya da oy vermeme tutumları kadınlarda, erkeklerden daha fazladır. Bu sebeple burada, kadınları oy vermemeğe iten sebepler üzerinde durulacaktır.

Tablo29:Seçimlerde Oy Vermeme Nedenlerinin Dağılımı

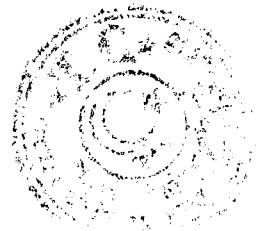
	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Her seçimde oy verenler	29	70.7	56	67.5
Hasta olduğundan gidemeyenler	-	-	8	9.6
Şehir dışında olduğundan oy veremeyenler	1	2.4	4	4.8
Eşi şehir dışında olduğundan oy veremeyenler	-	-	3	3.6
Eşinin de kendisi gibi oy vermediğini belirtenler	-	-	4	4.8
Kocası öldükten sonra oy vermeye götüren kimsesi olmayanlar	-	-	3	3.6
İşi olduğu için gidemeyenler	1	2.4	4	4.8
Beğendiği parti olmadığından oy vermeyenler	-	-	1	1.2
Seçim listelerine yazılmadıkları için oy vermeyenler	10	24.4	-	-
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo29'dan elde ettiğimiz bilgilere göre, genel olarak kadınların oy verme oranı oldukça yüksektir. Çünkü, hemen her seçimde oy verdiklerini belirten çalışan kadınların oranı ile, ev kadınlarının oranı birbirine yakın olmakla birlikte , çalışan kadınlarda daha fazladır. Söz konusu oran, daha önceleri öne sürülen kadınların erkeklerden daha az oy verdikleri düşüncesine ters düşmektedir. Ancak, kadınların seçimlere yüksek oranda katılması onların, artık, stılan oyun mahiyetini ve önemini kavradıkları anlamına alınmamalıdır. Çünkü, gözlemlerimiz bize kadınlara başta eşi olmak üzere pek çok yakını tarafından oy vermeleri konusunda etki edildiğini göstermiştir. Şöyle ki, kadınların pek çoğu oy verip vermeme veya hangi partiye oy verileceği konusunda tereddüt etmekte, yakın çevresinden kadını en çok etkileyen kişi tarafından sandık başına gitmek için motive edilmektedir. Erkekler baskın olmak şartıyla kadına etki eden kişi de, söz konusu durumun farkında olduğundan, yakın çevresindeki kadınlardan bir ya da bir kaçına kendi siyasi görüş ve tutumuyla benzeşen davranışlar göstermesi için telkinde bulunmaktadır. Yani % 70 gibi oldukça yüksek bir oranda seçime katılma kadının yalnız başına verdiği kararın ürünü sayılmamalıdır.

Oy vermeyenlerin, daha doğrusu oy vermeyen çalışan kadınların en yoğun olarak dile getirdikleri sebep, seçmen listelerine yazılmadıkları için oy vermedikleridir. Buna karşılık ev kadınlarının % 9.6'sı seçim günü hasta oldukları için oy vermediklerini belirtmektedirler. Oy vermeyen çalışan kadınlardan zehir dışında olduğu için oy vermeyenlerle, işi olduğu için oy vermeyenler % 2.4 ile aynı orana sahiptir. Aynı sebeplerden dolayı oy vermeyen ev kadınlarının oranı % 4.8'dir. Yine ev kadınlarının % 3.6'sı eşi dışarda olduğu için, % 4.8'i eşinin de oy vermediğini, % 3.6'sı da kocası öldüğü için götürenin olmaması sebebiyle oy vermediklerini belirtmişlerdir. Tüm bu oranlar yukarıdaki görüşümüzü destekler niteliktedir.

Tokgöz'ün ifade ettiği gibi, "kadınlar, erkeklere oranla oy verme bakımından daha çok çekimser kalmaktadırlar. Bununla beraber, iki ayrı cins arasındaki boşluk giderek daralmak eğilimi göstermektedir"(Tokgöz,1979:16-18).

4. Kadının Sosyal Konumunun Siyasi Tutumlarına Etkisi

Kadının toplumdaki yeri ve kadına verilen değer toplumdaki zamandan zamana, zamandan zamana değişmekle birlikte; benzer özellikler göstermektedir. Çünkü, bütün toplumlarda kadınlar, hemen hemen birbirinin aynı sosyal rollere sahiptirler. Ancak bütün toplumlarda kadına ve onun ifa ettiği rollere verilen değer birbirinden farklıdır. Söz konusu durum, kadının o toplum için yerine getirdiği fonksiyonlar kadar, adı geçen toplumun sosyal yapısından da kaynaklanabilmektedir. "Bir milletin uygarlıktaki yeri, kadına verdiği değer ve tanıdığı haklarla belirlenmelidir" (Tümerdem, 1986:151). Bu cinsler arasında yapılabilecek bir ayırım sosyal hayatta istikrarsızlığa ve birtakım problemlere yol açabilir.

Bu durum; sosyal sistem kadar, siyasi sistem için de geçerlidir. Bilhassa demokratik sistemlerde kadınların siyasi haklardan yararlanamaması; bu düzenler için oldukça mühim olan halkın iradesi, kişisel hak ve hürriyetler ve eşitlik gibi pek çok prensibe ters düşmektedir. Zaten sosyal ve siyasi sistemlerin birbirinden ayrı yapılar olarak değerlendirilmeleri de pek doğru bir yaklaşım olmaz. Çünkü, sosyal hayatta birtakım haklar elde etmiş kadınların, siyasi haklarını da kazanmış olmaları muhtemeldir. Bunun yanı sıra, sosyal hayatta aktif roller üstlenebilecek derecede iyi bir toplumsal pozisyona sahip kadınların siyasi faaliyetlerde bulunabilme yeteneğinin de olması tabii bir durumdur.

Yani kadının sosyal konumu, onun siyasi pozisyon ve tutumlarını da belirli ölçülerde etkileyebilmektedir. Kadınların oy verme davranışının incelendiği araştırmamızda; ferdi farklılıkların yanı sıra, onların siyasi davranışlarına belirleyici etkiler yapabilen sosyal faktörler, kadınların kendi sosyal konumlarını nasıl gördükleri ve söz konusu konumlarının siyasi fikir ve tutumlarına nasıl yansıdığı konuları da merak konusu edildiğinden, bu bölümde adı geçen hususlara temas edilmeye çalışılmıştır.

4.1. Kadının Erkeğe Göre Daha Alt Konumda Bulduğuna Dair Görüşler

Toplumlar, kadın ve erkek cinslerinden ve bu cinslere ait sosyal statü ve rollerden müteşekkildir. Tarih boyu çeşitli sosyal hadiseler zaman zaman birinin sosyal rol ve değerini, diğerinden daha önemli kılmıştır. Erkeğin bilhassa şehir hayatında ev dışı sosyal ve ekonomik faaliyetlerinin önem kazanması, kadının üretici ve sosyal rolünü ikinci plana itmiştir. İşlev gördüğü alanların daralması, kadının sosyal pozisyonuna da tesir etmektedir. Aşağıdaki tabloda kadınların kendi sosyal pozisyonlarını nasıl gördüklerini tespit etmek amacıyla düzenlenmiştir.

Tablo 30: Kadının Toplumdaki Yerine Dair Düşüncelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Kadının yeri erkeğe göre daha alt düzeydedir	38	92.7	63	75.9
Kadın toplumda erkekle aynı konumdadır	3	7.3	16	19.3
Kadın ve erkeğin yeri farklıdır	-	-	4	4.8
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, kadının toplumdaki yerinin erkeğe göre geri planda olduğunu düşünen ev kadınlarının oranının % 75.9 olmasına karşın, bu oran çalışan kadınlarda % 92.7'dir. Kadının toplumda ikinci planda kaldığı düşüncesinin çalışan kadınlarda daha yoğun olarak görülmesi, onların dış dünya ile daha çok temasta bulunmasına bağlanabilir. Çalışan kadınların içinde buldukları sosyal çevre daha geniş, taraf olduğu sosyal ilişkiler daha karmaşıktır. Bu sebeple çalışan kadınlar, toplumda kadının yeri hakkında daha somut ve gerçek deneyimlere sahip olma imkanı bulabilmektedirler. Diğer bir ifadeyle, çalışan kadınlar sosyal hayata bizzat aktif olarak katıldıkları halde, kendilerini erkeklere göre daha alt konumda oldukları kanaatini taşımaktadırlar. Dolayısıyla sosyal tecrübeleri onları bu kanaate sevk etmektedir.

Toplumda kadının erkekle eşit bir konuma sahip olduğu görüşünün çoğunlukla ev kadınları tarafından paylaşılması da çalışan kadınların gerçek dünya ile daha çok temasta bulunduğuyla izah edilebilir. Kadının toplumda erkekle aynı konumda olduğunu düşünen ev kadınlarının genellikle muhafazakar eğilimli oldukları, görüşmelerimiz neticesinde elde edilen bulgulardan biridir. Yine ev kadınlarının % 4.8'i kadın ve erkeğin yerinin farklı olduğu, konum itibarıyla birbirinden üst düzeyde olmadığı görüşünü paylaşmaktadırlar.

Cinsiyet, "insanın doğuştan getirdiği kişilik sistemi özelliklerinden" (Erdoğan, 1989:18) biri olmasıyla birlikte; cinsiyetler arası farklılıklar, sosyal yapıya bağlı olarak oluşmuş bir hususiyettir. Diğer bir ifadeyle "kadının toplumsal pasifliği biyolojik değil, toplumsal bir yazgı olarak karşımıza çıkıyor" (Alkan-Ergil, 1980:116-118). Pek çok sosyal faktörün etkileşimi sonucu ortaya çıkan bu durum, aslında kadının sosyal rolüyle ilgilidir. Ancak, sözkonusu durumun kadının sosyo-ekonomik pozisyonu kadar, biyo-psikolojik yapısıyla da alakalı olduğu muhakkaktır.

Bununla birlikte, zaman içerisinde kadının ekonomik ve sosyal rol ve pozisyonunun erkeğe göre zayıf düşmesi, onun toplumdaki yerini de sarsmıştır. Söz konusu olumsuzlukları bizzat yaşayanlar kadınlar olduğu için, burada kendi konumlarını değerlendirmeleri istenmiş ve yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi kadınlar da kendi konumlarının erkeklere göre daha alt düzeyde olduğunu dile getirmişlerdir.

4.2. Eğitim Durumuna Göre Kadının Sosyal Konumu Hakkındaki Düşüncelerin Değerlendirilmesi

Önceki konuda da görüldüğü üzere, kadının toplumdaki yerinin erkeğe göre daha alt düzeyde olduğu görüşü, görüştüğümüz kadınlar arasında da önemli bir orana sahiptir. Kadının konumunun erkeğe göre daha alt düzeyde olduğunu düşünmenin eğitimi düzeyi ile herhangi bir ilişkisinin bulunup bulunmadığını tespit etmek amacıyla elde edilen bulgular, aşağıdaki tabloyu oluşturmak üzere düzenlenmiştir.

Tablo 31: Kadının Toplum İçindeki Kendi Konumunu Değerlendirilmesinin Eğitim Durumuna Göre Dağılımı

Eğitim durumu	Çalışan kadınlar								Ev kadınları							
	Kadın alt düz.		Erk. aynı konumda		Top. bir. farklı.		Toplam		Kadın alt düz.		Erk. aynı konumda		Top. bir. farklı.		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Okur-yazar de-ğil	-	-	-	-	-	-	-	-	5	45.5	5	45.4	1	9.1	11	13.3
İlkokul	-	-	-	-	-	-	-	-	32	71.1	11	24.4	2	4.4	45	54.2
Ortaokul	2	100.0	-	-	-	-	2	4.9	15	100.0	-	-	-	-	15	18.1
Lise	35	92.1	3	7.9	-	-	38	92.7	11	91.7	-	-	1	8.3	12	14.5
Üniver-site	1	100.0	-	-	-	-	1	2.4	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	38	92.7	3	7.3	-	-	41	100.0	63	75.9	16	19.3	4	4.8	83	100.0

Kadının toplumdaki yerinin erkeğe göre daha alt düzeyde olduğu görüşünde olan çalışan kadınların oranı lise mezunu olanlar hariç % 100'dür. Lise mezunu çalışan kadınların % 92.1'i toplumda kadının konumunun erkeğe göre daha az mühim olduğu görüşünü savunurken, %7.9'u toplumun kadınıla erkeğe eşit değer ya da önem tahsis ettiği düşüncesindedirler.

Ev kadınlarında da aynı duruma rastlanmaktadır. Yani lise mezunları hariç, eğitim düzeyi yükseldikçe, kadının toplumdaki yerinin erkeğe nazaran daha alt seviyede olduğu düşüncesinde olanların oranı da artmaktadır. Buna karşın yine, ev kadınlarında eğitim düzeyi yükseldikçe, kadının toplumda erkekle aynı konumda olduğu görüşünü paylaşanların oranı azalmaktadır. Sosyal yapı kadın ve erkeğe farklı görev ve roller verdiği için, her iki cinsin sosyal konumlarının da farklı olduğunu ifade edenlerin sayısı okur-yazar olmayanlarda daha fazladır. Bu da eğitim seviyesi ile sözkonusu kanaatin bir ilgisi olmadığını göstermektedir.

Özetle diyebiliriz ki; hem çalışan kadınlarda, hem de ev kadınlarında kadının toplumdaki konumunun erkeğe göre daha az mühim olduğu görüşü, eğitim düzeyi yükseldikçe çoğalmaktadır. Çünkü öğrenim düzeyi yükseldikçe, kadının kendi sosyal konumunu değerlendirebilecek bilgi, yetenek ve deneye sahip olma oranı da artmaktadır. Gerek çalışan ve gerekse ev kadınlarından lise mezunu olanların, küçük bir oranla da olsa kadının erkekle aynı pozisyonda olduğu ya da sosyal rolleri bakımından mukayese edilemediğinden, farklı pozisyonlarda olması gerektiğini savunanların; görüşmeler esnasındaki intiba ve gözlemlerimize dayanarak muhafazakar eğilimli kişiler oldukları ifade edilebilir.

4.3. Kadının Siyasetten Anlayamayacağına Dair Hükümler

Kadının toplum içindeki sosyal konumu, onun siyasi sistemdeki konumuna, tutum ve davranışlarına da belirli etkilerde bulunur. Sosyal sistemde ifa ettiği rol ve faaliyetlerinin geri planda kaldığı bir toplumda kadının siyasette aktif görevler yüklenmesi beklenemez. Buna göre, siyasi faaliyetler alanı kadınların ilgi odağı dışında bırakılmıştır. Kanuni düzenlemelerle sözkonusu olumsuzluklar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. Mesela, "medeni kanun doğrultusunda Türk kadınları şahıs olarak erkeklerinki kadar gelişmiş hukuki statüleri ile hemen hemen eşit hale getirildi" (EPFT,1986:20). Ancak sadece kanuni düzenlemelerle kadının sosyal ve siyasi konumuna dair tutumların değiştirilmesi mümkün olmayabilir. Bu husus; kadınların sosyo-kültürel ve ekonomik konumlarının yanı sıra, psikolojik yapılarıyla da alakalıdır. Kadının, yapısı gereği pasif ve hassas yaratılışlı olması sebebiyle, ilgi odağı daha çok kendisi, yakın çevresi ve bu çevreyle ilgili sınırlı bilgi gerektiren konulardır. Ayrıca kadının duygusal ruhi yapısının siyaset ya da yönetimle ilgilenmeye elverişli olmayışı da bu noktada dile getirilmesi gereken hususlardan biridir.

Erkeklerin faaliyetler alanına dahil edilen siyasetin bu konularda ilgisi ve bilgisi sınırlı olan kadın tarafından anlaşılacak derecede zor ve karmaşık olduğu iddiası da bu düşünceden kaynaklanmaktadır. Sözkonusu iddia görüştüğümüz kadınlara sorulmuş, alınan cevaplar Tablo32'yi oluşturmak üzere düzenlenmiştir.

Tablo32: Ülke Yönetimi ve Siyasetin Karmaşık Olduğu Konusundaki Düşüncelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Karmaşık olduğuna inananlar	2	4.9	17	27.5
Siyaseti kadınlar için karmaşık olmadığına inananlar	37	90.2	41	49.4
Eğitim görme şartına bağlayanlar	2	4.9	24	28.9
Karmaşık olmamasına rağmen, dini açıdan kadının siyasetle uğraşmasını doğru bulmayanlar	-	-	1	1.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Siyasetin kadınlar tarafından anlaşılacak kadar karmaşık olduğu görüşüne katılmayan çalışan kadınların oranı, ev kadınlarından fazladır. Bu düşüncede olan çalışan kadınların, ev kadınlarının neredeyse iki katı olması, onların siyasi sistemi kendileriyle etkileyebileceği düşüncesine, diğer bir ifadeyle; "etkinlik duygusu"na sahip olmaları ve eğitim düzeyiyle alakalı bir durum olabilir.

Kadınların son yüzyıl içerisinde değişen mesleki statüsü, onun sosyo-ekonomik statüsüne de belirli tesirlerde bulunmuştur. Sözü geçen gelişmeler neticesinde kadınlar, artık olayların akışını ve sosyal hayata belirli tesirlerde bulunabilme şans ve duygusunu elde etmişlerdir. Çalışan kadınların hemen hemen bütününe yakın kısmının siyaseti kadınlarca anlaşılması güç bir alan olarak görmeyişlerini buna bağlamak mümkündür. Kaldı ki, siyaset de sosyal hayatın bir yönünü oluşturduğu için bu değişimlerden etkilenmesi tabiidir. Ancak Tablo39'da da görüleceği gibi, kadınlar tarafından kurulacak bir partiye en az taraf olanlar çalışan kadınlardır. Siyaseti kadınlar için anlaşılması zor bir alan olarak görmemekle beraber; kadınları bu konuda yetersiz bulmakla çalışan kadınlar, kadınları aktif siyasete katılmaya teşvik edebilecek yerleşik sosyo-kültürel değer kalıplarının yokluğunu dile getirmektedirler.

Ayrıca, ev kadınlarının % 28.9'u eğitim gören bir kadın için siyaseti karmaşık ve anlaşılması zor bir faaliyet alanı olarak görmemektedir. Buna karşın yine, ev kadınlarının % 20.5'i siyaseti kadınlar için karmaşık bir alan olarak görürken, bu oran çalışan kadınlarda % 4.9'dur. Söz konusu oran da yine, ev kadınlarının siyaseti kadınlar için anlaşılması zor ve karmaşık bir alan olarak kabul etmemelerine rağmen, kendilerinde sistemi etkileyebilme gücünden ve eğitim ile bilgi yönünden mahrum görmelerine bağlı bir durumdur. Karmaşık bir sistem olmamakla birlikte, kadının siyasetle uğraşmasını dini açıdan doğru bulmayanlara çalışan kadınlarda rastlanmazken, ev kadınlarında bu düşünceye sahip olanların oranı % 1.2'dir. Bu düşünce, daha çok muhafazakar eğilimli fertler tarafından ifade edilmiştir. Özellikle bu ifadeye ev kadınlarında rastlanması; geleneksel değerlerin ve kadının geleneksel sosyal rolünün onların sosyal hayatında daha etkili olduğundan kaynaklandığı söylenebilir.

4.4. Yaşlara Göre Siyaseti Karmaşık Bir Olgu Olarak Görme Durumu

Daha önce de ifade edildiği üzere; yaş ilerledikçe eğitim düzeyi düşmektedir. Buna karşılık, yaşın ilerlemesinin siyasi olayları değerlendirebilme ve onları anlayabilme kapasitesinin oranını ve yönünü ne ölçüde etkilediği bu kısımda konu edilecektir.

Tablo33: Yaşlara Göre Siyaseti Karmaşık Bir Olgu Olarak Görenlerin Dağılımı

Yaş	Çalışan kadınlar						Ev kadınları											
	Karmaşık		Karmaşık değil		Eğt.gör. şart.bağ. girmemeli		Karmaşık		Karmaşık değil		Eğt.gör. şart.bağ. girmemeli							
dur.	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%		
21-25y.-	-	7	100.0	-	-	-	-	7	17.1	1	14.3	4	57.1	1	14.3	1	8.4	
25-35y.2	7.7	23	88.5	1	3.8	-	-	26	63.4	2	5.6	21	58.3	13	36.1	-	-	
36-45y.-	-	7	87.5	1	12.5	-	-	8	19.5	9	28.1	14	43.8	9	28.1	-	-	
46y.+.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	62.5	2	25.0	1	12.5	-	-	
Toplam	2	4.9	37	90.2	2	4.9	-	-	41	100.0	17	20.5	41	49.4	24	28.9	1	1.2

Siyaseti karmaşık bir olgu olarak görmenin yaşlara göre dağılımı tablosuna genel olarak bakıldığında; çalışan kadınlardan 21-25 yaş grubuna mensup fertlerin % 100'ü siyaseti kadınlar

tarafından anlaşılacak kadar zor bir olgu olarak görmezken, yaş ilerledikçe bu düşünceyi paylaşanların oranı % 87.5'lere düşmektedir. Eğitim görmüş kadınlar için siyasetin karmaşık olmadığını savunan çalışan kadınların oranı yaş ilerledikçe artmaktadır. Ev kadınlarında ise, yaş ilerledikçe siyasetin anlaşılmasının zor bir olgu olduğu görüşü artmaktadır. Yine ev kadınlarında -çalışan kadınlarda olduğu gibi- siyaseti eğitim gören kadınlar için karmaşık bulmayanların oranı, 25-35 ve 36-45 yaş gruplarında daha yüksektir. Yani hem çalışan, hem de ev kadınlarında yaş ilerledikçe siyaseti karmaşık bir olgu olarak görmenin oranı artmaktadır.

Yukarıdaki tablodaki verilere göre, yaş ilerledikçe siyaseti karmaşık bir olgu olarak görenlerin oranı artmaktadır. Bu durum; yaş ilerledikçe eğitim düzeyinin düşmesi kadar, siyasi olayların yaşlılar için karmaşık hale gelmesine de bağlı olabilir. Ayrıca; araştırma kapsamına kadın fertleri aldığımızdan, siyasetin kadınlar için zaten karmaşık ve anlaşılması zor bir olgu olarak görülmesinin de sözkonusu oranları etkileyebileceği ihtimali gözden uzak tutulmamalıdır.

4.5. Kadınlara Siyasete Aktif Katılmada Tanınması Gerekli Fırsatlar

Kadınlar siyaset alanında ve iktidara ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen tüm faaliyet ve mücadelelere erkeklere oranla daha az ilgi duyar ve katılırlar. Bu durum, kadının siyasi meseleler hususundaki ilgi ve bilgi eksikliği kadar, siyasi hakların çok uzak bir geçmişe uzanamayışından da kaynaklanmış olabilir. Kadınlar için çok yeni olan bu hakların kullanılması, onların öncelikle benimsenmesini, özümsemesini gerektirir. Çünkü, bütün davranış türleri gibi siyasi davranışlar da ancak belirli ilke ve unsurların özümsemesi sonucu işlev ya da uygulama kazanmaktadırlar. Bu itibarla, siyasi hakların sınırlı kullanımının nedenlerini tespit etmek amacıyla kadınlara; siyasette kendilerine ne tür fırsatlar verilmesini istedikleri sorulmuş, alınan cevaplar aşağıdaki gibi tabloleştirilmiştir.

Tablo34: Kadınlara Siyasette Yerilmesi Gerekli Fırsatlar Hususundaki Düşüncelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Siyasi partiler kadın adaylara daha çok fırsat veremeli	-	-	8	9.6
Kadın aktif siyasete katılmamalı	-	-	2	2.4
Toplum kadın siyasetçilere alıştırılmalı, bu konudaki ön hükümler kaldırılmalı	1	2.4	4	4.8
Kadınlara siyasetin tüm alanlarında fırsat tanınmalı ve desteklenmeli	7	17.1	27	32.5
Kadınların eğitim imkanları artırılmalı	5	12.2	19	22.9
Kadınların örgüt kurma ve örgütlere üye olma imkanları artırılmalı	14	34.1	-	-
Kadın sadece bildiklerini çevresine aktarmakla, onların tercihlerine etki etmekle yetinmeli	2	4.9	4	4.8
Erkeklerle sağlanan imkanlar kadınlara da sağlanmalı	10	24.4	-	-
Cevapsız	2	4.9	19	22.9
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre, ev kadınlarının çoğunluğu % 32.5'lik gibi bir oranla, siyasetin tüm alanlarında destek ve fırsat beklerken, çalışan kadınların % 34.1'i örgüt kurma ve siyasi örgütlere üye olma imkanlarının artırılması konusunda fırsat verilmesini istemektedirler. Görüşmelerimiz sırasında

bu soruya cevap veren ev kadınları, siyasetin tüm alanlarında bilhassa kendi sosyal çevrelerinden destek beklediklerini söylemek suretiyle aktif siyasete katılmamalarını sosyo-kültürel değerlere bağlamışlardır. Ancak hemen şunu da ifade etmek gerekir ki, ev kadınlarının aktif olarak siyasete girmelerinde bilgi seviyeleri de yeterli değildir. Çalışan kadınlar ise, örgütlü siyasi faaliyetlerin daha etkili olacağı düşüncesiyle örgüt kurma imkanlarının arttırılmasını istediklerini, çünkü devlet memuru olmanın ve boş vakit bulamamanın dezavantajlarıyla bu faaliyetlere katılmadıklarını belirtmişlerdir.

Siyasete aktif katılmada ne tür fırsatlar istedikleri sorusuna "bilmiyorum" cevabını veren ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlardan daha fazladır. Çalışan kadınların ev kadınlarına oranla daha az "bilmiyorum" cevabını vermesi, ev kadınlarının siyasi ilgi ve bilgi bakımından çalışan kadınlardan daha düşük seviyede olduklarını göstermektedir. Bu sebeple, ev kadınlarının % 22.9'u kadının eğitim imkanlarının arttırılmasını siyasi faaliyetlerde bulunmak için bir fırsat olarak değerlendirmektedirler. Sözkonusu oranın çalışan kadınlarda % 12.2 olması da, çalışan kadınların eğitim seviyesi konusunda daha az endişeli olduklarını göstermektedir. Buna karşın, çalışan kadınların % 24.4'ü siyasette erkeklere sağlanan imkanların, kadınlardan daha fazla olduğu düşüncesini taşımaktadırlar. Sözkonusu durum çalışan kadınların dış dünyayla somut gerçekleriyle daha fazla karşılaştıklarının işareti olarak kabul edilebilir. Diğer bir ifadeyle, çalışan kadınlar kadının aktif siyasete katılma imkanlarının sınırlı oluşundan kaynaklandığının farkındadırlar. Çünkü kadınlar gerek imkan ve gerekse bu konudaki sosyal değerler bakımından erkeklerin sahip olduğu birtakım şanslardan mahrumdurlar. Bunun yanı sıra kadınlar, biyo-psizik yapıları sebebiyle de siyasete uzaktırlar.

Evkadınlarının % 9.6'sı siyasi partilerin kadın adaylara daha çok fırsat tanıması gerektiğini ifade etmişlerdir. Çalışan kadınların daha önce ifade ettiğimiz siyasi örgüt kurma ya da bunlara üye olma düşüncesi de bu cümledendir. Kadının, dini sakıncalar yüzünden siyasete aktif olarak katılmaması gerektiği düşüncesinde olan çalışan kadınlara rastlanmazken, ev kadınlarının % 2.4'ü bu fikri paylaşmaktadır. Bu, geleneksel değerlerin çalışan kadınlar üzerinde daha az etkiye sahip olduğu şeklinde yorumlanabilir. Yine aynı cümleden sayabileceğimiz kadının siyasetli ilgili bilgilerini çevresine anlatıp sadece onların parti tercihine etki etmekle yetinmesi gerektiği görüşünde olanların oranı ise; ev kadınlarında % 4.8, çalışan kadınlarda % 4.9'dur. Çünkü sözü edilen fikir sahiplerinin gerekçesi de dini sakıncaların varlığıdır.

Bunun dışında, toplumsal değerlerden kaynaklanan endişe ile, toplumun kadın siyasetçilere alıştırılması ve bu konudaki ön hükümlerin kaldırılması gerektiğini savunan ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlardan daha fazladır. Çünkü geleneksel sosyal değerlerin ev kadınları üzerindeki etkisi, çalışan kadınlara olan tesirlerinden daha fazladır.

4.6. Kadının Siyasete Aktif Olarak Katılmasına Yakın Çevresinin Tepkisi

Bütün demokratik siyasi sistemlerde kadınlar seçme ve seçilme hakkına sahiptirler. Buna karşın, pek çok demokratik düzende kadınlar özellikle seçilme haklarını tam anlamıyla kullanamamakta, uygulamaya koyamamaktadırlar. Bunun ferdi özelliklerden toplumsal yapıya bağlı etkenlere kadar pek çok nedeni bulunabilmektedir. Bizim daha çok sosyal yapının etkileri üzerinde durduğumuz bu bölümde, kadının aktif siyasete katılmasına yakın çevresinin tepkisi incelenmeye çalışılacaktır.

Tablo35: Herhangi Bir Partiden Aday Olma Durumunda Aile ve Çevrenin Buna Tepkisinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Destekleneceklerini ifade edenler	33	80.5	36	43.4
Karşı çıkılacağı endişesi taşıyanlar	8	19.5	35	42.2
Kayıtsız kalınacağıni söyleyenler	-	-	1	1.2
Alay edileceğini belirtenler	-	-	5	6.0
Eğitimi olmadığından seçilemeyecekleri endişesi taşıyanlar	-	-	4	4.8
Cevapsız	-	-	2	2.4
Toplam	41	100.0	63	100.0

Herhangi bir partiden aday olmaları durumunda, ailelerinin ve yakın çevrelerinin tepkisinin ne olabileceği sorulan çalışan kadınların % 80.5'i, ev kadınlarının % 43.4'ü destekleneceklerini ifade etmişlerdir. Aktif siyasi faaliyetlerde bulunmalarına aile ve yakın çevrelerinin karşı çıkacakları endişesi taşıyan ev kadınlarının oranı (42.2), çalışan kadınlardan daha fazladır. Ev kadınlarından destekleneceklerini belirtenlerle, karşı çıkılacağını söyleyenler aynı grup içerisinde karşılaştırıldığında pek bir anlam ifade etmemekle birlikte, çalışan kadınlarla mukayese edildiğinde

önemli bir nokta ortaya çıkmaktadır. Buna göre, ev kadınlarının bulunduğu çevre, çalışan kadınlara oranla daha gelenekseldir. Diğer bir ifadeyle, ev kadınlarının sosyal hayatında geleneksel sosyal değerler daha fazla uygulama bulmaktadır. Buna karşılık, çalışan kadınlar gerek sosyal çevreleri ve gerekse aldığı kararlar bakımından geleneksel değerlerin tesirlerinden daha az etkilenmektedir. bunun dışında çalışan kadınların sosyal hayata aktif katılma imkanları daha fazladır. Halbuki ev kadınlarının bu imkanları sınırlıdır.

Aktif siyasete katılma durumunda ailesinin ve yakın çevresinin kendisiyle alay edeceğini belirtenler (%6) yine ev kadınlarıdır. Söz konusu ifadeyi kullananları eğitimleri olmadığı için seçilemeyeceklerini söyleyen ev kadınlarıyla (%4.8) birleştirmek mümkündür. Çünkü her iki ifadenin temelinde de, sahip olunan siyasi bilgi, eğitim seviyesi ve etkinlik duygusunun düşük olması durumunda başarılı olunamayacağı endişesi yatmaktadır.

4.7. Siyasi Partilerin Kadın Adaylara Fırsat Verip Vermediğine Dikkat Etme

Demokratik sistemler için önemli siyasi rollere sahip olan siyasi partilerin üyelerinin çoğunluğunu, bütün diğer siyasi teşekküller gibi erkek adaylar oluşturmaktadır. Sözü edilen bu örgütler zaman zaman belli sayılarda da olsa, kadın aday ya da üyelere de yer vermektedirler. Siyasi partilerdeki kadın adayların, söz konusu partiye kadın seçmenlerin oyunun ne kadarını kazandıracığı konusunda bir fikir edinmek amacıyla görüşülenlerin oy verdikleri siyasi partinin kadın adayları olup olmadığına ne derece önem verdikleri incelenmeye çalışılmıştır. Tablo36, sözü edilen maksatla oluşturulmuştur.

Tablo36: Siyasi Partilerin Kadın Adaylara Fırsat Verip Vermediğine Dikkat Etme Tutumunun Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Dikkat edenler	28	68.3	38	45.8
Dikkat etmeyenler	13	31.7	45	54.2
Toplam	41	100.0	83	100.0

Oy verdikleri siyasi partinin kadın adaylarının olup olmadığına çalışan kadınlar (%68.3), ev kadınlarından (%45.8) daha fazla dikkat etmektedirler. Burada daha çok merak güdüsü ön plandadır. Çünkü, kendilerini temsil ettiklerine inandıkları bu adaylar sayesinde çıkarılarını kollamak daha kolaydır. Diğer bir ifadeyle, siyasi iktidarın etkilerine dah çok maruz kalan çalışan kadınlar, sosyo-ekonomik ve siyasi menfaatler konusunda daha bilinçli davranmaktadırlar.

Buna karşın, siyasi partilerin sahip oldukları kadın aday sayısına dikkat etmediğini belirten ev kadınları (%54.2), çalışan kadınlardan (%31.7) daha fazladır. Ev kadınlarınca bu durum, dini açıdan kadının yönetim mekanizmasında yer almaması gerektiğiyle olduğu kadar, kadın mebus ya da yöneticilere duyulan güvensizlikle de açıklanabilir. Ev kadınlarınca çalışan kadınlara oranla, oy verdikleri partilerde bulunan kadın adayların daha az dikkate alınmasının bir diğer sebebi de; ev kadınlarının daha muhafazakar olmalarına bağlanabilir. Çünkü görüşmelerimiz esnasında, ev kadınlarının büyük bir çoğunluğunun kadınların siyasetle ilgilenmemesi gerektiği kanısında oldukları tespit edilmiştir.

4.8. Öğrenim Düzeyine Göre Siyasi Partilerdeki Kadın Adaylara Dikkat Etme Tutumu

Oy verdikleri siyasi partinin kadın adaylara fırsat verip vermediğine dikkat eden kadın seçmenler olduğu gibi, dikkat etmeyenler de mevcuttur. Siyasi partilerin kadın üyelerinin bulunup bulunmadığına dikkat etmenin hangi etkenlere bağlı olarak ortaya çıkan bir tutum olduğunu tespit etmek amacıyla, görüşülenlerin eğitim düzeyleriyle sözkonusu tutum arasında herhangi bir ilişkinin var olup olmadığı bu kısımda konu edilmeye çalışılmıştır.

Tablo37: Öğrenim Düzeyine Göre Oy Verilen Siyasi Partinin Kadın Adaylara Fırsat verdiğine Dikkat Etme Tutumunun Dağılımı

Öğrenim düzeyi	Çalışan kadınlar						Ev kadınlar					
	Dikkat edenler		Dikkat etmeyen.		Toplam		Dikkat edenler		Dikkat etmeyen.		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ok.-Yazar olmayanl.	-	-	-	-	-	-	3	27.3	8	72.3	11	13.3
İlkokul	-	-	-	-	-	-	16	35.6	29	64.4	45	54.2
Ortaokul	1	50.0	1	50.0	2	4.9	9	60.0	6	40.0	15	18.1
Lise	26	68.4	12	31.6	38	92.7	10	83.3	2	16.7	12	14.5
Univer.	1	100.0	-	-	1	100.0	-	-	-	-	-	-
Toplam	28	68.3	13	31.7	41	100.0	36	45.8	45	54.2	83	100.0

Buradaki verileri dikkate aldığımızda; hem çalışan kadınlarda, hem de ev kadınlarında öğrenim düzeyi yükseldikçe, oy verdikleri siyasi partinin kadın adaylara fırsat verip vermediğine dikkat edenlerin oranı artmaktadır. Yine her iki grupta eğitim düzeyi arttıkça, oy verdikleri siyasi partinin kadın adaylara ne derece fırsat tanıdığına dikkat etmeyenlerin oranı azalmaktadır. Diğer bir ifadeyle,

gerek çalışan ve gerekse ev kadınlarında öğrenim düzeyi ile tercihleri olan siyasi partinin kadın adaylara fırsat verip vermediğine dikkat etme tutumu arasında doğru orantı, dikkat etmeme tutumu ile eğitim seviyesi arasında da bir ters orantı mevcuttur.

O halde diyebiliriz ki; kadının eğitim seviyesi yükseldikçe, kende kendisinin toplum içerisindeki sosyal ve siyasi konumunu değerlendirebilme ve bu alanlarda çaba sarfeden kadınları destekleme tutumu o nisbette artmaktadır.

4.9. Siyasi Partilerde Kadın Üyelerin Az Sayıda Olmalarının Sebepleri

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, siyasi partilerdeki kadın üyelerin sayısı erkek adaylara nazaran çok azdır. Kadınların siyasi partilere üye olmaları hususunda kanuni bir engel olmamasına rağmen, sınırlı sayıda kadın çeşitli partilerden aday olmaktadır. Elbetteki bu, pek çok etkene bağlı olarak gerçekleşen sosyo-kültürel ve siyasi bir hadisedir. Bu konuda tespitler yapmak gayesiyle hazırlanan aşağıdaki tablo, hem ev kadınlarına, hem de çalışan kadınlara göre siyasi partilerdeki kadın üyelerin az sayıda olmasını etkileyebilecek faktörlerin dağılımını vermektedir.

Tablo38: Siyasi Partilerdeki Kadın Üyelerin Az Sayıda Olmasının Sebeplerinin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Kadınlara fırsat verilmediği için	3	7.3	16	19.3
Kadının boş vakti az olduğundan siyasete ilgisi azdır	3	7.3	5	6.0
Kadının sosyal konumu buna engeldir	22	53.7	18	21.7
Eşlerin kadınların siyasetle ilgilenmesini engellemesi yüzünden	-	-	2	2.4
Dini açıdan kadının siyasetle ilgilenmesi doğru değildir.	-	-	5	6.0
Eğitim düzeyi düşük olduğundan	6	14.6	13	15.7
Kadının tüm alanlar- imkanlarının sınırlı olması	1	2.4	4	4.8
Siyaset erkek işi olduğu için	3	7.3	6	7.2
Kadın-erkek eşitsizliğinden kaynaklanmaktadır	2	4.9	-	-
Cevapsız	1	2.4	14	16.9
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo38'e genel olarak bakıldığında hem ev kadınlarının (%21.7), hem de çalışan kadınların (%53.7) çoğunluğu, siyasi partilerdeki kadın üyelerin sayısının azlığını, kadının toplum içindeki sosyal konumuna bağlamaktadırlar. İfade edildiği üzere; çalışan kadınlar, aktif sosyal çevreyle daha çok etkileşimde bulunduğu için, kadının toplum içindeki yeri hakkında ev kadınlarına göre daha somut değerlendirmeler yapma şansına sahiptirler.

Çünkü çalışan kadınların yaşadıkları ve faaliyette buldukları ortam, ev kadınlarına nazaran daha geniş ve ev dışı faaliyetlerin daha yoğun olduğu bir çevredir.

Kadınların eğitim düzeyinin siyasi meselelerle baş edemeyecek düzeyde olduğunu düşünen ev kadınlarının oranı % 15.7, çalışan kadınlarıki ise, % 14.6'dır. Sözü geçen oran; hem çalışan, hem de ev kadınlarında aynı olmakla birlikte, gözlemlerimiz bize ev kadınlarının eğitim seviyesi yönünden kadınlara daha şüpheci baktığını göstermiştir. Aslında kadının toplumdaki yerinin siyasi faaliyetler için elverişli olmadığı fikrinin de eğitim durumuyla rabıtalı olduğu düşünülmelidir. "...eğitim aynı zamanda ferdin sosyal sisteme etki edebileceği ve kendi çıkarları lehine sonuçlar elde edebileceği hakkında bir inanca sahip olmasını sağlayabilecektir" (Kalaycıoğlu,1983:29). Yani eğitim, fertlere "etkinlik duygusu" kazandırmak suretiyle sosyal hayattaki konumuna iyileştirici bir etki yapabilir. Çünkü kadına, etkin siyasi faaliyetlerde bulunamayacağı konusunda duyulan güvensizlik; eğitim düzeyinin düşüklüğü kadar, kadının toplum içerisindeki konumuna da bağlanabilir. Kadının eğitim bakımından yetersizliğinin yanında, siyasetin çoğunlukla erkeklerin faaliyette bulunduğu bir alan olması, toplumun kadın aday ya da siyasetçileri yadırgamalarına neden olmaktadır.

Kaldı ki, toplumun sahip olduğu bu önhükümlerden ötürü siyaset alanında kadınlara fırsat verilmediğini belirtenlerin oranı ev kadınlarında (% 19.3) daha fazladır. Çünkü geleneksel sosyal değerler ev kadınlarını daha çok etkilemektedir. Buna karşın, kadının çok az boş vakti olduğundan siyasi partilere üye olamadığını ifade edenler çoğunlukla çalışan kadınlardır. Çalışan kadınlara göre bu kanaate sahip olan ev kadınlarının oranının yüksek oluşu, kadının sosyal konumunun buna engel olduğunu tecrübe edemeyişlerinden kaynaklanmaktadır. Bu tablodan ve gözlemlerimizden elde ettiğimiz bulgulara göre; kadının siyasetle uğraşmaması eşinin engellemesinden ziyade, toplumun değer ve hükümlerinden kaynaklanmaktadır.

Yine dini sakıncalar yüzünden kadının siyasi partilere üye olmadığını belirtenler ev kadınlarıdır. Bununla birlikte, siyasetin erkek işi olduğu düşüncesi hem ev kadınlarının, hem de çalışan kadınların aynı oranda katıldıkları bir görüştür. Çünkü sözkonusu kesimlerin her ikisi de aynı sosyalleşme sürecinden geçtikleri için siyasete erkeklerin ilgi duyduğu bir saha olarak bakmaları, bilhassa bu konuda bir fikir birliğine sahip olmaları tabii karşılanmalıdır. Bunun dışında, siyasi partilerdeki kadın adayların sayısının azlığını kadın-erkek eşitsizliğine bağlayan ev kadınlarına rastlanmazken, bu oran çalışan kadınlarda % 4.9'dur.

4.10. Kadınlar Tarafından Kurulacak Bir Partiye Oy Verme Durumu

Tablo38'de de ifade ettiğimiz gibi, siyasi partilerdeki kadın üyelerin miktarı erkeklere oranla azdır. Bütün seçmenler pek önem vermemekle birlikte, siyasi partilerdeki kadın adaylar dikkatlerini çekmektedir. Bununla beraber; kadın seçmenler de kadın üyesi olsun olmasın, çeşitli siyasi parti ve adaylara oy vermektedirler. Kadınların oy verdikleri siyasi partilerin kadın aday ya da üyelerine dikkat etme, hemcinslerine oy vermede öncelik tanıma konusunda kadınların tutumlarını ölçmek amacıyla, üyeleri sadece kadınlardan oluşan bir partinin kurulması durumunda gösterecekleri tepki ve takıncakları tavrının ne olacağı hususundaki bilgiler, aşağıdaki tabloda değerlendirilmiştir.

Tablo39: Sadece Kadınlar Tarafından Kurulacak Bir Partiye Oy Verme Eğiliminin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Oy verenler	9	22.0	37	44.6
Dini inançları koruma şartına bağlayanlar	-	-	1	1.2
Adayın cinsiyetinden ziyade siyasi görüşüne dikkat edenler	9	22.0	10	12.0
Bilgisiz ve duygusal olan kadına yönetimde güvensizlik duyanlar	13	31.7	13	15.7
Oy vermeyi düşünenler	10	24.4	1	1.2
Adayın üyesi bulunduğu s. partinin düşüncesine önem verenler	-	-	12	14.5
Dini açıdan sakıncalı bulanlar	-	-	5	6.0
Adayın eğitim durumuna bağlayanlar	-	-	3	3.6
Cevapsız	-	-	1	1.2
Toplamı	41	100.0	83	100.0

Kadınlar tarafından kurulacak bir partiyi en çok tercih edecekler ev kadınlarıdır. Çünkü bu konuya olumlu bakan ev kadınlarının oranı % 44.6 iken, çalışan kadınlarda bu sayı % 22'dir. Kadınlar bilgisiz

ve duygusal oluşu sebebiyle yönetimde etkili olamayacağını düşünen çalışan kadınlar da ev kadınlarından daha fazladır. Buna rağmen, yine çalışan kadınların % 24.4'ü kadınlar tarafından bir parti kurulması durumunda bu partiye oy vermeyi düşüneceklerini, fakat kadının yönetimde başarılı olamayacağı konusunda birtakım endişeleri olduğunu belirtmişlerdir. Adayların cinsiyetinden ziyade, siyasi görüşlerine önem verenlerin çoğunluğu yine çalışan kadınlardır. Yani çalışan kadınların kadının siyasette başarılı olup olmayacakları hakkında sosyal hayatla ilgili tecrübelerinin fazla olması nedeniyle daha net bir görüşe sahip oldukları görülür.

Buna göre, kadınlar yöneticilikte erkeklere göre psikolojileri nedeniyle daha fazla dezavantajlıdır denilebilir. Çünkü kadınların biyo-psişik yapıları yönetici faaliyetlerde bulunmaya elverişli değildir. Ayrıca kadının eğitim düzeyinin düşüklüğü de göz ardı edilmemesi gereken hususlardan biridir. Oldukça ilginçtir ki, çalışan kadınlar yönetim ve siyaset konusunda kadınlara daha az güven duymaktadırlar. Nitekim, görüşmelerimiz sırasında pek çok çalışan kadın, kadınların işyerinde dahi birtakım anlaşmazlıklar çıkardıklarını ve birbirleriyle geçinemediklerini, dolayısıyla sadece kadınlardan oluşan bir siyasi parti kurulmasını mümkün görmediklerini, olsa da iktidar olup ülke yönetiminde kargaşa çıkaracaklarından endişe ettiklerini dile getirmişlerdir. Ev kadınlarının bu konuda gösterdikleri yanlış duygusal tutum da, bu tür gerçek deneyimler geçirmemiş olmalarından kaynaklanabilir. Diğer bir ifadeyle, ev kadınları hemcinslerine daha çok taraftar olmaktadır.

Bunun dışında, üyelerinin cinsiyetinden ziyade siyasi partinin düşüncesine dikkat edenler daha çok ev kadınlarıdır. Dini açıdan bunu sakıncalı bulduklarını ifade edenler yine ev kadınlarıdır, çünkü geleneksel değerlerin tesirlerine daha çok maruz kalmaktadırlar.

5. Güncel Siyasi Meselelere Dair Düşünceler

Siyaset denince; yönetim ya da iktidar mücadelesiyle karakterize edilen faaliyetler bütünü akla gelir. Bütün sosyal sistemler için oldukça önemli olan yönetim işlevi ve iktidar değişimi siyasi sistem çerçevesinde sürdürülen sözkonusu aktivitelerle sağlanır. Kaldı ki siyasi sistem, yalnız iktidar mücadelesine yönelik siyasi tutum ve davranışları kapsamayıp, sosyal hayatın her yönüne belirli tesirlerde bulunabilen geniş bir çerçevedir.

Bu itibarla, günlük yaşama dair pek çok ekonomik ve sosyal problemin siyasi sistem çerçevesinde değerlendirilmesi tabii bir yaklaşımdır. Çünkü, toplumdaki sosyo-ekonomik menfaat ve düzenlemeler siyasi sistem ya da siyasi iktidar tarafından sağlanmaktadır. Halkın iradesinin esas alındığı demokratik sistemlerde; sözkonusu menfaat ve düzenlemeler çoğunluğu, dolayısıyla da iktidarı elde edenlerin çıkar ve kanaatlerine göre belirlenmektedir.

Çoğunluğu sağlayamadığı için iktidar olma şansını da elde edemeyen kesimlerin, iktidarın uygulamalarını ve düşüncesini desteklememeleri ve mevcut durumdan memnuniyet duymamaları mümkündür. Çünkü toplumsal yapıya ait bütün sistemlerin işleyişleri iktidar tarafından alınan kararlar doğrultusunda sürdürülmektedir. Ancak, çoğunluğu elde edemeyen kesimlerin de belirli mekanizmalarla iktidara ve kararlarına tesir edebilme şansları vardır. İktidardakilere muhalif olan toplumsal kesimlerin sözü geçen imkandan yararlanabilmeleri sistemin açık ya da kapalı oluşuyla alakalı bir durumdur. Çevreden "girdi"ler alma ve bunu "çıkıtı" şeklinde verme özelliğinden ötürü açık sistem niteliğine sahip olduğu iddia edilebilen demokratik sistemlerde fertlerin hoşnutsuzluk duydukları konuları dile getirme şansları mevcuttur. Siyasi organların siyasetin klasik problemlerinden ziyade güncel siyasi meselelerle ilgilenmesi sebebiyle bu bölümde, fertlere içinde buldukları toplumdaki siyasi problemlerin neler olduğu hususunda sorular sorulmuştur.

5.1. Ülkemizde Memnun Olunan Hususlar

Bütün toplumlarda sosyal ve siyasi sistemden yana hoşnutsuzluk duyulan durum veya hususlar olduğu gibi, memnun olunan konular da vardır. Biz de görüşmelerimizde kadınların günün siyasi ve sosyal sistemine dair düşüncelerini tespit etmek gayesiyle, yaşadıkları ortamda nelerden hoşnut oldukları hakkında bilgi edinmeye çalıştık.

Tablo40: Ülkemizde Memnun Olunan Hususların Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Toplumda eğitime bağlı olarak bilincin ve bilinçli kişilerin artması	1	2.4	7	8.4
Müslümanların çoğalması, camilerin varlığı ve dini özgürlük	2	4.9	15	18.1
Türkiye'nin her konuda attığı gelişme adımları(GAP,çağdaşlık gibi)	-	-	32	38.6
Hiç bir şeyden memnun olmayanlar	8	19.5	-	-
Refahın artması,ekonomik, siyasi ve sosyal hayattaki özgürlükler	13	31.7	20	24.1
Her şeyden memnun olanlar	2	4.9	-	-
T.V. kanallarının artması	-	-	7	8.4
Basın hürriyeti	15	36.6	2	2.4
Cevapsız	-	-	-	-
Toplam	41	100.0	83	100.0

Ülkemizde çalışan kadınların en fazla memnuniyet duydukları husus basın hürriyeti iken, ev kadınlarının çoğunluğu ülkenin her konuda attığı gelişme adımlarından memnun olduklarını dile getirmişlerdir. Nitekim görüşmelerimiz sürdürülürken, ev kadınlarının GAP, başta teknik olmak üzere tüm toplumsal hayata çağdaş değerlerin girdiğine ve satın alma gücünün yükseldiğine dair kanaet ve hoşnutluklarını dile getirdiklerini tespit ettik. Çalışan kadınların basın hürriyeti konusundaki memnuniyetleri de, bütün kitle haberleşme araçlarından mümkün olduğunca yararlanmaları ve siyasi hadiseler hakkında bilgiler almalarıyla açıklanabilir.

Ülkemizde en fazla memnunluk duyulan ikinci nokta ise; fertlerin ekonomik, sosyal ve siyasi açıdan eskiye göre hak ve imkanlarının artması durumudur. Bu görüşü paylaşan ev kadınlarının oranı, % 24.1, çalışan kadınların oranı ise % 31.7'dir. Bu hususta çalışan kadınların oranının daha yüksek olması; bir anlamda dışarda çalışmalarının kendilerine sağladığı avantajların varlığına yorulabilir. Kaldı ki, gerek çalışan ve gerekse ev kadınları, bu soruyu cevaplandırırken fikir birliği etmişçesine, geçmişle günümüzü kıyaslayarak düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Üstelik, cevapsız bıraktıkları pek çok soru olmasına rağmen, günün meselelerini dile getirmede her iki grup kadının da oldukça istekli oldukları gözlenmiştir. Çünkü bu meseleler soyut olmayıp, bizzat içinde yaşadıkları sisteme veya çevreye ait problemlerdir. Bunun dışında, ev kadınlarının beşte birinden fazlası (%18.1) dini açıdan özgürlüğün varlığından ve müslüman kesimin artışı ile İslam dininin gereklerine gün geçtikçe uyanların daha da çoğalmasından duydukları memnuniyeti dile getirmişlerdir. Ev kadınlarının bu konuya daha çok ilgi göstermeleri, onların çalışan bayanlara nazaran geleneksel değerlerin etkisine daha fazla bağlı kaldıklarıyla açıklanabilir.

Buna karşın, çalışan kadınların % 19.5'i hiç bir şeyden memnun olmadıklarını ifade etmişlerdir. Yine ev kadınlarının % 8.4'ü eğitim imkanlarının ve eğitilmiş kişilerin artmasından ve televizyon kanallarının çoğalmasından memnun olduklarını belirtmişlerdir. Televizyon kanallarının artmasına memnun olan çalışan kadına rastlanmazken, ev kadınlarının bu hoşnutluklarını dile getirmesi, hoşça vakit geçirme ve can sıkıntısını giderme amacıyla gün boyu bu yayınları takip etmekten duyulan memnuniyet olmasıyla izah edilebilir.

5.2. Ülkemizde Memnun Olunmayan Hususlar

Ülkemizde bütün sosyal ve siyasi sistemlerde olduğu gibi, memnun olunan hususların yanı sıra memnuniyetsizlik duyulan ya da problem olarak görülen meseleler de mevcuttur. Hem hoşnutsuzluk duyulan meseleleri tespit etmek, hem de memnun olunan hususlarla olunmayanlar arasında bir mukayese yapabilmek gayesiyle; görüştüğümüz fertlere memnuniyetsizlik duydukları konular hakkında sorular sorulmuştur. Tablo41, bu meseleleri tespit etmeye yöneliktir.

Tablo41: Ülkemizde Memnun Olunmayan Hususların Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Terör	9	22.0	13	15.7
İşsizlik	-	-	20	24.1
Eğitim imkanları- nın azlığı	-	-	8	9.6
Ekonomik sıkıntı ve problemler(enf.,üc. az.)	22	53.7	33	39.8
T.V.'de özel kanal- ların artması	-	-	4	4.8
Siyasi görüş ve di- ni inaçlar konusun- ki hürriyetin sınır- lılığı	1	2.4	-	-
Doğu-batı arasındaki ve genel anlamdaki imkan eşitsizliği	3	7.3	-	-
Siyasi partiler ve liderler	-	-	5	6.0
Sağlık imkanlarının azlığı ve çevre so- runları	6	14.6	-	-
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre; hem çalışan, hem de ev kadınlarının bugün ülkemizde en fazla ekonomik sıkıntı ve problemlerden şikayetçi oldukları tespit edilmiştir. Ancak, ekonomik problemlerden yana rahatsızlık duyan çalışan kadınların oranı, (% 53.7) ev kadınlarından daha fazladır. Bu durum, dışarda çalışmanın tabii bir sonucu olarak kabul edilebilir. Çünkü çalışan kadınlar, bizzat bu sıkıntı ve meselelerin içinde yaşamakta ve dolayısıyla bu problemlerden ev kadınlarına nisbetle daha çok etkilenmektedirler. Bilhassa ücretlerin azlığı ve enflasyon sayesinde çekilen geçim sıkıntısı, ev kadınlarını dolaylı olarak etkilediğinden bu problemlerle çalışan kadınlardan daha az ilgilenirler. Ancak ev kadınları da, işsizlik problemini ülkemizin hoşnutsuzluk duyulan bir meselesi olarak görmektedirler. Çalışan kadınların bu mevzudan söz etmemesi, onların sözkonusu durumdan yana bir şikayetleri olmamasından kaynaklanabilir.

Ülkemizin en önemli problemlerinden biri olan terörden en fazla rahatsızlık duyanlar ise, çalışan kadınlardır. Çünkü çalışan kadınların hem olayın boyutlarını daha iyi kavrayabilmeleri, hem de böyle bir ortamdan ev kadınlarına nazaran daha çok etkilenmeleri, onların terörü en önemli meselelerden biri olarak görmelerine sebebiyet verir. Yine sağlık imkanlarının azlığı ve çevre problemlerinden hoşnutsuz olduklarını ifade eden çalışan kadınların oranı (% 14.6) çalışan kadınlardan daha fazladır. Sözkonusu oran, çalışan kadınların çevre problemleriyle daha çok ilgilendiklerini göstermektedir. Çünkü çalışan kadınlar, ev kadınlarına nazaran daha aktif bir sosyal çevreye sahiptirler. Bu itibarla sosyal çevrenin problemleriyle daha çok ilgilenmesi tabii bir olaydır.

Siyasi partiler ile liderlerinin faaliyetlerinden memnun olmadıklarını ifade edenler ise, ev kadınlarıdır. Bunlar oy verilecek ya da beğendikleri herhangi bir siyasi partinin bulunmadığından şikayet eden kesimdir. Doğu-batı arasındaki imkan eşitsizliği ve genel anlamda eşitsizlikten hoşnut olmadıklarını ifade eden ev kadınlarına rastlanmazken, bu oran çalışan kadınlarda % 7.3'tür. Televizyonda özel kanalların artmasından şikayet eden ev kadınları ise, bu kanalların ahlaki çöküntü yaratacağı endişesi taşıyan muhafazakar kesim mensuplarıdır. Bunun dışında, ev kadınlarının % 9.6'sı eğitim imkanlarının azlığından hoşnutsuz olduklarını ifade etmişlerdir. Eğitim imkanlarının sınırlılığından ev kadınlarının daha çok söz etmesi, bu haklardan daha az yararlanması sebebine bağlanabilir. Tablo40'da çeşitli konularda memnuniyetsizlik duyduklarını ifade edenler, burada memnun olmadıkları hususları dile getirmek suretiyle şikayetçi oldukları konulara açıklık getirmişlerdir.

5.3. Seçimlerin Genel İradeyi Yansıttığı Hususundaki Fikirler

Demokratik sistemlerde seçimler, siyasi tercihlerin belirlendiği önemli aktivitelerden biridir. fertler seçimlerde oy verirken, hem benimsedikleri siyasi görüşe uygun bir tercih yapma, hem de yönetici kadroların seçilmesine katılma imkânını elde eder. Bu seçimler, genel ve serbest iradeyi yansıtmak durumundadır. Aksi takdirde, demokratik sistemin işleyişinde bir takım aksaklıkların meydana gelmesi imkân dahilindedir. Aşağıdaki tablo, seçimler hakkındaki düşüncelerden bir kısmı tespit etmeye yöneliktir.

Tablo42: Seçimlerin Genel İradeyi Yansıttığına Dair Düşüncelerin Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Seçimler genel iradeyi yansıtmaktadır	20	48.8	18	21.7
Seçimler genel iradeyi yansıtmamaktadır.	21	51.2	65	78.3
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablo42'deki verilerden, ev kadınlarının % 21.7'sinin seçimlerin genel iradeyi yansıttığı, % 78.3'ünün de seçimlerin genel iradeyi yansıtmaktan uzak olduğu görüşüne sahip oldukları anlaşılmaktadır. Çalışan kadınların da yarıya yakını (% 48.8) seçimlerin genel iradeyi yansıttığı görüşündeysen, diğer yarısı (% 51.2) yansıtmadığı düşüncesine sahiptir. Çalışan kadınlarda bu birbirine zıt görüşlerin oranı yarı yarıya iken, ev kadınlarındaki oranlar birbirini dengelemekten uzaktır. Her iki grup birbiriyle mukayese edildiği zaman, seçimlerin genel iradeyi yansıttığına çalışan kadınların çoğunluğunun, ev kadınlarının da büyük bir kısmının genel iradeyi yansıtmadığına inandıkları görülecektir. Nitekim görüşmelerimiz sırasında, seçimlerin genel iradeyi yansıtmadığı görüşünde olanların, seçimlere ve seçim sonucunda iktidar olan partinin herkes tarafından istendiğine şüphe ile baktıkları tespit edilmiştir. Bu şüphe bilhassa ev kadınlarında daha fazladır. Ancak bu şüphenin, sözkonusu kesimin siyasi sistem ve seçim sistemi hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmadıklarından kaynaklandığı söylenebilir. Bu arada sözkonusu durum seçim sistemi ile de ilgili olabilir.

5.4. Genel ve Mahalli seçimlerin Birbirlerine Nisbetle Önem Dereceleri

Gerek merkezi ve gerekse yerel yönetim kadroları, seçimler vasıtasıyla belirlenir. Genel seçimler merkezi iktidarın, mahalli seçimler de yerel iktidarın seçimine hizmet etmektedir. Her iki iktidarın kapsamı ve fonksiyonları birbirinden farklıdır. Ancak, fonksiyonları kadar iktidarın ya da yönetici kadronun belirlendiği seçimler bakımından da bu yönetimlere atfedilen önem dereceleri birbirinden farklı değerler arz etmektedir. Bu sebeple burada, hangi seçimin daha mühim görüldüğüne dair düşüncelere yer verilecektir.

Tablo43: Genel ve Mahalli Seçimleri Daha Önemli Kılan Düşüncelerin Dağılımı

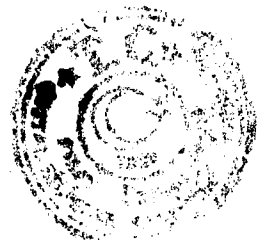
	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Genel seçimleri daha önemli bulanlar	39	95.1	77	92.8
Mahalli seçimleri daha önemli bulanlar	2	4.9	3	3.6
İkisi arasında fark görmeyenler	-	-	3	3.6
Toplam	41	100.0	83	100.0

Tablodaki verilere genel olarak bakıldığında, çalışan kadınların % 95.1'inin, ev kadınlarının da % 92.8'inin genel seçimlerin mahalli seçimlerden daha mühim olduğu düşüncesini paylaştıkları görülmektedir. Mahalli seçimleri daha önemli bulan kadınlar ise % 4.9, ev kadınları da % 3.6 oranındadır. Genel ve mahalli seçimler arasında fark görmediklerini ifade edenlerse % 3.6 oranıyla ev kadınlarıdır. Ancak genel seçimleri daha önemli bulma durumu ülke çapında bütünleşmenin mevcudiyetiyle de izah edilebilir.

Görüldüğü üzere, genel seçimlerin mahalli seçimlerden daha önemli olduğu düşüncesi hakimdir. Bu sebeple, "mahalli idarelerde oy verme seviyesi daima düşüktür ve bu ilgisizliğe yüklenir. Fakat mahalli seçimlerde neden milli seçimlerden daha fazla ilgisizlik olduğu da açık olarak belli değildir" (Mayo, 1964: 102). Ancak yukarıdaki tabloya dayanarak; mahalli seçimlere duyulan ilgisizliğin, yerel seçimlerin genel seçimlerden daha az mühim olduğu düşüncesinden kaynaklandığı iddia olunabilir. Çünkü, görüştüğümüz kişiler asıl yönetimin merkezi iktidar tarafından yürütüldüğü, bu sebeple de, merkezdeki yönetici kadroların belirlendiği genel seçimlerin daha önemli olduğu düşüncesini paylaştıklarını ifade etmişlerdir.

Fakat, ileri toplumlarda da kadınlar genellikle daha çok yerel problemler üzerinde dururlar (Yücekök, 1987:28). Çünkü yapı itibarıyla kadınlar, daha çok kendilerine yakın olandan uzak olana doğru gelişen olayları algılayarak ya da onlarla ilgilenirken, önceliği yakın olana verirler. Onlar için ailesinin ve yakın çevresinin bulunduğu ortamda cereyan eden hadiseler daha mühimdir.

Oysa bizim tespitlerimiz bunun aksini doğrulamaktadır. Bu durum, ülkemizin gelişmekte olan bir ülke oluşu ve daima merkeziyetçi bir yönetimle idare edilmiş olmanın getirdiği alışkanlık ve bu konudaki tutumların yerleşmesine bağlanabilir.

5.5.Öğrenim Düzeyine Göre Genel ve Yerel Seçimleri Daha Önemli Bulma Hususundaki Nükümler

Daha önce de ifade edildiği üzere, iktidarı ve yönetici kadroları belirlemek amacıyla yapılan seçimler konusunda genel ya da mahalli seçimleri daha önemli bulan değişik görüşler mevcuttur. Eğitim düzeyinin sözkonusu görüşlere tesir edip etmediğini tespit etmek amacıyla aşağıdaki tabloda, öğrenim düzeyi ile genel veya yerel seçimleri önemli bulma değişkenleri arasında ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

Tablo44: Öğrenim Düzeyine Göre Genel ve Yerel Seçimleri Daha Önemli Görme Düşüncelerinin dağılımı

Öğrenim düzeyi	Çalışan kadınlar								Ev kadınları							
	Genel se- çimler		Yerel se- çimler		Fark yok		Toplam		Genel se- çimler		Yerel se- çimler		Fark yok		Toplam	
	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%	S	%
Ok.-yaz değil	-	-	-	-	-	-	-	-	9	81.8	1	9.1	1	9.1	11	13.3
İlkokul	-	-	-	-	-	-	-	-	42	93.3	2	4.4	1	2.2	45	54.2
Ortaokul	2	100.0	-	-	-	-	2	4.9	14	93.3	-	-	1	6.7	15	18.1
Lise	36	94.7	2	5.3	-	-	38	92.7	12	100.0	-	-	-	-	12	14.5
Üniver.	1	100.0	-	-	-	-	1	2.4	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	39	95.1	2	4.9	-	-	41	100.0	77	92.8	3	3.6	3	3.6	83	100.0

Çalışan kadınlarda lise mezunlarının dışında yerel seçimlerin genel seçimlerden daha önemli olduğu görüşünde olan kimselere rastlanmamıştır. Diğer bir ifadeyle, ortaokul ve üniversite mezunu çalışan kadınların % 100'ü genel seçimlerin daha mühim olduğunu ifade etmişlerdir. Ev kadınlarında ise; öğrenim düzeyi yükseldikçe genel seçimleri yerel seçimlerden daha önemli bulanların oranı artmaktadır. Çünkü eğitim düzeyi milli seviyede bütünleşmeye etki etmektedir.

Buna karşın her iki seçim arasında önem bakımından büyük bir fark görmediklerini belirten ev kadınlarının sayısı öğrenim düzeyi yükseldikçe azalmaktadır. Yalnız, ortaokul mezunu çalışan kadınlar ev kadınlarına, lise mezunu ev kadınları da çalışan kadınlara oranla genel seçimleri daha önemli bulmaktadırlar. Çalışan kadınlarda okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu kimselere rastlanmadığından, bu düzeydeki ev kadınlarıyla karşılaştırılma imkanı elde edilememiştir. Öğrenim düzeyi yükseldikçe genel seçimleri önemli bulanların oranının da artması; yönetimde merkezi

idarenin yerel idarelerden daha etkili olduğunun bilincine varılmasından kaynaklandığı ifade edilebilir.

5.6. Genel seçimlerle Mahalli Seçimlerde Oy Verilen Partinin Değiştirilme İhtimalleri

Hem merkezi, hem de yerel yönetim kadrolarına talip olan adaylar, seçimlere belirli siyasi partilerin aracılığıyla katılırlar. Genel seçimlerle mahalli seçimler aynı zamanda ve aynı gaye ile yapılmadığından, her iki seçimde oy verilen aday ya da partinin değiştirilme ihtimalini tespit etmek amacıyla aşağıdaki tablo düzenlenmiştir.

Tablo45: Oy Verilen Partinin Genel ve Yerel Seçimlere Göre Değiştirilme Tutumunun Dağılımı

	Çalışan kadınlar		Ev kadınları	
	Sayı	%	Sayı	%
Her iki seçimde de aynı partiye oy verenler	21	51.2	41	49.4
Mahalli seçimlerde adaya göre partilerini değiştirenler	20	48.8	42	50.6
Toplam	41	100.0	83	100.0

Buna göre ; hem genel , hem de yerel seçimlerde aynı partiye oy verenlerin oranı çalışan kadınlarda % 51.2 iken, ev kadınlarında % 49.4'tür. Mahalli seçimlerde partilerden ziyade adaylara oy verdiklerini ifade eden ev kadınlarının oranı da (% 50.6), çalışan kadınlarla (% 48.8) hemen hemen aynıdır.

Görüşmelerimiz neticesinde elde ettiğimiz intibalara göre; genelde seçmenlerin çoğunluğu, mahalli seçimlerde seçilecek fertlerin aday oldukları partilerden çok, adaylara dikkat etmektedirler. Çünkü, yerel idarelerde adayın siyasi düşüncesinden çok, yörede yapacağı icraat ve getireceği hizmetle ilgilenilmektedir. O halde, yukarıdaki oranlara dayanarak diyebiliriz ki; ev kadınları genel seçimlerde oy verdikleri partileri, mahalli seçimlerde gösterdikleri adaylara göre değiştirmektedirler. Buna karşın, her iki seçimde de aynı partiye oy verdiklerini ifade eden hem ev kadınlarının, hem de çalışan kadınların oranı küçümsenmeyecek bir rakamdır. Bunu da, ideolojik boyutu olan partilere (muhafazakar, sosyal-demokrat v.b.) duyulan bağlılıkla izah etmek mümkündür. Çünkü görüşmelerimiz sırasında bu partilere oy veren kadınlar genel yada mahalli olsun bütün seçimlerde siyasi partilerini çoğunlukla değiştirmediklerini ifade ettiklerini müşahade ettik.

Bunun yanı sıra, daha önce ifade edildiği üzere; genel seçimler, mahalli seçimlerden daha önemli bulunmaktadır. Genel seçimler en genel iktidarı belirlemek amacıyla yapıldığından, yerel seçimlerden daha coşkulu ve yoğun bir katılma faaliyeti gerektirdiğinden dolayı mahalli seçimlerde

daha mühimdir. Bir de, yukarıda ifade edildiği gibi siyasi partiler, yerel siyasi faaliyetler ya da seçimler için genel seçimler kadar önemli bir oynamazlar. Çünkü tespitlerimize göre seçmenler, yerel seçimlerde oy verdikleri adayların, yesi buldukları partiden ziyade kişilik özelliklerine ve hizmet anlayışlarına dikkat etmektedirler. Hatta denilebilir ki; genel seçimler yerel seçimlerden daha önemli bulunduğundan, genel seçimlere gösterilen ihtimam yerel seçimlerde pek gösterilmemektedir.

GENEL DEĞERLENDİRME

Sosyal yapı için oldukça önemli fonksiyonlardan biri, siyasi sistem tarafından yerine getirilen yönetim işlevidir. Her siyasi sistem bu işlevini kendi politik yapısına uygun olarak belirli biçimlerde gerçekleştirir. Yönetim biçimi ve bu sistemin işleyişine katkıda bulunan mekanizmalar her ne olursa olsun, bugün hemen hemen bütün yönetimler sadece toplumun imtiyazlı fertlerine açık bir faaliyet alanı olmaktan çıkmıştır. Çağımızda yönetim ya da siyaset; artık o toplumda yaşayan her ferdi ilgilendiren, çok sesli ve karmaşık bir faaliyetler bütünüdür.

Zaman zaman uygulamadaki bazı aksaklıklardan dolayı eleştirilere maruz kalmakla birlikte demokrasi; çağımızın en popüler yönetim şekli olma vasfını korumaktadır. Birbirinden farklı sosyo-ekonomik menfaat ve yapı özelliklerine sahip sosyal kesimlerin bulunduğu çağdaş toplumlar için bir anlamda bu yönetim tarzı bir zorunluluktur. Çünkü bu toplumlarda birbirinden farklı bir yapı arzeden sözkonusu kesimlerin uzlaştırılması, problemlere barışçı yollardan çözüm aranması ve sistemin varlığını devam ettirebilmesi için demokrasinin mevcudiyetine ihtiyaç duyulmaktadır. Temel kişisel hak ve hürriyetlerin yanı sıra, yönetimde halkın sözünün ve iradesinin esas alındığı demokratik sistemlerde bu fonksiyon siyasi katılma faaliyetlerince gerçekleştirilir.

Çoğunluğun iktidara, azınlığın ise bir takım haklara sahip olduğu bu düzende pek çok siyasi katılma davranışı bulunmasına rağmen, yönetici kadroların belirlenmesi ya da denetlenmesi gayesiyle gerçekleştirilen oy verme davranışı adeta siyasi katılım ile özdeş hale getirilmiştir. Aktif olarak politikaya girmeden, sadece oy vermeye kadar geniş bir faaliyet alanına sahip olan siyasi katılma faaliyetlerinin biçimi ve yönü, ferdin içinde bulunduğu sosyal çevre tarafından etkilenir veya belirlenir. Mesela, erkeklerden farklı sosyalleşme ve siyasileşme değerlerinin kazandırıldığı kadınların siyasi katılma anlayış ve faaliyetleri diğer cinsten farklıdır.

Kadınlarda en yoğun olarak görülen siyasi katılma modeli oy vermedir. Kadının geleneksel sosyal rolü, erkeklere oranla dar sosyal çevresi, siyasi ve genel anlamda bilgisinin noksanlığı siyasi konulara az ilgi duymasına neden olmaktadır. Bunun yanı sıra, siyasi katılma faaliyetlerine ilişkin tutum ve davranışların belirlenmesi ya da benimsenmesinin belirli bir zaman sürecine ve bu faaliyetleri destekleyecek yeni sosyal değerlerin oluşumuna bağlı olduğu da önemli etkenlerden biridir.

Kadınların oy verme davranışına tesir eden faktörleri konu alan bu saha araştırmasında, Elazığ İcadıye Mahallesi'ndeki ev kadınları ile Merkez P.T.T'de çalışan memur kadınların siyasi tercihlerini ve oy verme davranışlarını etkileyebilen sosyo-ekonomik, siyasi ve kültürel faktörlerin tespit edilmesi ve her iki grup için elde edilen bulguların karşılaştırılması yoluyla ev kadınları ile çalışan kadınların bu tutumlarındaki benzer ve ayrılan noktaları belirleme amacı güdülmüştür.

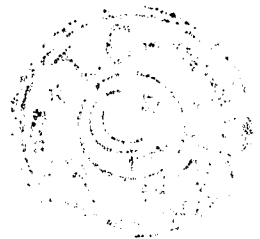
Araştırma kapsamına alınan fertlerden hem çalışan kadınların, -biraz daha fazla olmak kaydıyla- hem de ev kadınlarının büyük bir çoğunluğunun 25-35 yaş grubuna tekabül ettiği tespit edilmiştir. Yaş ilerledikçe ev kadınlarına nisbetle, çalışan kadınların oranı düşmektedir. Görüştüğümüz her iki gruba mensup kadınların yarısından fazlasının şehir merkezinde doğduğu, kasaba/ilçe merkezinde doğanların en yüksek ikinci, köyde doğanların da ev kadınlarında biraz fazla olmak üzere en yüksek üçüncü yoğunluğa sahip oldukları görülmüştür.

Sözkonusu bireylere eğitim açısından bakıldığında, ev kadınlarının yarısının ilkokul, çalışan kadınların da hemen hemen hepsinin lise mezunu olduğu, çalışan kadınlarda okur-yazar olmayan ve ilkokul mezunu olanlara rastlanmazken; eğitim düzeyi yükseldikçe çalışan kadınların oranının düştüğü görülmektedir. Çalışan kadınlarda çok küçük bir rakamla da olsa üniversite mezunu bulunurken, ev kadınlarında bu öğrenim düzeyine ulaşmış kadına rastlanmamıştır. Hem çalışan, hem de ev kadınlarında yaş ilerledikçe eğitim düzeyinin de düştüğü görülmüştür. Sözü geçen durum, zamanın sosyal şartlarına ve eğitimde fırsat eşitliğinin artışına bağlanabilir.

Medeni durum hususunda çalışan kadınlarla ev kadınlarını karşılaştırdığımızda; evli olanların oranının ev kadınlarında daha fazla olduğu görülmektedir. Buna karşın bekarların oranı da çalışan kadınlarda fazladır. Çalışan kadınların oranının nisbeten daha fazla oluşu, onların ekonomik bağımsızlıklarını sağlamış olmalarıyla izah edilebilir. Evli olan çalışan kadınların yarısından fazlasının eşlerinin memur, ev kadınlarının da yarıya yakınının eşlerinin ise esnaf oldukları belirlenmiştir. İkinci yoğunluğu sahip meslek türü çalışan kadınlarda işçi, ev kadınlarında tüccarlıktır. Bu, ev kadınlarının eşlerinin çoğunlukla serbest meslek, çalışan kadınların da devlet memurluğu grubuna girdiğini göstermektedir.

Hem çalışan, hem de ev kadınlarında, evlenme ve çocuk sahibi olmayı siyasetle ilgilenmeye engel olarak görenlerin oranı, görmeyenlerden azdır. Oysa görüştüğümüz kişilerin büyük bir çoğunluğu evlilik ve çalışma hayatına girmenin boş zamana sahip olma imkanını azalttığını dile getirmişlerdir. Görüştüğümüz kişilerin aile biçimlerine dikkat edildiğinde ise, her iki grupta da çekirdek aileye mensup olanların sayısının en yüksek orana sahip olduğu görülecektir. Geçici geniş aileye ve geniş aileye mensup olan bireyler çoğunlukla ev kadınlardır.

Uygulamalı bölümün ikinci kısmında konu edildiğine göre, çalışan kadınların çoğunluğu son seçimde oy verdiği siyasi partiyi kendi kararıyla tespit ettiğini belirtirken, ev kadınlarının yarıdan fazlası parti tercihini belirlemede eşinin etkisi altında kaldığını ifade etmiştir. Çalışan kadınlarda da bu hususta eş etkisine rastlanmakla birlikte, ev kadınlarında (çok küçük rakamlarla) olduğu gibi komşu, arkadaş çevresi, yetişkin erkek evlat v.b tesirler görülmemiştir. Yine oy verirken çalışan kadınlar kimseye danışmazken, ev kadınlarının yarıdan fazlası eşine danıştıklarını belirtmişlerdir.

Eşine danışmamasına rağmen, eşiyile aynı partiye oy veren ev kadınlarının oranı, çalışan kadınlardan daha azdır. Oy verilecek parti hususunda çalışan kadınlar eşleriyle görüş birliği içerisinde olduklarını belirtirken, ev kadınlarının önemli bir kısmı da eşinin bu konuda daha bilgili olduğunu, bir kısmı da kadının kocasının sözünden çıkmaması gerektiğine inandıklarını söylemişlerdir. Bu ise; çalışan kadınların geniş sosyal çevre ile ekonomik bağımsızlığı sayesinde daha bağımsız kararlar alabildiğinin bir işareti sayılabilir. Eşinden farklı bir partiye oy vermeyi çalışan kadınların çoğunluğu siyasi görüş farklılığına bağlı olarak, ev kadınları buna akraba çevresinin etkisini de eklemektedir.

Arkadaş ya da komşularla bir araya geldiklerinde siyasi konular hakkında tartışma yaptıklarını belirtenlerin oranı ev kadınlarında, tartışmadıklarını söyleyenlerin oranı da çalışan kadınlarda daha fazladır. Görüşmelerimiz esnasında bize iletiildiğine göre, çalışan kadınlarda bu oranın düşüklüğü evde ve işte çalışmaktan, arkadaşlarıyla biraraya gelememekten kaynaklanmaktadır. Bir araya gelindiğinde ise; çalışan kadınların çoğunluğu enflasyon, ücret azlığı v.b ekonomik sorunları, ev kadınları da siyasi partileri ve liderini konu edindiklerini ifade etmişlerdir.

Dışarda çalışma ile siyasete ilgilerinin değişme ve buna cevap verme durumu, ev kadınları dışarda çalışmadıkları için sözkonusu olamamaktadır. Çalışan kadınların yarıya yakını ilgisinin arttığını, diğer kısmı ise hiç bir değişiklik olmadığını belirtmişlerdir. Görüşülen kadınların ekonomik durumuna göz attığımızda ise; çalışan kadınların mutfak masrafının aylık 500bin-1milyon oluşu bize bu kesimin orta gelir grubuna, ev kadınlarının yarıya yakınının da 1-1.5milyon mutfak masrafı yapmaları ortamın üstü gelir grubuna dahil olduklarını düşündürmektedir.

Araştırma kapsamına alınan fertlerden hem ev kadınlarının, hem de çalışan kadınların dörtte üçünün şehir merkezinde on yıldan fazla bir süredir oturdukları tespit edilmiştir. Bize göre bu süre şehirleşme için kafi bir zaman aralığıdır.

Kadınlar siyasi propagandaya ulaştıkları vasıtalar açısından mukayese edildiğinde, ev kadınlarının ancak yarıya televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçlarından yararlanırken, çalışan kadınlarda bu oranın hemen hemen görüşülen bütün bireyleri kapsayabilecek durumda olduğu görülmektedir. Buna karşın eşi tarafından bilgilendirildiğini belirten ev kadınlarının oranı da çalışan kadınlardan fazladır. Buna bağlı olarak, televizyon, radyo gibi kitle araçlarını siyasi propagandanın en etkili aracı olarak gören çalışan kadınların sayısı, ev kadınlarından fazladır. Gazete ve dergileri propaganda için en etkili araç olarak görenler de ev kadınlarında daha çoktur. Bu durum, ev kadınlarının sözkonusu araçları okumaya ayıracak boş vaktinin bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Ayrıca, demokrasinin ne olduğu konusunda ev kadınlarının çoğunluğu bir fikir sahibi değildir. Çalışan kadınların üçte birine yakın bir kısmı halkın kendi kendisini yönetmesi, yine bu orana yakın bir kesimi hürriyet, dörtte biri eşitlik ve dörtte birine yakın bir kısmı da bir yönetim şekli olarak tanımlamışlardır. Yukarıdaki oranlar, eğitim seviyesi ve sosyal çevre açısından daha iyi pozisyonda olan çalışan kadınların, bu hususta ev kadınlarına nisbetle daha bilinçli olduklarını göstermektedir. Bununla birlikte, ülke yönetimi için siyasi partilerin sadece gerekli olduğunu ifade eden ev kadınları, çalışan kadınlardan fazladır. Ancak, çalışan kadınların siyasi partilerin neden gerekli olduğunu gerekçeleriyle açıklamaları onların siyasi meseleler hususunda daha ilgili ve bilgili olduklarını göstermektedir.

Gerek çalışan ve gerekse ev kadınlarının - çalışanlarda biraz daha fazla olmak üzere- en fazla oy verdikleri partiler, merkez-liberal eğilimli partilerdir. Bu oranın ardından ikinci sırada yer alan partiler ise, çalışan kadınlarda sosyal-demokrat eğilimli, ev kadınlarında muhafazakar eğilimli partilerdir. Ev kadınlarının bu eğilimleri geleneksel sosyal çevrenin ve onun değerlerinden, çalışan kadınlarıki ise; geleneksel değerlerin onların yaşantısındaki etkisinin azalmasından kaynaklanabilir.

Tercihleri olan partiye çalışan kadınlar, siyasi görüşlerini yansıttığı için, ev kadınlarının çoğunluğu ise partinin vaadlerini beğendikleri için oy verdiklerini ifade etmişlerdir. Ancak çalışan kadınlarda da partinin vaadlerini beğenenlerin, ev kadınlarında da eşinin sözkonusu partiyi tercih ettiği için oy verdiğini söyleyenlerin oranı da yüksektir. Görüşülen hem çalışan, hem de ev kadınları, oy verdikleri siyasi partinin en çok liderini tanıdıklarını ifade etmişlerdir. Her iki grup kadını birbirinden ayıran nokta ise; ev kadınlarında oy verdikleri partinin amblemi, görüşleri ve lideri gibi özelliklerinin hepsini bildiklerini ifade edenlerin, birbirlerine nisbetle fazla olduğudur. Oy verilen bu partilerin çalışan kadınlar en çok siyasi görüş ve vaadlerini, ev kadınları ise; vaadlerini beğenmektedirler. Ancak partinin icraatından memnuniyet duyan çalışan kadınların sayısı da önemli bir rakam olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son seçime kadar oy verdikleri partiyi değiştirenlerle değiştirmeyenlerin oranı çalışan kadınlarda aynı iken, ev kadınlarında oy verdikleri partiyi değiştirenlerin oranı, değiştirmeyenlerden daha fazladır. Tercihleri olan siyasi partiyi değiştiren çalışan kadınlar bunun sebebini partinin vaadlerini yerine getirmemesi ve günün gelişmelerine ayak uyduramamasına, ev kadınları da çoğunlukla partinin vaadlerini yerine getirememesine bağlamaktadırlar. Bunun dışında, şimdiye kadar her seçimde oy veren çalışan kadınların oranı, ev kadınlarınkinden yüksektir. Ev kadınları genellikle, hasta oldukları için oy vermeye gidemedikleri gibi alışılmış bir mazeret belirtirken, çalışan kadınlar seçmen listelerinde isimleri çıkmadığı için oy veremediklerini ifade etmişlerdir. Seçimlere katılma oranının çalışan kadınlarda daha fazla olması, onların sosyo-ekonomik menfaatlerinin muhafazası konusunda ev kadınlarından daha bilinçli olduklarını göstermektedir.

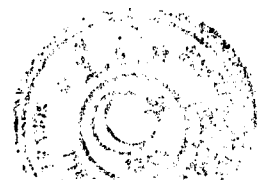
Kadının sosyal pozisyonunun siyasi tutumları üzerindeki etkisinin konu edildiği dördüncü kısımda ise; dış çevre ve insanlarla daha sıkı temasta bulunduğundan, toplumda kadının erkeğe göre ikinci planda kaldığını söyleyen çalışan kadınların oranı ev kadınlarından daha fazladır. Ev kadınlarında muhafazakar eğilimlilerin çoğunlukta olması, onların bu düşüncenin etkisiyle, kadınla erkeğin sosyal konumunun aynı düzeyde görmelerine meydan vermiştir. Ancak eğitim düzeyi yükseldikçe bu görüşte olan ev kadınlarının oranı düşmektedir.

Buna paralel olarak, ülke yönetimi ve siyasetin kadınlar tarafından anlaşılacak kadar karmaşık olmadığına inanan çalışan kadınlar, ev kadınlarının hemen hemen iki katıdır. Siyaseti kadınlar için karmaşık bir faaliyet alanı olarak gören ve bu alanın anlaşılmasını eğitim şartına bağlayanlar sosyal konumları sebebiyle yine ev kadınlarıdır. Yaş ilerledikçe siyaseti karmaşık bir olgu olarak görmenin hem ev, hem de çalışan kadınlarda artış göstermesi yaşlılığın getirdiği hususiyetler kadar, yaşa bağlı olarak eğitim düzeyinin düşmesiyle de alakalı bir durumdur.

Ev kadınlarının çoğunluğunun siyasetin tüm alanlarında imkan tanımalarını istemelerine karşın; çalışan kadınların örgüt kurma ya da bu kuruluşlara üye olma imkanlarının artırılması gerektiğini zikretmeleri yine sosyal pozisyon itibarıyla ev kadınlarının kendilerine daha az güvendiklerini göstermektedir. Herhangi bir partiden aday olma durumunda ailenin ve yakın çevrenin tutumunun sorulduğu bir diğer soruya verilen cevaplar, bu görüşü destekler niteliktedir. Çünkü bir partiden aday olma durumunda ailesi ve yakın çevresi tarafından destekleneceğini ifade eden çalışan kadınların oranı neredeyse ev kadınlarının iki katıdır. Kaldı ki ev kadınlarının yarıya yakını bu durumda kendisine karşı çıkılacağı endişesini taşımaktadırlar.

Yine oy verdikleri siyasi partide kadın adayların bulunup bulunmadığına dikkat eden çalışan kadınların, dikkat etmeyenlerde de ev kadınlarının çoğunlukta oluşu gözden kaçmaması gereken bir husustur. Söz konusu tutumun da nedeni toplumsaldır. Çünkü görüşmelerimiz sırasında ev kadınlarının kendilerine ve hem cinslerine siyasi faaliyetlerde bulunma konusunda daha güvensiz baktıkları gözlenmiştir. Bu tutumu etkileyen bir diğer etken de eğitim unsurudur. Çünkü, eğitim düzeyi yükseldikçe oy verilen siyasi partilerin kadın adaylara fırsat verip vermediğine dikkat edenlerin sayısı hem çalışan, hem de ev kadınlarında artmaktadır.

Buna bağlı olarak; siyasi partilerdeki kadın adayların sayısının neden az olduğu konusunda hem ev, hem de çalışan kadınların görüşleri alınmıştır. Buna göre, her iki gruptaki bireyler bunun kadının toplumdaki statüsünden ve yerinden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle bu oranlar, kadının siyasete ilgisizliğinin ve siyasi faaliyetlere katılmadaki çekingenliğinin nedeninin toplumsal olduğunu göstermektedir. Ancak, kadının siyasi ilgisizliği sadece sosyal faktörler tarafından belirlenen bir durum değildir. Kadının biyo-psişik yapısı da bu hususta bir dezavantaj teşkil eder. Kadına kanunen tamnan siyasi hakları destekleyecek sosyal ilkelerin henüz yerleşmemiş oluşu, bu faaliyet alanının kadınlar tarafından atıl bırakılmasına meydan vermiştir.

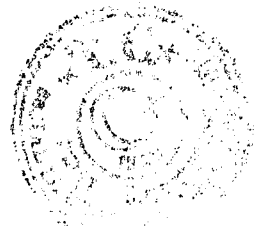
Buna karşın, sadece kadın üyelerce kurulan bir siyasi partiye oy verebileceklerini söyleyen ev kadınlarının oranı çalışan kadınlardan fazladır. Çalışan kadınlar kadınların eğitimsiz, siyasi alanda bilgisiz ve duygusal olduğundan ülke yönetiminde başarısız olacakları endişesini taşımaktadırlar. Sözkonusu durum, çalışan kadınların iş yerindeki tecrübelerinden dolayı, kadınların birlikte faaliyette bulunurken erkeklere nisbetle daha çok anlaşmazlığa düşebilecekleri hususundaki tahminlerine, ev kadınlarının da hemcinslerini destekleme düşüncesine bağlanabilir. Çalışan kadınların bu tutumları, iş yerinde kazandıkları tecrübeler kadar, ev kadınlarına nisbetle kendi biyo-psişik yapı özelliklerinin farkında olma hususuyla da izah edilebilir.

Görüşmelerimiz esnasında günün siyasi meseleleri sözkonusu olduğunda kadınların daha istekli cevap verdiklerini müşahade ettik. Bu tutum, günün siyasi problemleri konusunda kitle iletişim vasıtaları sayesinde daha fazla bilgi sahibi oldukları ve aydınlatıldıklarına yorulabilir. "Ülkemizde memnun olduğunuz hususlar Φ " sorulduğunda çalışan kadınların buna basın hürriyeti, ev kadınlarının ise Türkiye'nin GAP projesi, çağdaşlaşma ve teknolojik gelişmeleri izleme çabaları şeklinde cevap vermeleri yukarıdaki görüşü destekler niteliktedir.

Ülkemizde hem çalışan, hem de ev kadınlarının en fazla şikayetçi oldukları husus; ücretlerin azlığı, geçim sıkıntısı ve enflasyon gibi ekonomik sıkıntı ve problemlerdir. Bunların dışında, sırasıyla çalışan kadınlar terörden, ev kadınları da işsizlikten yana şikayetçidirler.

Dikkati çeken bir diğer nokta da, seçimlerin genel iradeyi yansıttığı görüşünde olanlarla, bu görüşü paylaşmayanların birbirine oranı çalışan kadınlarda hemen hemen yarı yarıya iken, ev kadınlarında seçimlerin genel iradeyi yansıtmadığı düşüncesini savunanların daha fazla olmaları sebebiyle bu dengeyi bozmaları hususudur. Bununla birlikte; hem çalışan, hem de ev kadınlarının çoğunluğu seçimlerin genel iradeyi yansıtmaktan uzak olduğu görüşündedirler. Bu durum; kendi oy verdikleri partinin iktidar olamamasından ötürü duydukları hoşnutsuzluk kadar, demokrasinin sözkonusu seçmenler tarafından tam olarak anlaşılammış olmasından da kaynaklanabilir. Seçim sisteminin, azınlığı mecliste çoğunluk yapması düşüncesi de, sözü geçen duruma neden olabilir.

Çalışan kadınlarla ev kadınlarını genel ve mahalli seçimleri daha önemli bulma açısından karşılaştırıldığında her iki grup arasında pek büyük bir fark olmadığı görülecektir. Çünkü her iki gruba mensup kadınlar da hemen hemen birbirine yakın oranlarla genel seçimleri daha önemli bulduklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, bizim merkezîyetçi bir yönetimle idare edilmiş olmanın getirdiği alışkınlıklara ve yerel seçimlerin genel iktidarı ve merkezdeki yönetici kadroyu belirlemek kadar mühim görülmeşiğine bağlanabilir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, genel seçimleri daha önemli bulma düşüncesinin de arttığı görülmektedir. Bu durum, sosyal bütünleşme seviyesinin yüksek olduğu şekilde de yorumlanabilir.

Genel ve yerel seçimlerde oy verilen siyasi partilerin değiştirilme ihtimali vardır. Nitekim görüşülen çalışan kadınların yarısından çoğu her iki seçimde de aynı partiye oy verirken, ev kadınları, mahalli seçimlerde adaya göre oy verdikleri siyasi partiyi değiştirmektedirler. Ancak, gerek çalışan ve gerekse ev kadınlarında her iki seçimde aynı partiye oy verenlerle, genel ve mahalli seçimlere göre partilerini değiştirenlerin oranı birbirinden çok kesin çizgilerle birbirinden ayrılmamaktadır. Genel seçimlerin daha önemli bulunması ve genel seçimlerde siyasi partiler vasıtasıyla farklı sosyal kesimlerin iktidar mücadelelerinin daha keskin olmasının yanı sıra; yerel seçimlerde siyasi parti bağlarından ziyade adayın kişiliğine ve bölgeye getirmeyi vaad ettiği hizmetlerin dikkate alınması, genel ve mahalli seçimlerde parti değişiminin sebepleri olarak sayılabilir.

Sonuç olarak diyebiliriz ki; kadınların siyasi katılma faaliyetleri genel olarak ilgi düzeyinde kalmaktadır. Kadınlar büyük bir çoğunlukla siyasi konularda netleşmiş bir görüşe ve derinlemesine bir bilgiye sahip değildirler. Kendilerini siyasi alanda çoğunlukla yetersiz hissetmektedirler. Bu da kadınların biyo-psişik yapıları gereği siyasi alana daha az ilgi duymalarının yanı sıra, sosyal konularının da siyasetle aktif ilgilenmeye elverişli olmaması da rol oynamaktadır. Diğer bir ifadeyle kadınların siyasi katılım biçimi erkeklere göre daha az faaliyete dönüşmektedir. Kadınların siyasi ilgisizliği ve daha az siyasi katılma faaliyetlerinde bulunması, kanunen siyasi hakları destekleyecek sosyal yapının ve değerlerin yerleşmemiş olmasından ve kadının düşük sosyo-ekonomik statüsünden kaynaklanmaktadır. Çalışan kadınlarla ev kadınlarının oy verme davranışı açısından karşılaştırıldığı bu çalışmada, çalışan kadınların başta bağımsız siyasi tercihler yapabilmek üzere, kadının toplum içerisindeki yerini ve siyasi meseleleri değerlendirebilme yeteneğinin ev kadınlarına nisbetle daha fazla olduğu saptanmıştır. Ancak bu çalışmadan elde edilen bulgularla ülke ve dünya çapında genel sonuçlara ulaşmak pek mümkün görünmemektedir. Çünkü siyaset olgusu karmaşık bir yapıya sahip olduğundan, bunu bir kaç faktörle ya da sadece belirli bölgelerde yapılacak araştırmalarla açıklamak eksik bir yaklaşımdır. Bununla birlikte, elde edilen bulguların küçük farklarla değişmeyeceği ve bundan sonra yapılacak araştırmalara yol gösterici olacağı söylenebilir.

KAYNAKLAR

- AKTAŞ Melahat, *İslam Toplumunda ve Çağımızda Kadın*, Ölçü Yayınları, Ankara
1984
- ALKAN Türker, *Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu*, A.Ü. S.B.F Basın ve Yayın Yüksekokulu Ba-
1981 şımları, Ankara
- ALKAN Türker, *Siyaset Bilim ve Toplumsal Değişim*, Gündoğlan Yayınları, Ankara
1989
- ALKAN T.-ERGİL D. *Siyaset Psikolojisi*, Turhan Kitabevi, Ankara
1980
- ARAT Necla, *Kadın Sorunu*, Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul
1980
- AYDIN Mustafa v.d, *Eğitim Sosyolojisi*, İlk-San Matbaası, Ankara
1987
- BAŞARAN İ. Ethem *Eğitime Giriş*, Sevinç Matbaası, Ankara
1987
- BİLTON Tony v.d, *Introductory Sociology* (2nd Edition) London: Mc Millan Education Ltd.
1987
- BULAÇ Ali, *Çağdaş Kavramlar ve Düzenler*, Düşünce Yayınları, İstanbul
1981
- BONEPARTH Elen, *Women, Power and Policy*, Newyork: Pergemon Press
1982
- ÇAM Esat, *Siyaset Bilimine Giriş*, Güryay Matbaası, İstanbul
1977
- ÇİTÇİ Oya, *Kadın Sorunu ve Türkiye'de Kamu Görevlisi Kadınlar*, Sevinç Matbaası,
1982 Ankara
- DAYER Bülent, *Siyaset Bilimine Giriş*, Kalite Matbaası, Ankara
1976

- DÖNMEZER Sulhi, *Sosyoloji Dersleri* , Sulhi Garan Matbaası, İstanbul
1970
- DUYERGER Maurice, *Siyaset Sosyolojisi* , (Çev: Şirin Tekeli) Yarılık Yayınları, İstanbul
1975
- EPFT(Kollektif), *Legal Aspect of Population Plannig and Status of Women İn Turkey* ,
1986 Ankara: Önder Matbaa
- ERDOĞAN İ.-KORKMAZ A., *İletişim ve Toplum* , Bilgi Yayınevi, Ankara
1990
- ERDOĞMUŞ Zeki, *Sosyal İlişkilere Analitik Bir Bakış* , Çoğaltma, Elazığ
1989
- ERGİL Doğu, *Yabancılaşma Ve Siyasal Katılma* , Olguç Yayınevi, Ankara
1980
- FEYZİOĞLU Turhan, *Demokrasiye ve Diktatörlüğe Dair Meseleler* , İstanbul Matbaacılık
1957 T.A.O., İstanbul
- GOERTZEL George, *Political Society* , Chicago: Rand Mc Nally College Publishing Company
1976
- İNAN Afet, *Ellinci Yılda Tarihten Geleceğe* , Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
1973 Ankara
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, *İnsan ve İnsanlar* , Beta Yayınları, İstanbul
1983
- KALAYCIOĞLU Ersin, *Karşılaştırmalı Siyasal Katılma* , İ.Ü.S.B.F Yayını , İstanbul
1983
- KAPANİ Münci, *Politika Bilimine Giriş* , Sevinç Matbaası, Ankara
1975
- KAYA Raşit, *Kitle İletişim Sistemleri* , Teori Yayınları, Ankara
1985

- KAZANCI Metin, *Halkla İlişkiler*, A.Ü.S.B.F Yayın, Ankara
1980
- KIŞLALI A. Taner, *Siyaset Bilimi*, A.Ü. Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara
1987
- LİPSET S. Martin, *Siyasi İnsan*, (Çev: Mete Tuncay) Teori Yayınları, Ankara
1986
- MAYO Henry B., *Demokratik Teoriye Giriş* (Çev: Emre Kongar), Siyasi İlimler
Der. Yayın Ankara
1964
- MİCHEL Andree, *Feminizm* (Çev:Şirin Tekeli), Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul
1984
- MOIR A. - JESSEL D. *Beynimizdeki Cinsellik*, Cep Kitapları Yay. İstanbul
1992
- MORGAN Clifford T., *Psikolojiye Giriş* (Çev: Hüsnü Arıcı v.d), Meteksan Yayınları,
Ankara
1986
- NİRÜN Nihat v.d, *Sosyoloji*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul
1989
- NOBBS Jack, *Sociology in Context*, London: Mc Millan Education limited.
1983
- ORENSTEİN D. Michael, *The Sociological quest, Principles of Sociology* (2nd Edition)
1985 USA: West Publishing Company
- OZANKAYA Özer, *Toplumbilime Giriş*, "S" Yayınları, Ankara
1984
- OZKALP Enver, "Siyasal Kurumlar" *Davranış Bilimlerine Giriş*, A.Ü. AÖF Yay.
1986 No:75, Eskişehir
- PAYASLIOĞLU Arif, "Seçimler ve Oy Verme Üzerinde Yapılan Araştırmalarda Kullan-
ılan Yöntemler" *Toplum Bilimlerinde Araştırma ve Yöntem* Yayını
1976 R. Keleş, Sevinç Matbaası, Ankara

- SAYCI Kemal,
1973 *Türk Kadını* , Cihan Matbaası, Ankara
- TAŞKIRAN Tezer,
1973 *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları* , Başbakanlık Basımevi Döner Sermaye İşletmesi, Ankara
- TEKELİ Şirin,
1982 *Kadınlar ve Siyasal Toplumsal Hayat* , Birikim Yayınları, İstanbul
- TİMUR Serim,
1972 *Türkiye'de Aile Yapısı* , Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara
- TOKGÖZ Oya,
1979 *Siyasal Haberleşme ve Kadın* , A.Ü. SBF Yayını, Ankara
- TOLAN Barlas,
1975 *Toplumbilimlerine Giriş* , A.İ.T.İ.A Yayını, Ankara
- TÜMERDEM Yıldız,
1986 "Atatürk ve Çağdaş Türk Kadını" *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , Cilt III, Sayı:7, Ankara
- UYŞAL Birkan,
1984 *Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi*, Sevinç Matbaası, Ankara
- Yeni Hayat An.,
1982 "Demokrasi Mad.", Doğan Kardeş Yayınları, Cilt II, İstanbul
- Yeni Türk An.,
1985 "Oy Mad.", Ötüken Yayınları, Cilt VIII, İstanbul
- YÜCEKÖK Ahmet A.,
1987 *Siyasetin Toplumsal Tabanı* , A.Ü. SBF Basın-Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara
- ZANDEN James W. Yander, *Sociology, The Core* (2nd Edition), Newyork: Mc Graw Hill Publishing Company

GÖRÜŞME CETVELİ

1. Bu son seçimde oy verdiğiniz partiyi seçmenizde kim etkili oldu?
 - a. Kocam
 - b. Oğlum
 - c. Komşularım
 - d. Arkadaş çevrem
 - e. Kendim karar verdim
 - f. Akrabalarım

2. Eşinizle aynı partiye oy verdiyseniz bunun nedeni nedir?
 - a. Hayır aynı partiye oy vermedik
 - b. Kadının kocasının sözünden çıkmaması gerekir
 - c. Eşim bana göre bu konuda daha çok bilgi sahibi
 - d. Eşimle aramızda görüş birliği mevcut
 - e. Evli değilim

3. Eşinizin oy verdiği partiden farklı bir partiyi tercih ettiyseniz, bunun nedeni nedir?
 - a. Eşimin oy verdiği partiden farklı bir partiyi tercih etmedim
 - b. Siyasi görüş farklılığı
 - c. Akraba çevresinin etkisi
 - d. Oğlumun etkisi
 - e. İş arkadaşlarımdan etkisi
 - f. Arkadaşlarımdan etkisi
 - g. Kardeşimin etkisi
 - h. Evli değilim

4. Aşağıdaki eğilimlerden hangisine sahip olan partilere oy verirsiniz?
 - a. Sosyal-demokrat eğilimli
 - b. Merkez-liberal eğilimli
 - c. Muhafazakar eğilimli

5. Tercih ettiğiniz partiye oy vermenizin nedenini açıklayınız?
 - a. Siyasi görüşümü yansıtmaması nedeniyle
 - b. Partinin vaatlerini beğenmem nedeniyle
 - c. Partinin gösterdiği aday nedeniyle
 - d. Liderini beğeniyorum
 - e. Eşim verdiği için

- f. Akrabalarım verdiği için
- g. Arkadaşlarım verdiği için
- h. Oğlum dediği için

6. Arkadaşlarımız/komşularımızla biraraya geldiğinizde siyasi konuları tartışır mısınız?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Nadiren

7. Siyasi içerikli konuşmalarınızda en fazla hangi konuyu tartışırsınız? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.
- d.
- e.

8. Yaş durumunuz ?

- a. 21-25 yaş arası
- b. 25-35 yaş arası
- c. 36-45 yaş arası
- d. 46 yaş ve üzeri

9. Medeni durumunuz?

- a. Evli
- b. Bekar
- c. Dul/boşanmış

10. Eğitim durumunuz?

- a. Okuma-yazma bilmiyor
- b. İlkokul
- c. Ortaokul
- d. Lise
- e. Üniversite

11. Mesleki durumunuz?

- a. Ev hanımı
- b. İşçi
- c. Memur

12. Doğduğunuz yerleşim birimi?

- a. Köy
- b. Kasaba/ilçe merkezi
- c. Şehir merkezi

13. Aynı hanede kimlerle birlikte kalıyorsunuz? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

14. Evlenme ve çocuk sahibi olma sizce kadının siyasi konularla ilgilenmesini engeller mi?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Diğer

15. Çalışan bir kadın olarak dışarda çalışmanız siyasi konularla ilgilenmenizi ne yönde etkiledi?

- a. Dışarda çalışmıyorum
- b. Daha çok ilgilenmez hale geldim
- c. İlgim daha da arttı
- d. Hiç bir değişiklik olmadı

16. Siyasi partilerin faaliyet ve propogandalarına nasıl ulaşıyorsunuz?

- a. Eşim bilgilendiriyor
- b. Kendim parti toplantılarına katılıyorum
- c. Televizyon, radyo gibi kitle iletişim araçları yoluyla
- d. Gazete, dergi gibi basın-yayın araçları vasıtasıyla
- e. Oğlum bilgilendiriyor

17. Siyasi partiler tarafından yapılan propogandanın sizce en etkili aracı hangisidir?

- a. Televizyon/radyo
- b. Yürüyüş ve toplantılar
- c. Gazete ve dergiler
- d. Yazılı el ilanları/duvar ilanları

18. Aylık mutfak masrafınız ne kadardır?

- a. 500.000'den az
- b. 500.000- 1 milyon arası
- c. 1- 1.5 milyon arası
- d. 1.5 milyondan fazla

19. Ülke yönetimi ve siyaset karmaşık ve kadınlar için anlaşılması zor bir olgu mudur? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

20. Demokrasi nedir, tarif edebilir misiniz?

- a.
- b.
- c.

21. Size göre siyasi partiler ülke yönetimi için gerekli midir? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

22. Üyeleri sadece kadınlardan oluşan bir parti kurulsa oylarınızı bu partiye verir miydiniz? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

23. Tercih ettiğiniz siyasi partinin en çok hangi özelliğini daha iyi biliyorsunuz?

- a. Amblemini
- b. Siyasi görüşlerini
- c. Liderini
- d. Bunların hepsini
- e. Hiç birini bilmiyorum

24. Tercih ettiğiniz siyasi partinin en çok hangi yönünü beğeniyorsunuz?

- a. Siyasi vaatlerini
- b. Liderini
- c. Amblemini
- d. Siyasi görüşlerini
- e. İcratını
- f. Oğlum dediği için
- g. Diğer

25. Bugüne kadar oy verdiğiniz partiyi hiç değiştirdiniz mi?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Hatırlamıyorum

26. Siyasi partinizi değiştirme sebebiniz nedir?

- a. Parti vaatlerini yerine getirmedi
- b. Gelişmelere ayak uyduramadı
- c. Siyasi görüşüm değişti
- d. Lideri değişti
- e. Eşim değiştirdiği için
- f. Oğlum dediği için
- g. Eşim öldükten sonra birlikte oy verdiğimiz partiyi değiştirdim
- h. Siyasi partimi değiştirmedim

27. Oy verdiğiniz siyasi partinin kadın adaylara fırsat verip vermediğine dikkat eder misiniz?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Diğer

28. Bugün herhangi bir partiden adaylığınızı koysanız ailenizin ve yakın çevrenizin tutumu ne olurdu? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

29. Size göre bugün siyasi partilerdeki kadın adayların sayısı neden azdır? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

30. Eşinizin mesleği nedir?

- a. Evli değilim
- b. İşçi
- c. Esnaf
- d. Tüccar
- e. Memur
- f. Çiftçi
- g. Eşim ölmeden evvel memurdu

31. Bugüne kadar seçimlerde hiç oy vermediğiniz oldu mu ? Niçin? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

32. Kadınlara siyasete aktif katılmada sizce ne tür fırsatlar verilebilir? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

33. Sizce kadının toplum içindeki yeri erkeklere göre daha düşük konumda mıdır?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Kadın ve erkeğin toplumdaki fonksiyonu, dolayısıyla yeri birbirinden farklıdır

34. Siyasi partiye oy verirken danıştığınız kimse var mı?

- a. Kimseye danışmam
- b. Eşim
- c. Arkadaşlarım
- d. Ailem
- e. Komşularım
- f. Oğlum
- g. Akrabalarım

35. Ülkemizde memnun olmadığınız hususlar nelerdir? Belirtiniz.

- a.
- b.
- c.

36. Ülkemizde memnun olduğunuz hususları belirtiniz?

- a.
- b.
- c.

37. Genel seçimi kazanan parti sizce toplumun genel isteği midir?

- a. Evet
- b. Hayır
- c. Diğer

38. Sizce genel seçimler mi, mahalli seçimler mi daha önemlidir?

- a. Genel seçimler
- b. Mahalli seçimler
- c. Her iki seçim arasında da fark yok

39. Mahalli seçimde oy verdiğiniz parti ile, genel seçimde oy verdiğiniz parti aynı mıdır?

- a. Aynıdır, değişmez
- b. Adaya göre değişir
- c. Diğer

40. Şehir merkezinde ne kadar süredir oturuyorsunuz?

- a. 3 yıldan az
- b. 4-6 yıldan beri
- c. 7-10 yıldan beri
- d. 10 yıldan fazla bir zamandan beri

